

Rikosseuraamusviraston monisteita 6 / 2005

Palvelutoimijoiden yhteistyöllä kohti rikoksetonta elämää

Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hankkeen arviointitutkimus

Syksy 2005

**Jari Kainulainen, Ilkka Haapola,
Seppo Soine-Rajanummi
Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan
sosiaalialan osaamiskeskus Verso
Helsingin yliopisto, Koulutus- ja
kehittämiskeskus Palmenia**

TIIVISTELMÄ.....	3
1. Johdanto.....	4
Arviointitutkimuksen lähtökohdat	4
YRE-hankkeen tavoitteet ja sisältö	5
Rikostaustaisten nuorten moniongelmaisuus ja syrjäytymisen ehkäiseminen palvelujen toteuttamisen haasteena	9
Palveluohjaus asiakastyön muotona	11
2. Arviointitutkimuksen tavoitteet ja toteutus	15
Tutkimuskysymykset ja arviointiote	15
3. YRE-hankkeen eteneminen ja tulokset - kyselyaineiston analyysi.....	19
Yhteistyön, palvelujen kehittämisen ja ohjausryhmien toiminnan onnistuminen	19
3.1.1 Ohjausryhmien toiminnan onnistuminen	21
YREn tavoitteiden toteutuminen	22
3.2.1 Arviot YREn tavoitteiden toteutumisesta vastaajaryhmän mukaan	24
3.2.2 YREn tavoitteiden saavuttaminen – Lahti, Hämeenlinna ja Tampere	26
3.2.3 YREn tavoitteiden saavuttaminen – Kuopio, Oulu, pääkaupunkiseutu ja Turku	28
3.2.4 YRE-hankkeen tavoitteita kuvaavat ulottuvuudet – summamuuttujien muodostaminen	31
3.2.5 YREn vaikutukset alueilla summamuuttujittain	32
4. YRE-hanke hankealueittain - laadullisten aineistojen analyysi.....	35
Lahti.....	35
4.1.1 YREn alueellisen tutkimustehtävän jäsentyminen	35
4.1.2 Lahden YREn toiminta yleisesti	36
4.1.3 Vankilan vapautteen valmennuskurssit ja asumispalvelupolkujen kehittäminen näkyvintä hanketoimintaa – asiakkaiden motivoitumattomuus ongelmana	37
4.1.4 Asumispalvelupolkujen kehittämistyön haasteena palveluketjun jatkaminen	38
4.1.5 Ideoita YREn kehittämistyön jatkamista varten – ohjausryhmän toiminnan ja verkostokoulutusten jatkaminen	39
Hämeenlinna	40
4.2.1 YRE on vahvistanut kehittämistyötä verkostoitumisen tiivistymisenä	40
4.2.2 Vankilasta vapautuvien tukitarve ilmeistä	42
4.2.3 YREn kehittämistyön tuloksia.....	42
4.2.4 Hanketyön jatkaminen – huolena palveluohjauksen jatkuvuus	43
4.3 Tampere.....	45
4.3.1 YRE on edennyt suunnitelmallisesti.....	45
4.3.2 YREn toimintamuotoja ja tuloksia - vankilan roolin terävöityminen	46
4.3.3 Palvelujen kehittämistä vaikeuttaa asiakkaiden moniongelmaisuus.....	47
4.3.4 YREn kehittämistyö jatkuu ohjausryhmässä, työryhmissä ja koulutuksissa	48
4.4 Oulu	49
4.4.1 YREn toimintamuotoja Oulussa	49
4.4.2 YREn yhteistyön kehittämistä koskeneet tavoitteet ovat toteutuneet	49
4.4.3 YREn kohderyhmän asema palvelujen saajana	51
4.4.4 Vahvuutena kaupungin sosiaalityön ja vankiloiden yhteistyö	51
4.4.5 Miten hanketyötä jatketaan	52
4.5	Kuopio
52	
4.5.1 Verkostotyö ja työryhmät kehittämistyön vahvuutena	53
4.5.2 Verkostoyhteistyötä pitäisi parantaa	54
4.5.3 YREn puuttuvat hankeressurssit korvataan vahvalla verkostotyöllä asiakkaiden eduksi	55
4.5.4 Hanketyössä on löytynyt yhteyksiä asiakastyön käytäntöön	56
4.5.5 Palvelujen kriittisenä pisteenä on tarve auttaa nuorta nopeasti.....	56
4.5.6 Kehittämistyön jatkaminen nähdään asiakastyön kehittämisenä.....	57
4.6 Turku	57

4.6.1 YREn toimintamuotoja	58
4.6.2 Verkostoituminen vahvuutena.....	58
4.6.3 Asiakkaiden sitouttaminen ja tukeminen.....	59
4.6.4 Vankilasta vapautuminen ja päihdekuntoutuksesta palaaminen palvelujen kriittisinä pisteinä	59
4.6.5 YREn kehittämistyön jatkaminen nähdään tärkeäksi – kehittämistyön esteet voidaan ylittää	60
4.7 Pääkaupunkiseutu	61
4.7.1 Pääkaupunkiseudun erityisluonne kehittämisalueena	61
4.7.2 YRE on lisännyt tietoa kehittämistyöstä, mutta miten luodaan yhteyden asiakaspalvelujen kehittämiseen	65
4.7.3 YREn kohderyhmän valinta herättää keskustelua	67
5. YREn vaikutuksia asiakastyöhön alueittain	70
6. Arvioinnin keskeiset tulokset ja kokoavat johtopäätökset.....	73
6.1 Yleisiä alueellisia johtopäätöksiä	73
6.2 Arvioinnin keskeisimmät tulokset.....	74
6.3 Kehittämistyön jatkaminen	78
LÄHTEET	80
LIITTEET	86

TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa arvioidaan Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hanketta (YRE-hanke), jonka Oikeusministeriö asetti seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietintöön perustuen loppuvuodesta 2001. Hankkeen johtoryhmä asetti perustamisasiakirjaan nojautuen hankkeen tavoitteeksi luoda seudulliseen yhteistyöhön perustuvia toimintamalleja, joilla voidaan edistää rikosseuraamuksiin tuomittujen yhteiskuntaan sijoittumista ja vähentää uusintarikollisuutta. Hankkeen tavoitteena voidaan pitää myös kohderyhmän syrjäytymisen ehkäisyä.

Hanketta toteutetaan vuoden 2005 loppuun saakka seitsemällä alueella: Lahdessa, Hämeenlinnan seutukunnassa, Tampereella, Oulun seudulla, Kuopiossa, Turussa ja pääkaupunkiseudulla. Käytännön hanketyö käynnistyi vuosina 2002–2004 siten, että Lahti, Hämeenlinnan seutukunta ja Tampere aloittivat hankkeen muita alueita aikaisemmin. Näille alueille palkattiin myös omat suunnittelijat, jotka vastaavat hankkeesta yhteistyössä valtakunnallisen projektinjohtajan kanssa. Hankkeen kehittämistavoitteeksi johtoryhmä vahvisti verkottuneen palveluohjauksellisen työtavan, jonka avulla on kehitetty palvelutoimijoiden välistä yhteistyötä ja seudullisia palveluketjuja. Hankkeen kohderyhmän muodostavat rikostaustaiset nuoret ja nuoret aikuiset. Kohderyhmän rajausta ja kehittämistyön tavoitteita on kuitenkin voitu hankealueilla täsmentää alueellisin perustein.

Arvioinnille asetettiin neljä tutkimuskysymystä. Ensinnäkin tutkittiin hankkeen edistymistä eri alueilla. Toiseksi etsittiin hankealueiden voimavaroja kehittämistyössä ja kohderyhmän palvelujen kehittämisessä. Kolmanneksi haettiin palvelujärjestelmän kehittämiskohtia (kriittisiä pisteitä). Neljäntenä tavoitteena oli selvittää, miten aloitettua kehittämistyötä aiotaan eri alueilla jatkaa hankkeen päättymisen jälkeen. Arviointi perustuu alueilta kerättyihin kvantitatiivisiin ja kvalitatiivisiin tutkimusaineistoihin, joista tärkeimpiä ovat internetin kautta toteutettu kysely (n=158), alueellisten ohjausryhmien ryhmähaastattelut sekä hankkeessa eri tavoin mukana olleiden henkilöiden haastattelut.

Yleistäen voidaan sanoa, että YRE-hankkeen yhteistyön lisääntymistä ja verkottumista koskevat tavoitteet ovat toteutuneet hyvin. Hanke on tätä kautta osaltaan kanavoinut palvelujen kehittämistä. Hankkeen etenemiseen ovat varsin odotetusti vaikuttaneet hankkeen kesto sekä kehittämistyöhön käytettävissä olleet voimavarat. Niinpä suunnittelija-alueilla koetaan muita alueita yleisemmin, että tieto muiden organisaatioiden työstä ja palvelujen ongelmakohdista on lisääntynyt, rikostaustaisten henkilöiden palveluketju tiivistynyt ja työn asiakaslähtöisyys lisääntynyt. Hankkeella on luotu hyvä perusta asiakastyön kehittämiselle, joten kaikilla hankealueilla seuraava askel olisi kohdentaa hankkeen kehittämistyössä syntynyttä pääomaa asiakastyön kehittämiseen.

1. JOHDANTO

Arviointitutkimuksen lähtökohdat

Tässä raportissa arvioidaan Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hanketta (YRE-hanke). YRE-hankkeessa ohjataan ja kehitetään kohderyhmän palveluja käyttäen välineenä hankealueilla olevan julkisen palvelujärjestelmän ja muiden palveluntarjoajien voimavaroja. Hankkeessa hyödynnetään palveluohjausmenetelmää ja palveluja kehitetään poikkihallinnollisessa ja ylisektorisessa yhteistyössä. Palveluja pyritään mallintamaan, jolla tarkoitetaan palvelujen kehittämisen ohjaamista, kriittistä arviointia, systemaattisuutta ja ”tuotteistamista”. (Rikosseuraamusvirasto 2004a.)

Rikosseuraamusvirasto tilasi käsillä olevan ulkoisen arvioinnin YRE-hankkeen johtoryhmän aloitteesta syksyllä 2004. Arviointitehtävä on haasteellinen monestakin syystä. Tehtävän haasteellisuutta korostaa ensiksikin YRE:n luonne yhteistyötä ja toimintatapoja muuttamaan pyrkivänä hankkeena. Koska kehittämistyö on rakentunut suurelta osin jo ennen YREä luotujen työikäntöjen, innovaatioiden ja itujen varaan, ei ole aina helppoa erottaa, mikä osa hyvistä toimintamalleista on nimenomaan tämän hankkeen tuomaa lisäarvoa ja mikä oli olemassa jo ennen sitä. Toinen haaste liittyy kohteen maantieteelliseen laajuuteen ja monimuotoisuuteen. YRE-hanketta on toteutettu eri puolilla maata seitsemällä eri paikka- tai seutukunnalla, joiden olosuhteet, lähtökohdat ja tarpeet ovat erilaiset. Sen vuoksi myös YRE-hankkeen painotukset ja toteutus vaihtelevat alueelta toiselle niin paljon, että koko kirjon tyhjentävä kuvaus ja analyysi on yhden, rajallisin resurssein varustetun arviointitutkimuksen puitteissa vaikeaa. Lisähaasteita /vaikeutta on tuonut se, että käsillä oleva arviointitutkimus toteutettiin suhteellisen lyhyessä ajassa (noin seitsemässä kuukaudessa) ja vasta siinä vaiheessa, kun hankkeen käynnistymisestä oli kulunut jo kaksi vuotta. YRE-hankkeen arviointiprosessi olikin monessa mielessä oppimiskokemus niin tilaajille kuin arvioinnin suorittajille. Se vahvisti näkemystä, että tutkija tulisi saada mukaan hankkeen arviointiin jo aikaisemmassa vaiheessa, mieluiten heti hankkeen alussa.

YRE-hankkeesta tehdään hankkeen johtoryhmän toimesta oma loppuraportti, joka on tärkeä lähde sitä arvioitaessa. Loppuraportissa tullaan kuvaamaan tätä raporttia yksityiskohtaisemmin YRE-hankkeen eteneminen eri alueilla ja se, mitä hankkeessa on kaiken kaikkiaan saatu aikaan. Tässä arviointiraportissa painottuvat YRE:n käynnistämään ja koordinoimaan kehittämistyöhön eri alueilla osallistuneiden toimijoiden näkemykset siitä, miten hanke on alueella painottunut, miten se on edennyt ja mitä uutta se on tuonut paikallisiin toimintatapoihin. Tässä raportissa tarkastellaan yleisesti hankkeen edistymistä hankealueilla – pyrkimättä kuitenkaan yksityiskohtaiseen alueittaiseen analyysiin. Toiseksi raportissa arvioidaan hankealueiden voimavaroja eli vahvuuksia palvelujen kehittämistyössä. Kolmantena tarkastelun kohteena ovat palvelujärjestelmän kehittämiskohdat, jotka ovat keskeisiä kehittämistyön onnistumiseksi. Neljänneksi esitellään paikallisten toimijoiden näkemyksiä siitä, miten eri hankealueilla olisi tarkoituksenmukaisinta jatkaa kehittämistyötä YRE-hankkeen jälkeen. Arvioinnin tavoitteita kuvataan tarkemmin 2. luvussa.

YRE-hankkeen tavoitteet ja sisältö

Olavi Kaukosen (2005) mukaan suomalaisen hyvinvointipolitiikan muutokset 1990-luvulla johtivat siihen, että nykyään kriminaalipolitiikka on yhä selvemmin osa yhteiskuntapolitiikkaa. Hyvinvointivaltio on muuttunut erilaisia ohjelmia korostavaan suuntaan. Kriminaalipoliittiset tavoitteet mukailevat yhteiskuntapolitiikan tavoitteita palvelujen kehittämistyössä, koska tavoitteena on yhä parempi yhteistyö eri hallinnonalojen kesken. YRE-hankkeen yhteiskunnallisena tavoitteena on sen yleisenä kohderyhmänä olevien rikostaustaisten nuorten ja nuorten aikuisten syrjäytymisen ehkäisy ja yhteiskuntaan kiinnittymisen lisääminen. Kriminaalihuollon päihdetyön kehittämishankkeen arviointitutkimuksessa viitataan Kriminaalihuoltolaitoksen uuteen rooliin uusintarikollisuuden vähentämisessä ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemisessa. Tämä sama pätee YRE-hankkeeseen (Rikosseuraamusvirasto 2004b).

YRE-hankkeen tavoitteeksi asetettiin edistää nuorten ja nuorten aikuisten rikostaustaisten mahdollisuuksia rikoksettomaan elämään seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteistyöllä. Seuraamusjärjestelmällä tarkoitetaan Vankeinhoitolaitoksen ja Kriminaalihuoltolaitoksen seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää ja palveluja. Yhteiskunnan tukijärjestelmillä tarkoitetaan kuntien ja valtion julkisia palveluja. Yhteiskunnan tukijärjestelmiin voidaan lukea lisäksi kolmannen sektorin yhdistysten ja järjestöjen toteuttamat palvelut. (Rikosseuraamusvirasto 2004a.)

YRE:n käynnistämisen taustana on ensinnäkin oikeusministeriön vuonna 2000 asettaman toimikunnan komiteamietintö, jossa pohdittiin seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista. Toimikunta korosti kokonaisvaltaisen yhteiskuntapoliittisen strategian tarvetta lainrikkokojen yhteiskuntaan sopeutumisen parantamiseksi. (Oikeusministeriö 2001). Tällaisessa strategiassa tulee suositusten mukaan tarkastella niin yhteiskuntapoliittisia, aluepoliittisia ja rakenteellisia kysymyksiä kuin työkäytäntöjä ja asiakkaiden omaa toimintaa. Rikosten uusimista voidaan ehkäistä mm. oikein kohdennetuilla ja riittäväillä kuntoutusohjelmilla (Marttunen & Takala 2002, 32–35). Näin YRE:n kohderyhmän palvelujen kehittämällä voidaan uskoa olevan monta ulottuvuutta ”läpäisevä” merkitys. Rikosten uusimisen ja syrjäytymisen nähdään olevan yhteydessä toisiinsa, joten komiteamietinnössä ilmaistaan tarve uusintarikollisuuden ja siihen kytkeytyvän syrjäytymisen ehkäisemisestä. (Oikeusministeriö, 2001, 6).

Toisena YRE:n lähtökohtana voidaan pitää 2002 keväällä tehtyä Lainrikkokojen projektit-selvitystä YRE-hankkeelle. Selvityksessä todettiin, että kansallisella, mallintavalla Verkostokuntoutus Janus-projektilla oli pystytty vastaamaan parhaalla palvelujen kattavuudella kohderyhmän tarpeisiin. (Järvelä, Kääriäinen & Valokivi 2002.) Tämä selvitys oli eräänä perusteena hankealueita valittaessa. Hanke alkoi vuonna 2002 Lahdesta. Hämeenlinnan seutukunta ja Tampere tulivat mukaan hankkeeseen vuonna 2003. Turussa ja osin myös Pääkaupunkiseudulla, Kuopiossa ja Oulussa hanketyö alkoi vuonna 2003. Projektinjohtaja esitteli näillä alueilla hankkeen tarkoitusta ja kutsui mukaan yhteistyötahot luoden pohjan yhteistyön aloittamiselle. Alueellisten ohjausryhmien perustaminen samoihin aikoihin oli merkki konkreettiseen hanketyöhön siirtymisestä.

YRE:n tavoitteeksi asetettiin seudullisten toimintatapojen mallintaminen, jotta seuraamusjärjestelmä ja tukipalvelut saataisiin nykyistä paremmin yhteen sovitetuiksi. Lisäksi esitettiin uusien, nykyistä parempien työ- ja tukimuotojen selvittämistä. YRE:n johtoryhmä muotoili komitean työstä hankkeen omaksi tavoitteeksi seutuyhteistyöhön perustuvien toimintamallien luomisen, joilla edistetään seuraamukseen tuomittujen

yhteiskuntaan sijoittumista ja uusintarikollisuuden vähenemistä. Palveluohjauksellisen työmallin kehittämisellä on pyritty luomaan nuorille lainrikkojille rikoksetonta elämää edistäviä seutukohtaisia käytäntöjä. Vaikka palveluohjauksen kehittäminen on hankkeessa keskeisimpiä tavoitteita, YRE ei ole pelkkä palveluohjaushanke. YRE on jo tavoitteidensa, välineidensä ja taustaideansa vuoksi monikerroksinen ja kokonaisvaltainen hanke. Hankkeen tavoitteisiin kuuluu keskeisesti niin palvelutoimijoiden yhteistyön kuin asiakkaan saaman palvelun arviointia. (Rikosseuraamusvirasto 2004a, 2.) Hankkeessa ei ole kuitenkaan ollut mukana erillisiä omia asiakkuuksia, joita olisi tarkasteltu systemaattisesti.

YRE eroaa useimmista muista lainrikkojille suunnatuista projekteista kokonaisvaltaisuuksiensa ja taustaideansa vuoksi. Käytännössä tämä tarkoittaa paitsi laajahkoa valtakunnallista kattavuutta myös laajaa viranomaistahojen ja muiden hyvinvointisektorin osapuolten yhteisen ajattelun kehittämistä. YRE:n tavoitteisiin voidaan katsoa kuuluvan lisäksi tiedon kokoaminen ja levittäminen muista kohderyhmää koskevista, palveluita kehittävästä hyvistä käytännöistä. (Helminen 2004)

YRE-hankkeen tavoitteet voidaan jakaa yhtäältä yhteiskunnallisia ongelmia ja toisaalta uusia työkäytäntöjä koskeviin tavoitteisiin. Tavoitteena on estää nuorten ja nuorten aikuisten uusintarikollisuutta ehkäisemällä heidän syrjäytymiskehitystään. Käänteisesti ilmaistuna hankkeella pyritään lisäämään kohderyhmään kuuluvien kiinnittymistä yhteiskuntaan. Hankkeen tarkoituksena on kehittää lainrikkojille heidän elämänhallintansa muutosta rikoksettomaan elämään tukevia palveluja. Hankkeen työkäytäntöjen kehittämistä koskevinä tavoitteina on mallintaa poikkihallinnollisia, toimijoiden yhteistyöhön perustuvia palveluketjuja, ja näiden kautta entistä tuloksellisempia ja alueellisesti vakiinnutettavissa olevia palvelukäytäntöjä. Koska hankkeen toimijat ovat ”valmiina” hankealueilla, on ollut järkevää ohjata palvelujen kehittämistä keskitetysti hankkeen johdon taholta. Alueellisilla ohjausryhmillä on kuitenkin suurin vastuu hankkeen etenemisestä omilla alueillaan.

Kun YRE:n tavoitteita täsmennettiin vuonna 2004, niin keskeisin tarkennus koski palveluketjuja. Palveluketjujen rakentaminen nuorten lainrikkojien tarpeisiin sopiviksi nähtiin hankkeen keskeisimmäksi tavoitteeksi (Rikosseuraamusvirasto 2004, 8, 2). Palveluketju on toimintamalli, jossa toimitaan asiakkaan ongelmien vaatimien toimien kokonaisuuden ehdoilla, ajasta, paikasta ja toteuttajaorganisaatiosta riippumatta. Ammattilaisten verkostomainen yhteistyö sekä ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ovat keskeisiä palveluketju-toimintamallissa. (Linnossuo 2004, 23; Ruotsalainen 2000.)

Eija Heine totesi YRE:n nykytilaselvityksessä vuonna 2004, että YRE-hankkeella oli saatu kehitettyä YRE:n suunnittelija-alueilla lainrikkojien kokonaisvaltaista kuntoutusta ja rikoksetonta elämää edistäviä toimintatapoja ja toimintaketjuja. Toimivat palvelut edellyttävät verkostoitumista, koska palvelut ovat hajallaan ja monen organisaation toteuttamia erityispalveluja. Kehittämistarpeita on kuitenkin ollut vaikea tunnistaa, koska lainrikkojapalvelujen käyttöä ei seurata. (Heine 2004, 14.)

Hankkeen tavoitteena on kehittää työkäytäntöjä, joilla vaikutetaan lainrikkojien elämänhallintaan luomalla edellytyksiä heidän kuntoutukselleen, asumiselleen, toimeentulolleen, koulutukselleen ja työlleen. Eräs tärkeimpiä kehitettäviä palveluja ovat asumispalvelut, joiden avulla voidaan edetä vaiheittain itsenäiseen asumiseen (Granfelt 2005). Yleensä kuntoutuspalvelujen kehittäminen on osaltaan kuntoutuksen jatkuvuuden takaamista. Kuntoutuspalveluihin voivat kuulua jo tuomiota suorittaessa tai sitä ennen aloitettu päihdekuntoutus, mielenterveyskuntoutus ja/tai

psykososiaalinen sekä oppimisvalmiuksia koskeva kuntoutuksellinen valmennus. (Helminen 2004; Nurmi 2003; Rikosseuraamusvirasto 2004a).

Tarvittaviin toimeentuloon liittyviin palveluihin kuuluu olennaisesti velkajärjestelyjen tarjoaminen kohderyhmälle. Tällöin velkajärjestelyillä voidaan parantaa toimeentuloa ja tukea samalla myönteistä muutosta. Kohderyhmälle pyritään rakentamaan myös polkua työelämään. Työ- ja toimintakyky arvioidaan asiakkaan kanssa suunnitellusti ja pitkäjänteisesti hyödyntäen käytännön toiminnan kautta kerättyä tietoa. Mikäli ansiotyössä käyminen ei ole mahdollista, kehittämistyössä tavoitellaan vähintään ansiotyötä vastaavaa mielekästä päivätoimintaa. Hankkeen kehittämistyössä pyritään huomioimaan lisäksi asiakkaiden perhe-elämän tarpeet ja muut reunaehdot. (Rikosseuraamusvirasto 2004a, 8–10; Rikosseuraamusvirasto 2005, www.rikosseuraamus.fi.)

Alueellisia yhteistyötahoja ovat julkisen sektorin toimijat, kuten sosiaali-, terveys-, asunto-, ja nuorisotoimi, työvoimahallinto, Kriminaalihuoltolaitos ja Vankeinhoitolaitos (vankilat) sekä poliisitoimi. Lisäksi yhteistyöhön ovat osallistuneet kolmannen sektorin palveluntuottajat ja järjestöt. (Rikosseuraamusvirasto 2004, 8–10.)

YRE-hanketta edelsi Hämeenlinnassa, Lahdessa ja osin Forssassakin toteutettu Verkostokuntoutus Janus-projekti. Tässä kansallisessa hankkeessa kehitettiin verkostomaista kokonaiskuntoutuksen mallia rikos- ja päihdetaustaisille. Janus oli Euroopan sosiaalirahaston, sekä työministeriön ja oikeusministeriön rahoituksella toteutettu hanke, jossa kehitettiin malli vankeusseuraamukseen joutuvan tai joutuneen polusta työelämään (Nurmi 2002). Verkostokoulutuskäytäntöä, joka luotiin Janus-projektin aikana on käytetty etenkin YREn suunnittelija-alueilla hankkeen keskeisenä työvälineenä. Joillakin alueilla, kuten Kuopiossa, verkostokoulutuksia ovat vastanneet työkokoukset. Verkostokoulutukset ovat avoimia työkokoustyyppisiä foorumeja, joissa käsiteltävät aiheet nousevat verkostoista itsestään ja teemoja käsitellään jatkumona. Verkostokoulutuksiin osallistuvien määrä on suuri.

YREn alueellinen kattavuus on hyvä, ovathan hankealueet käytännössä Suomen suurimpia aluekeskuksia (kuntina ja seutukuntina). YREn hankealueilla asuu kaikkiaan noin 1,8 miljoonaa asukasta. Kehittämistyö on jokaisella alueella pyritty suuntaamaan alusta asti paikallisten tarpeiden mukaisesti.

Lahti on nuorekas Päijät-Hämeen maakunnan keskus. Lahdessa asuu noin 98 000 asukasta, Lahden kaupunkiseudulla noin 156 000 ja koko vaikutusalueella noin 222 000 asukasta. Lahdessa YRE-hankkeella jatkettiin em. Verkostokuntoutus Janus-projektin työtä. Lahdessa on Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimisto palveluineen. Kriminaalihuoltotyössä Lahden aluetoimisto on hyödyntänyt hankkeen aikana yhtäältä Hämeenlinnan, Riihimäen ja toisaalta Mikkelin ja Konnunsuon vankiloiden palveluja. Koska Lahdessa ei ole omaa vankilaa, omien vankilasta vapautuvien kuntalaisten palvelutarpeeseen on haluttu kiinnittää erityistä huomiota.

Hämeenlinnan seutukunta on YRE-hankealueista asukasmäärältään pienin. Hämeenlinna on noin 47 000 asukkaan kaupunki ja Hämeenlinnan seudulla asuu tällä hetkellä noin 90 000 henkilöä. Hämeenlinnan vahvuuksia on monipuolinen elinkeinorakenne. Hämeenlinnan seutukuntaan kuuluvat seutuyhteistyökunnat ovat Hämeenlinna, Hattula, Janakkala, Hauho, Tuulos, Lammi, Renko, Kalvola. (Nämä 1 600–15 400 asukkaan kunnat ympäröivät kaikki Hämeenlinnan kaupungin aluetta.)

Hämeenlinnassa YRE-hanke alkoi vuonna 2003. Sen pohjana oli Verkostokuntoutus Janus projekti, jonka pilottialueena Hämeenlinnan seutukunta oli Lahden ja osin Forssan kanssa (Eskelinen 2002; Nurmi 2002). Hämeenlinnassa on

Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimisto ja oikeushallinnon ja seuraamusjärjestelmän edustus on alueella muutenkin laaja. Alueella toimii mm. Hämeenlinnan vankila, ja vankilan yhteydessä vankisairaala, Vanajan avo-osasto sekä Ojoisten työsiirtola. Hämeenlinnassa on mallinnettu asiakaspolkuja jo ennen YREä ja kehitetty sosiaalipalvelujen kokonaisuutta pitkäjänteisesti. Tämä ilmenee mm. erilaisten palvelu- ja verkostotyön kehittämisprosessien käynnistämisenä.

Tampereella on laaja YRE-hankeverkosto. Suuren kaupungin laajat palvelut, toimijat ja työkäytännöt kytkeytyvät luontevasti YRE-hankkeen toimintaan. Tampere on YREn alueista asukasmäärältään (yli 200 000 asukasta) toiseksi suurin. Tampereella on Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimisto ja hankeyhteistyö on läheisintä Kylmäkosken vankilan kanssa. Tampereen kolmannen sektorin toimijoista Silta-Valmennusyhdistys on tärkeä YREn yhteistyökumppani. Silta-Valmennusyhdistys (Siltavalmennus) järjestää kuntoutusta, koulutusta ja työelämään ohjausta. Toiminnan kohderyhmänä ovat heikossa asemassa olevat ihmiset, joille pyritään etsimään tie tavalliseen elämään.

Oulu on hankealueista seutukunta Hämeenlinnan ohella. Oulu on Suomen oloissa suuri aluekeskus, jossa asuu noin 127 000 asukasta. Oulun seudun aluekeskusohjelma-alueeseen kuuluu 10 kuntaa Oulu, Oulunsalo, Haukipudas, Kiiminki, Kempele, Hailuoto, Muhos, Liminka, Lumijoki ja Tyrnävä. Tällä alueella asuu 200 000 asukasta.

Oulussa on Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimisto ja Oulun vankila. Lähialueella sijaitsevan Pelson vankilan kanssa tehdään hankeyhteistyötä. Oulussa on seutuhallinnon päätöksellä kytketty YRE alueen palvelusuunnitelmaan. Se on myös osa Oulun kaupungin turvallisuusohjelmaa ja siten kansallista rikosentorjuntaohjelmaa. Oulussa keskeistä YREn kehittämistoimintaa on nuorten rikosentekijöiden asumispalvelujen kehittäminen. Sosiaalitoimen ja seuraamusjärjestelmän yhteistyötä on tehostettu sosiaalitoimen ja vankiloiden välisinä säännöllisinä tapaamisina. Seudullisen palveluyhteistyön kehittäminen tapahtuu lähinnä seudun toimialakohtaisissa tiimeissä, joissa ovat mukana seudun kuntien keskeiset viranhaltijat. Sosiaali- ja terveysalan toimialatiimi on YREn alueellisessa ohjausryhmässä hyvin edustettuna.

YRE-hanke alueista Kuopio on toiseksi pienin. Yhdessä naapurikuntansa Siilinjärven noin 20 000 asukkaan kanssa Kuopio muodostaa Pohjois-Savossa yli 110 000 asukkaan talousalueen. Kuopiossa on Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimisto ja Kuopion vankila.

Siilinjärven kunnassa oli kehitetty ennen YREä palveluohjausmalli, joka kytkettiin YREn toimintaan heti sen alussa. Kuopiossa YREn suunnittelija-alueiden verkostokoulutuksiin rinnastettavaa toimintaa on toteutettu työkokouksina, joissa ovat mukana lähinnä YREn verkostoihin kuuluvat työntekijät. Keskeisiä kohderyhmiä Kuopion YREn toiminnassa ovat nuoret päihteiden käyttäjät ja työelämästä syrjäytyneet henkilöt. Ylisektorisen Kriisi- ja retkahdustyöryhmän toiminta ja työkokoukset ovat ehkä näkyvintä YREn tuottamaa toimintaa käytännössä.

Turussa YREn alueellisen ohjausryhmätyöskentely käynnistettiin jo vuonna 2002. Turussa asuu noin 175 000 asukasta. Turun seutukuntaan kuuluu Turun lisäksi 16 muuta alueen kuntaa. Turussa on Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimisto ja Lounais-Suomen vankila ja Vankilamielisairaala.

Turun seudulla toteutettiin 2003–2005 laatuhanke, jonka eräänä tarkoituksena oli kehittää tulosyksiköiden toimintaa ja tukea olemassa olevaa strategiatyöskentelyä

laatutyökaluilla. YRE on alusta lähtien luonut yhteytensä tähän Turun sosiaalitoimesta lähtöisin olevaan poikkihallinnolliseen laatuhankeeseen. YREn näkökulmasta laatuhankeessa oli keskeistä se, että sinä kehitettiin palveluohjaustyön käytäntöä. YREn tiiviin ohjausryhmätyöskentelyn avulla on rakennettu nuorten ja nuorten aikuisten rikostaustaisten koulutusmalli. Koulutusmalli on kartoittava ja valmentava ja se on kehitetty yhdessä erään sosiaalista yritystoimintaa harjoittavan säätiön kanssa.

Pääkaupunkiseutu poikkeaa kaikista muista YREn alueista suuren kokonsa vuoksi onhan se alueena pienen metropolin kokoinen, sillä pelkästään Helsingin seudulla asuu 1,2 miljoonaa asukasta. YREn verkostot ulottuvat pääkaupunkiseudulla Porvooseen saakka. Helsingissä on Kriminalihuoltolaitoksen aluetoimisto ja vankeinhoitolaitoksen Helsingin vankila, Suomenlinnan työsiirtola ja Helsingin työsiirtola. YRElle läheinen yhteistyökumppani on ollut Keravan vankila, jossa on toteutettu erityisesti vapauteen valmentavaa WOP-projektia. Hankealueen kehittämistyö on ollut YREn näkökulmasta toimijoiden yhteistyön kokoamista ja asiantuntijuuden yhteen saattamista.

Rikostaustaisten nuorten moniongelmaisuus ja syrjäytymisen ehkäiseminen palvelujen toteuttamisen haasteena

Syrjäytymistä voidaan pitää monimerkityksisenä käsitteenä, jonka merkitykset ovat muuttuneet viimeisinä kahtena vuosikymmenenä. Linnossuon (2004, 16) mukaan syrjäytymiskäsitteellä ei ole vielääkään vakiintunutta merkitystä, mutta se on tullut 1990–2000-luvuilla uudelleen tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteeksi. Ensimmäisen kerran syrjäytymiskäsitettä pohdittiin Suomessa 1980-luvulla (ks. Heikkilä 1990, 24; Linnossuo 2004, 16). Syrjäytymistä voidaan tarkastella ainakin kolmesta näkökulmasta. Ensinnäkin syrjäytymisen ajatellaan olevan seurausta syrjäytymistä aiheuttavista yhteiskunnallista olosuhteista. Toiseksi yksilön syrjäytymistä voidaan tarkastella elämänkulun näkökulmasta huonon sisäisen ja ulkoisen elämänhallinnan tuloksena. Kolmanneksi syrjäytymiseen saadaan laaja näkökulma yhdistämällä yhteiskunnallinen ja elämänkulun näkökulma. (Linnossuo 2004, 16–17; Heikkilä 2000; Helne 2002; Helne & Karisto 1992; Ritakallio 1992.)

YREn kohderyhmää voi pitää moniongelmaisena asiakasryhmänä. Tämä ilmenee selvästi mm. SYTY-toimikunnan mietinnöstä, jossa esiteltiin lainrikkojien sosiaalista tilannetta. Lainrikkajilla on selviä psyko-sosiaalisia vajeita, joskin ensikertaa vankeusrangaistusta suorittavilla ne eivät ilmene läheskään niin selvästi kuin rikoksenuusijoilla. (Oikeusministeriö 2001 28–34.) Rikosten tekeminen kertoo jo voimakkaasta syrjäytymisestä, joka johtaa usein laitostumiseen tai muusta yhteiskunnasta eristämiseen. (Takala 1992, 38). Suoraa yhteyttä moniongelmaisuuuden ja yhteiskunnasta syrjäytymisen välillä on vaikea osoittaa, mutta syrjäytymisvaara on lainrikkajilla ja moniongelmaisilla suuri. Tässä syrjäytymiselle annetaan viitteellinen ja yleinen palvelujen kehittämistarpeeseen liittyvä sisältö. Kaikki tutkijat eivät hyväksy syrjäytymisen käsitettä sen perinteisessä merkityksessä. Tuula Helne pitää syrjäytymistä puheessa ”meitä” ja heitä ”toisia” erottavana käsitteenä, ei minään olemassa olevana ja mitattavana tosiasiana. (Helne 2002.)

Rikostaustaisten henkilöiden palveluja kehittämällä voidaan vaikuttaa suoraan yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ja välillisesti rikostentekijöiden elämänhallintaan. Syrjäytymisen ehkäisyllä on jo tässä vaiheessa kiire, koska nuorilla on jo rikostaustaa. Syrjäytymiskehityksestä ennen rikosten tekemistä kertovat koti- ja kouluvaikeudet ja

vaikeudet sosiaalisessa toimintaympäristössä, toiseksi koulun keskeyttäminen tms. ja kolmanneksi huonoon työmarkkina-asemaan ajautuminen. (Saari 2000, 13.)

Kysymys siitä kehitetäänkö peruspalveluja vai erityispalveluja moniongelmaisille asiakasryhmille on monitahoinen. Eija Heinen (2004) kartoituksen mukaan erityispalveluja kohderyhmälle tarjoavat lähinnä vain rikosseuraamusjärjestelmän toimijat. Erityispalvelujen puuttumisen näkökulmasta voidaan päästä myös kehittämisenäkökulmaan, jossa palveluja tarjotaan peruspalvelulähtöisesti yksilöllisten tarpeiden perusteella, jolloin lainrikkoisuus huomioidaan erityistarpeena (muiden mahdollisten erityistarpeiden joukossa), tai millään asiakasryhmällä ei ole erityisasemaa. (Heine 2004, 34–35.)

On helppoa ajatella niin, että moniongelmaiset tarvitsevat peruspalvelujen lisäksi räätälöityjä palveluja syrjäytymiskehityksensä katkaisuun. Rantalan (2004) mukaan erityispalvelujen varaan jääminen voi sekin lisätä syrjäytymistä. Rantalan ratkaisu asiaan on palvelujen kokonaisvaltaisuus ja inhimillisen elämän turvaavien peruspalvelujen kehittäminen. YREn kehittämistyö kohdistuu yhteistyön ja palveluketjujen kehittämisen ohjaamiseen sekä palvelutyön aukkokohtien osoittamiseen.

Sosiaalipoliittinen keskustelu syrjäytymisestä 1980–90-luvuilla koski köyhyyttä ja kuului köyhyystutkimuksen tradition piiriin. Syrjäytymisen katsottiin olevan tuolloin jonkin yhteiskuntaluokkien ulkopuolelle jäävän ihmisryhmän syrjäytymistä tuotannosta (työstä), sosiaalisesta yhteydestä ja vallasta. Tällainen näkemys syrjäytymisestä perustui yhteiskunnallisen tulonjaon ongelmien pohdintaan. (Heikkilä 1990). Vaikka (esim. Ahponen 1996) edellinen näkemys on edelleen perusteltu, syrjäytymiskäsitteelle on muitakin vakiintuneita käyttötapoja. Syrjäytyminen nähdään yksilön syrjäytymisenä ”normaalista” yhteiskunnasta. Syrjäytymisellä ymmärretään erityisryhmien ”putoamista” normaalin arkielämän ulkopuolelle. Huumausainerikoksiin syyllistyneiden rikosura ja sosioekonominen asema (Kinnunen 2001), tai vankien asunnottomuus kertovat useimmiten tällaisesta syrjäytymisestä (Granfelt 2003).

Syrjäytymistä voidaan tarkastella lisäksi palvelujen näkökulmasta. Olavi Kaukonen (2000ab; 2004; ks. lisäksi Eskonen & Järvelä 2000, 19) näkee syrjäytymistä luovat mekanismit poistoina, torjuntana ja kasautumisena. Poistot kuvaavat jonkin marginaaliryhmän tiedostamatonta työntämistä normaalipalvelujen, ja samalla kaikkien palvelujen ulkopuolelle. Olennaista on se, että poistot palveluissa johtavat rakenteelliseen uloslyöntiin. Toisaalta ajatellaan niin, että tarvitaan rakenteellisia muutoksia, eikä työn kehittämistä työntekijöiden kustannuksella (Rantala 2004, ks. myös Kriminaalihuollon tukisäätiön toimitusjohtaja Jukka Mäen kommentti lähteestä, Helminen 2004b). Ongelma tulee siitä, että päättävillä tahoilla ei ole halua vaikuttaa tällaisen ”hankalana” pidetyn marginaaliryhmän palveluihin. Tiedostettu palvelujen kehittämistarve jää näin palvelujentarjoajille ja muille toimijoille. Tämä on poliittinen kysymys, mutta eikö työntekijöillä ole mahdollisuutta ja kykyä vaikuttaa myös rakenteisiin? (Helminen 2004a ja b).

Torjunta ilmenee yhteiskunnassa avoimena ja tarkoituksellisena syrjintänä. Tällainen syrjintä on läheistä yhdenvertaisuuslaissa tarkoitetulle syrjinnälle iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen (seksuaalisen suuntautumisen) tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Kasautuminen on kumuloituva ketju, jossa yksi menetys johtaa toiseen, ja riippuvuus muista lisääntyy oman itsetunnon heikentyessä. Eskonen ja Järvelä (2000) uskovat, että tällöin normaalipalvelut eivät enää riitä, jotta asiakkaita voitaisiin auttaa pääsemään jälleen kiinni elämästä. (Eskonen & Järvelä 2000, 19–20; Kaukonen 2000ab; 2004.)

Kivivuori ja Marttunen (2002, 138) ovat tehneet arvioita nuorisorikollisuuden (15–21-vuotiaiden tekemistä rikoksista) keskeisistä kehityssuunnista. Yleinen kehityssuunta on rikoskäyttäytymisen polarisaatio, jossa pienen vähemmistön tekemät väkivallanteot lisääntyvät samalla kun valtaosa nuorisosta pidättyy rikoksista. Yksityiskohtaisista kehityssuunnista varastamisen voidaan sanoa vähentyneen, mietojen huumeiden (marihuanan tai hasiksen) käytön ja nuorten tekemien väkivallantekojen lisääntyneen. Lisäksi nuoriin kohdistuva kontrolli, jota mitataan rikollisen teon poliisin tietoon tulemisen todennäköisyydellä, vaikuttaa tehostuneen. Nuorisorikollisuus on kuitenkin alati merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, sillä poliisin tilastojen mukaan suomalaiset tekevät eniten rikoksia 15–20-vuotiaina. (Kivivuori & Marttunen 2002, 129–138.)

YREn yhteiskunnallisen tavoite on laajempi kuin nuorten rikosentekijöiden, rikostaustaisten tai seuraamuksiin tuomittujen palvelujen kehittäminen. YREssä pyritään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä muutenkin kuin seuraamusjärjestelmän näkökulmasta siten, että monisektorinen työ nähtäisiin tärkeäksi muidenkin kuin oikeusministeriön alaisten toimijoiden taholta. (Rikosseuraamusvirasto 2004a). YREn kohderyhmää voi pitää suurena ja työn sekä hanketoiminnan näkökulmasta haastavana.

Palveluohjaus asiakastyön muotona

Palveluohjaus on yleistynyt suomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa selvästi viime vuosina. Palveluohjauksella tarkoitetaan toisaalta asiakkaan kanssa tehtävän työn menetelmää (case management) ja toisaalta organisaatioiden palveluiden yhteensovittamista (service coordination). (Pietiläinen & Seppälä 2003, 11). Case managementin perusajatuksiin kuuluu siirtyminen instituutio- ja palvelukeskeisistä palveluista käyttäjä- eli kysyntäkeskeisiin palveluihin (Pietiläinen 2005). Koska YRE-hankkeessa on pyritty löytämään kohderyhmään kuuluvien nuorten ja nuorten aikuisten yksilölliset palvelutarpeet niihin yhteensopivine palveluineen, voidaan siinä puhua yksilöllisen palveluohjauksen tavoitteesta – ainakin ideaalina. (Rikosseuraamusvirasto 2004a, 4–5., Valokivi 2002.) YRE-hankkeessa palveluohjaus on työmenetelmä, jolla asiakkaille tarjotaan palveluja. Palveluhallinnon tekemästä palvelujen yhteensovittamistyöstä YREssä käytetään termiä ohjattu palvelu. (Rikosseuraamusvirasto 2004a.)

Palvelujen laadun arvioinnissa asiakaslähtöisyys, kyky vastata asiakkaan tarpeisiin, on keskeisin palvelun laatuominaisuus. Palvelujen laadun kehittämisessä tarvitaan tietoa asiakkaiden tarpeista, kokemuksista ja mielipiteistä. Asiakasnäkökulmassa korostuu palvelujen tarkasteleminen asiakkaan elämäntilanteen kokonaisuudessa, eli siinä millaisia vaikutuksia palveluilla saadaan aikaan asiakkaan terveyteen, sosiaaliseen toimintakykyyn ja elämänhallintaan. Palvelun käyttäjä on saatava mukaan vaikuttamaan omiin palveluihinsa, jota on esimerkiksi oman palvelusuunnitelman tekoon osallistuminen. (Stakes 1995, 10–11.) Pohjolan (1992, 30) mukaan asiakkaan pelkkä osallistuminenkaan palvelujensa suunnitteluun ei riitä. Tarvitaan lisäksi palveluiden käyttäjien osallisuutta asioidensa hoidossa. Tämä koskee mm. tiedonmuodostukseen osallistumista tai asiakkaan asioiden välittymistä hallintoon. (Pohjola 1992.) Osallisuuden syntyminen omien palvelujen kehittämiseen on ideaali, jota on vaikea saavuttaa, koska palvelujärjestelmät ovat perinteisesti järjestelmä- ja työntekijäkeskeisiä.

Erik Arnkil (1989) kirjoitti jo 1980-luvun loppupuolella sosiaalityön syrjäyttävistä ketjuista, jota kuvaa mm. palvelujen suunnittelu nopeasti jollekin ”keskivertoryhmälle”,

jolloin erityisryhmiin kuuluvat jäävät palvelujen ulkopuolella. Veli-Matti Ulvisen (1997, 13) mukaan nuorten voi olla vaikea saada apua elämönhallintansa ongelmiin, koska viranomaisten välinen yhteistyö puuttuu. Toinen avunsaantia vaikeuttava seikka on se, että viranomaisten asiakkaan erilaisesta (asiakkaan ja hänen ongelmansa) määrittelystä aiheutuvat erilaiset työorientaatiot voivat johtaa ongelmilla pallotteluun ja nuoren luukuttamiseen. (Ulvinen 1997.)

Nykyään palveluohjauksen elementit nähdään sosiaalialalla aina asiakaslähtöiseksi työksi, joskaan asiakaslähtöinen työ ei ole aina palveluohjausta. Palveluohjauksen tarve on keskeinen moniammatillisessa, monen toimijan auttamis- ja tukemistyössä. Palveluohjauksessa tarvitaan organisaation tukea ja yhteistyökumppaneiden kumppanuutta. Tiedon jakaminen ja yhdessä tekeminen lisäävät työn voimaa ja vaikuttavuutta. Aiemmin tehty työ kannattaa hyödyntää palveluohjauksessakin. Palveluohjaus on menetelmä, jonka muodon ratkaisee tilanne. Palveluohjaus voi olla perhetyötä, varhaista puuttumista, ennaltaehkäisevää työtä, joissa toteutetaan siirtymiä tilanteen mukaan. Yhtä kaikki palveluohjauksen katsotaan rikastuttavan työtä ja antavan näkökulmia tehtyyn työhön. (Kimpimäki 2005.)

Palveluohjauksella voidaan vastata mm. erityisryhmien tarpeisiin. Vaarana on se, että asiakkaat syrjäytyvät tarvitsemistaan (erityis-) palveluista, koska palveluja järjestetään rationalisoidun massatuotannon ehdoilla (ks. Arnkil 1989). Palveluohjausta ei kuitenkaan käytetä pelkästään erityisryhmien syrjäytymisen ehkäisyyn, vaan vastaamaan yhä enenevässä määrin moniongelmaisten palvelutarpeisiin (Blomgren 2005).

Se ei ole siis sattumaa, että palveluohjauksen ja ohjattujen palvelujen kehittäminen on tärkeimpiä YRE-hankkeen kehittämistyön välineitä. Tosin YRE-hankkeessa, niin kuin kaikissa muissakin palveluohjausta käyttävissä hankkeissa, palveluohjaus saa hankkeensa näköisen sisällön. Palveluohjauksen käsitteellä voidaan yleisesti ymmärtää toimintoja, joilla asiakkaan ja palveluohjaajan (yleensä viranomaisen) yhteistyötä suunnitellaan, organisoidaan ja sovitetaan yhteen. Erityisesti palveluohjauksessa arvioidaan asiakkaan nykyisessä elämänvaiheessa elämönhallintansa tueksi tarvitsemiaan palveluja (Pietiläinen & Seppälä 2003, 10). Valokivi (2001) kuvaa yksilökohtaisen palveluohjauksen kokeilun Kisälli-projektissa. Kokeilussa kehitettiin rikoksiin syyllistyneiden henkilöiden viisivaiheinen palveluohjausmalli. Ensimmäisessä vaiheessa asiakas pyritään sitouttamaan työskentelyyn ohjauksen (asiakkaan elämäntilanteen ja palveluohjauksen tarpeen arviointi) ja valikoinnin (elämäntilanteen vahvuuksien ja ongelmien kirjaaminen) avulla. Toisessa vaiheessa sovitaan työskentelyn tavoitteista ja suunnitelmasta tavoitteiden toteuttamiseksi. Kolmannessa vaiheessa järjestetään palvelut, sovitaan vastuukysymyksistä ja luodaan verkosto. Neljäs vaihe on aktiivisen työskentelyn ja seurannan aikaa, jolloin suunnitelma tarkastetaan usein (vähintään 3 kuukauden välein) ja palveluja muutetaan tarvittaessa. Viidennessä vaiheessa, suunnitelman toteuduttua, valmistellaan asiakkaan siirtymistä normaalipalvelujen piiriin. (Valokivi 2001, 49–50.)

Valokivi (2001) kertoo palveluohjauksella saatuja tuloksia mm. siten, että vajaa puolet palveluohjauskokeilussa tuolloin olleista asiakkaista ei syyllistynyt uusiin rikoksiin seuraavan puolen vuoden aikana. Asiakkaat olivat kokeneet palveluissaan ”pompottelun” vähenemistä. Asiakkaat olivat kokeneet palveluohjauksen lähes poikkeuksetta myönteisenä työntekijän ansiosta. Asiakas-työntekijä -suhdetta pidettiin luottamuksellisena, vastavuoroisena ja tukevana. Asioiden käsittelyyn oli aikaa ja asiakkaat saivat tietoa päätöksistä ja niiden perusteluista. Palveluohjauksella oli vaikutusta työntekijöiden vastuun lisääntymiseen ja keskittymiseen palvelujen toteutumisen suhteen. Palveluohjaaja toimi joissakin asiakastilanteissa asiakkaan

”asianajajana” hänen palveluun järjestäessään. Monet palveluohjauksoikeilussa olleista asiakkaista eivät olisi kyenneet asioimaan normaalipalvelujen piirissä moniongelmaisuuksensa ja palvelujärjestelmien jäykkyyden vuoksi. Palveluohjauksella saavutettiin myös aiempaa kokonaisvaltaisempi työskentelyote ja mahdollisuus keskittää sosiaalihuollon palvelut kriminaalihuollon yhteyteen.

Jalava ja Virtanen (1995, 134–138) kuvaavat poikkihallinnollisen projektin mallia seuraavaan tapaan. Paikallinen infrastruktuuri on huomioitava suunniteltaessa hyvinvointipalveluja projektien toteuttamiseksi. Suurissa kaupungeissa toimittaessa etuna on asiantuntijuuden kasautuminen, mutta toisaalta hallinnon laajuus voi estää uusien ajatusten, ideoiden tai innovaatioiden soveltamisen. Tämä aikaansaa epävirallisia toimintatapoja, joita voidaan hyödyntää projektien tavoitteiden toteuttamisessa. Suurissa kaupungeissa kehittämistyössä toimivat projektien vastaavat tarvitsevat ”urbaania olemuutta” rakentaessaan virallisen organisaatiomallin rinnalle projektissa tarvittava oma organisaatiomalli. (Jalava & Virtanen 1995).

Verkostot ovat tärkeä YRE:n työväline, sillä ne ilmentävät moniammatillisuutta ja yhteistyötä. YRE on pyrkinut tuomaan alueille uusia kehittämistyön välineitä, kuten verkostokoulutukset, jotta palvelujen kehittämistoimintaa saataisiin vietyä eteenpäin. Toinen verkostokoulutusten tarkoitus on ollut tukea kehittämistyössä tarvittavan, riittävän suuren verkoston kokoamista. YRElle palveluohjaus on tapa kehittää verkostomaista, palveluohjauksellista työtapa. (Rikosseuraamusvirasto 2004.)

Verkostoja voidaan arvioida useasta eri näkökulmasta. Tarja Saarelainen (1993, 85–91) näkee verkostojen kokonaisluonteen seitsemän piirteen mukaan. Verkostossa on mukana aina (1) jokin määrä tietyn tyyppisiä toimijoita, jolloin jotkut olennaisetkin toimijat voivat olla verkoston ulkopuolella. Toimijoiden lukumäärää tärkeämpää lienee kuitenkin toimijoiden tyyppi, intressit ja tarpeet. Näillä voidaan tarkoittaa verkoston jäsenten ammatillisuutta, roolikäsityksiä ja asenteita. Toinen verkostoa kuvaava seikka on sen (2) funktionaalisuus, eli viestintäkanavien toiminta, se kuinka informaatio kulkee verkostossa. Verkoston (3) rakennetta voidaan kuvata toimijoiden välisten suhteiden muodolla, eli sillä mitkä ovat verkostojen rajat, verkostojäsenyyden tyyppi, yhteyksien muoto, suhteiden voimakkuus sekä ohjattavuus. Neljänneksi (4) verkoston institutionaalisuuden aste on seurausta verkoston rakenteesta. Verkoston (5) ohjaussäännöt ohjaavat verkoston toimintaa ja voivat olla jotakin yhteisöpyrkimysten tai itseohjautuvuuden, salailun tai avoimuuden sekä pragmatismien tai ”väittelyn” väliltä. Verkostoissa on omat (6) valtasuhteensa, joita voidaan arvioida (7) verkoston toimijoiden strategisella arvioinnilla. (Pöyhtäri & Vuontisjärvi 2000, 4)

Asiakaspoluilla tarkoitetaan asiakkaan kulkua moniammatillisen työn verkostossa. Asiakaspoluista voidaan kehittää edelleen asiakaspolkumalleja. Niitä on monenlaisia ja ne räätälöidään kohderyhmän ja tilanteen mukaan, joskin asiakaspolkumalleista voidaan erottaa päävaiheita. Ensimmäisenä vaiheena on palveluun lähettäminen tai hakeutuminen, jolloin palvelun on oltava mahdollinen kaikille sitä tarvitseville. Vastaanottovaiheessa, asiakastietojen keruun jälkeen, päätetään alustavasti asiakkaan sisäänotosta työryhmän arvioitavaksi. Toinen etenemisen päävaihtoehto vastaanottovaiheessa on asiakkaan nopea ohjaaminen muihin palveluihin. Ennen kuin asiakas pääsee syvälliseen arviointiin, ”tiimin” ensimmäisessä kokouksessa tehdään siitä ensin päätös. Tässä yhteydessä (jos asiakas hyväksyy arviointiin) päätetään alustavasta hoitosuunnitelmasta. Tiimin kokoontuessa 2. kerran aletaan toteuttaa alustavaa hoitosuunnitelmaa ja päätetään interventioista sekä hoidosta vastaavasta henkilöstä. Kolmannessa vaiheessa tutkitaan loppuarviointiraportteja ja päätetään jatkotoimenpiteistä. Esimerkiksi oppimisvaikeuksista kärsivien lasten kuntoutuksen kokonaisuuteen kuuluvat seulonta, varhaiskuntoutus, varsinainen

kuntoutus, loppuarvio ja moniammatillinen kuntoutus. (Pöyhtäri & Vuontisjärvi 2000, 7–8; Ovretveit 1994, 132–133.)

Palveluohjauksen onnistuminen edellyttää hallintokuntien yhteistyötä. Tähän tarvitaan Pietiläisen ja Seppälän (2003, 91–92) mukaan kunnan ja sen hallintokuntien strategisia päätöksiä asiakaslähtöisen, palveluohjausmenetelmän mukaisen työn aloittamisesta. Toiseksi tarvitaan läheisiltä yhteistyötahoilta selkeitä toimeksiantoja ja valtuuksia. Kolmanneksi tarvitaan yhteistyön rakenteet, jotka ovat käytännössä asiakasyhteistyön ryhmiä selkeine tehtävineen ja asemineen. Neljänneksi pitää varautua asiakastyötä tekevien toimenkuvien muuttumiseen. Omina kysymyksenään Pietiläinen ja Seppälä kirjoittavat avo- ja laitoshuollon sekä perus- ja erityispalvelujen rajapinnan ylittämisen tärkeydestä. Nämä ovat tuttuja haasteita muutenkin sosiaali- ja terveydenhuollossa. Toinen merkittävä haaste on virallisen ja epävirallisen tuen rajapinnan ylittäminen (Pietiläinen & Seppälä 2003, 91–93). Virallisen ja epävirallisen tuen yhteistoimintaa voidaan tarkastella myös eri sektorien yhteistyöongelmien näkökulmasta (esim. Kinnunen 1998, 101–112).

2. ARVIOINTITUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Tutkimuskysymykset ja arviointiote

YRE-hankeen arvioinnissa on kyse viime kädessä hankkeen tavoitteiden toteutumisen tai sen etenemisen arvioinnista, joten esimerkiksi hankkeen yhteiskunnallista vaikuttavuutta ei voida arvioida. YRE-hankeen taholta tärkeinä arviointikysymyksinä pidettiin alun perin kysymystä palvelujen ketjuttumisen onnistumisesta alueittain ja yleensä suhteessa alueiden mallintavaan kokonaisuuteen. Edellistä kysymystä voidaan pitää YRE:n yleistavoitteisiin kuuluvana. Tähän yhteyteen kuuluu tiedon saanti palvelujen aikaansaaduista hyvistä käytännöistä sekä myös mahdollisista solmukohtista, jolloin saadaan samalla tietoa näiden käytäntöjen lisäkehittämisen tarpeesta. Asiakastasolle vietyä tämä tarkoittaa mahdollisimman hyvää mallintavan työn onnistumista mallinnettujen asiakkuuksien (case-asiakkuuksien) näkökulmasta, eli sitä kuinka hyvin he ovat kiinnittyneet heille tarjottuihin palveluihin. Tarvitaan tietoa ammattitahojen ja muiden tahojen tavasta toimia palveluohjauksellisesti ja tuottaa palveluketjuja. Tietoa tarvitaan lisäksi ammattitahojen ja asiakkaiden hyötymisestä uudesta palvelukokonaisuudesta. Tärkeänä arviointikysymyksenä pidetään lisäksi hankkeen vaikutusta rikosten uusimiseen. Tätä tavoitetta ei voida arvioida tässä yhteydessä mm. tarkastelujakson lyhyden vuoksi. (Rikosseuraamusvirasto/KHL. Yhteistyössä rikoksettomaan elämään tarjouspyyntö 31.3.2004.)

Tarkoituksena on arvioida hanketta siis sen perusteella, miten hyvin hankkeen tavoitteet on saavutettu, ei hankkeen kausaalista vaikuttavuutta rikosten teon vähenemiseen tms. YRE:llä voidaan sanoa olevan kokoavat tavoitteensa ja aluekohtaiset tavoitteensa. Alueelliset tavoitteet määritellään ohjausryhmissä kyseisen toimintaympäristön mukaan. Koska palveluketjut ovat arvioinnissa keskeisiä, niiden arviointi vaikuttaa perustellulta. Hankkeen kannalta palveluista (eli muista kuin pelkästään seuraamusjärjestelmän toteuttamista palveluista) tärkeimpiä ovat asumis-, kuntoutus-, toimeentulo-, koulutus- ja työllisyyspalvelut. Kohderyhmän palvelukenttää tarkastellaan kuitenkin alueittaisina kokonaisuuksina, koska palveluissa lienee paljon alueellisia eroja.

Palveluohjauksen näkökulmasta arvioinnissa on keskeistä se, miten mallintava palveluohjaus ja palvelut onnistuvat ja se, miten ne ovat muuttuneet. Ensinnäkin on arvioitava sitä, mitä uutta on saatu aikaan. Toiseksi arvioidaan sitä, minkä tavoitteiden saavuttaminen vaikuttaa reaalisesti mahdolliselta mallinnetussa palveluohjauksessa ja palveluformaattien rakentamisessa. (Suullinen tiedonanto, keskustelu projektinjohtaja Jari Nurmen kanssa 8.11.04.)

Tutkimustehtäviä voidaan kuvata yleisesti siten, että tarkoituksena on arvioida YRE-hankeen etenemistä tähän mennessä ja hankkeen tavoitteiden saavuttamista eri alueilla. Tutkimuksella pyritään hakemaan vastaus ensinnäkin siihen, kuinka hanke on edennyt eri alueilla lähinnä sille asetettujen alueellisten tavoitteiden näkökulmasta. Toinen tutkimustehtävä käsittelee niitä alueiden vahvuuksia tai voimavaroja, jotka vievät kehittämistyötä eteenpäin. Kolmannessa tutkimuskysymyksessä arvioidaan alueiden palveluketjujen olennaisimpia piirteitä kehittämistyön näkökulmasta ja niiden vielä kehittämistä vaatia kohtia (kehittämiskohtia). Neljännessä tutkimuskysymyksessä arvioidaan sitä, kuinka kehittämistyön jatkaminen nähdään hankealueiden toimijoiden näkökulmasta. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Miten hanke on edennyt eri alueilla (tavoitteiden saavuttaminen)?
- 2) Mitkä ovat alueiden vahvuudet tai voimavarat kehittämistyössä ja kohderyhmän palvelujen kehittämisessä?
- 3) Mitkä ovat niitä palvelujärjestelmän kriittisiä pisteitä (kehittämiskohtia), joissa rikostaustaisten nuorten /nuorten aikuisten palvelujen kehittämistyö kulminoituu?
- 4) Miten kullakin alueella olisi tarkoituksenmukaisinta jatkaa kehittämistyötä YRE-hankkeen jälkeen?

Aineistonkeruu

Hanne Laitisen (1998) koulukuntajaotteluun viitaten tämä arviointi pyrkii olemaan yhdistelmä eklektistä ja kuvailevaa otetta. Eklektisen koulukunnan lähestymistapaan viittaa prosessien arviointi ja kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien yhdistäminen prosessien ja muutoksen tulkintaan. Kuvailevasta otteesta pyritään hyödyntämään Laitisen käyttämän termin mukaan tiheitä kuvauksia hankkeen toteutuksesta ja kontekstista, joista hankkeessa mukana olevat kertovat.

Hankkeen arviointia varten kerättiin sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia aineistoja. Ensinnäkin YRE-hankkeessa toimivilta ja sen verkostoihin kuuluvilta kerättiin kyselyaineisto, joka toteutettiin internetin kautta sähköisenä kyselynä (nettikyselynä). Kyselyn teemoja pyrittiin tämän jälkeen syventämään ohjausryhmien kokouksissa nauhoitetuilla ryhmäkeskusteluilla. Tampereella (Kylmäkosken vankila) ja Oulussa järjestetyissä kokouksissa keskustelun pohjana käytettiin interaktiivista Global Response -kyselymenetelmää, jonka teknisestä toteutuksesta vastasi Moodhouse Oy. Tässä menetelmässä työskentelyä ohjataan etukäteen laadittujen monivalintakysymysten avulla siten, että jokaisen kysymyksen tai kysymyssarjan jälkeen käydään tarvittaessa vapaamuotoinen äänestystulosta kommentoiva keskustelu. Aineistonkeruun ohjausryhmien kokouksissa päätti Turun tilaisuus 7.4.2005.

Kolmanneksi ohjausryhmien jäseniltä sekä muilta hankkeessa tiiviisti mukana olevilta viranhaltijoilta ja toimijoilta kerättiin haastatteluaineisto. Haastatteluja suoritettiin alueittain kahdesta kahdeksaan kappaletta, ja ne nauhoitettiin. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina, joissa haastattelu tapahtui valmiiden teemojen mukaan mutta vapaasti keskustellen, mikä mahdollisti tarkentavien kysymysten käytön. Haastattelujen toteuttaminen vaihteli melko paljon haastattelijan mukaan vapaasta keskustelusta kaavamaisempaan tapaan tehdä kysymyksiä.

Tutkimuksessa haastateltiin myös muutamia asiakkaita Hämeenlinnassa, Lahdessa ja Kuopiossa. Lisäksi Oulusta saatiin tutkijan käyttöön yksi Diakonia ammattikorkeakoulun opiskelijoiden Eerika Ehovuon, Heini Huovisen ja Mari Plantingin opinnäytetyötään varten tekemä haastattelu. Vaikka asiakashaastattelujen kuvausta ei ole sisällytetty tähän loppuraporttiin, ne ovat monipuolistaneet tutkijan kuvaa lainrikkojen tilanteesta ja palveluista eri alueilla.

Nettikysely pyrittiin kohdentamaan mahdollisimman laajasti hankkeessa mukana olleille henkilöille. Näitä olivat alueellisten ohjausryhmien jäsenet, muut tiiviisti hankkeeseen osallistuneet toimijat sekä myös väljemmin alueellisiin YRE-verkostoihin kuuluneet henkilöt. Kysely lähetettiin maaliskuun alussa kaiken kaikkiaan 508 henkilölle, joiden yhteystiedot saatiin paikallisilta YRE-suunnittelijoilta ja

projektijohtajalta. Kuten taulukosta 1 havaitaan, kohderyhmän koko vaihteli alueittain Turun 25 henkilöstä Tampereen 151 henkilöön. Tämä merkitsee, että kyselyn kohdejoukko määräytyi eri alueilla hieman erilaisin kriteerein. Näin ollen vastausprosentti ei kuvaa kovin hyvin tulosten edustavuutta. Varsinkin Kuopiossa, Tampereella ja Lahdessa kysely meni todennäköisesti myös monelle sellaiselle henkilölle, jotka olivat mukana YREn verkostotiedotuslistalla mutta joiden yhteydet hankkeeseen olivat etäiset.

Taulukko 1. Kyselyn perustiedot			
	Lähetetyt lomakkeet	Vastanneet	Vastausprosentti
Pääkaupunkiseutu	31	14	45,2
Hämeenlinna	43	26	60,5
Kuopio	129	25	19,4
Lahti	91	23	25,3
Oulu	38	17	44,7
Tampere	151	41	27,2
Turku	25	12	48,0
Yhteensä	508	158	31,1

Taulukossa 2 kuvataan vastaajien asemaa YRE-hankkeessa. Nettikyselyllä oli tarkoitus tavoittaa ensisijaisesti alueellisten ohjausryhmien jäsenet, koska he ovat kaikkein lähinnä YRE-hanketta. Tässä tarkoituksessa onnistuttiin kokonaisuutena hyvin, sillä vastaajista peräti 30 % kuuluu alueellisiin ohjausryhmiin. Alueellisesti ohjausryhmien jäsenten osallistumisessa tai tavoittamisessa oli puutteita etenkin Hämeenlinnassa, Kuopiossa ja Tampereella. Lisäksi Hämeenlinnan ja Kuopion ohjausryhmät ovat kooltaan pieniä, joten muutamistakin poisjääneistä aiheutuu suuria puutteita tuloksia arvioitaessa.

Taulukko 2. Vastaajien asema YRE-hankkeessa		
	Lukumäärä	Prosenttia
Alueellisen ohjausryhmän jäsen	48	30
YREssä mukana oleva muu julkisen sektorin työntekijä	33	21
YREssä mukana oleva muu yhdistyksen tms. työntekijä	20	13
Kuuluu muuten verkostoon	49	31
Tieto puuttuu	8	5
Kaikki yhteensä	158	100

Hankkeessa mukana olevia julkisen sektorin työntekijöitä on kyselyssä mukana 33 henkilöä eli 21 % vastaajista. Muita YREn kehittämisverkostoon kuuluvia (esimerkiksi verkostokoulutuksiin osallistuvia) oli vastaajista suunnilleen saman verran kuin ohjausryhmien jäseniä. Tässä luvussa on todennäköisesti mukana paljon julkisen sektorin työntekijöitä, jotka eivät osallistu käytännön hanketyöhön. Yhdistysten tai yksityisten palveluntuottajien edustajia kyselyyn osallistui 20.

Hankkeen arviointia varten hankealueilta kerättiin erilaisia haastatteluaineistoja (ks. liite 1). Aivan kaikkea materiaalia ei voitu hyödyntää tutkimuksessa aineistojen runsauden vuoksi. Tutkija Jari Kainulainen suoritti haastattelut Kuopiossa, ja osittain Oulussa. Oulussa toimijahaastatteluista viisi teki DIAKin opiskelija Heidi Airaksinen. Lahdessa ja pääkaupunkiseudulla haastatteluja tekivät Verson tutkija Seppo Soine-Rajanummi sekä erikoistutkija Ilkka Haapola ja suunnittelija Juha Kokkonen Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian Lahden yksiköstä. Tampereella haastattelut suoritti YRE-suunnittelijan ohjauksessa ollut Tampereen yliopiston sosiaalityön opiskelija Kati Kauppo. Hämeenlinnassa haastattelijoina toimi yhdeksän HAMK:in sosionomiopiskelijaa (Alli Harald, Sanna Kotiranta, Piia Niuta, Helena Uimonen, Tuula Parviainen, Päivi Puhtila, Raija Kangas, Sanna Turunen ja Tuomas Ala-Opas) ja Turussa neljä Turun yliopiston sosiaalipolitiikan opiskelijaa (Piia Pappinen, Anniina Raitanen, Marjatta Parviainen ja Sauli Hyvärinen).

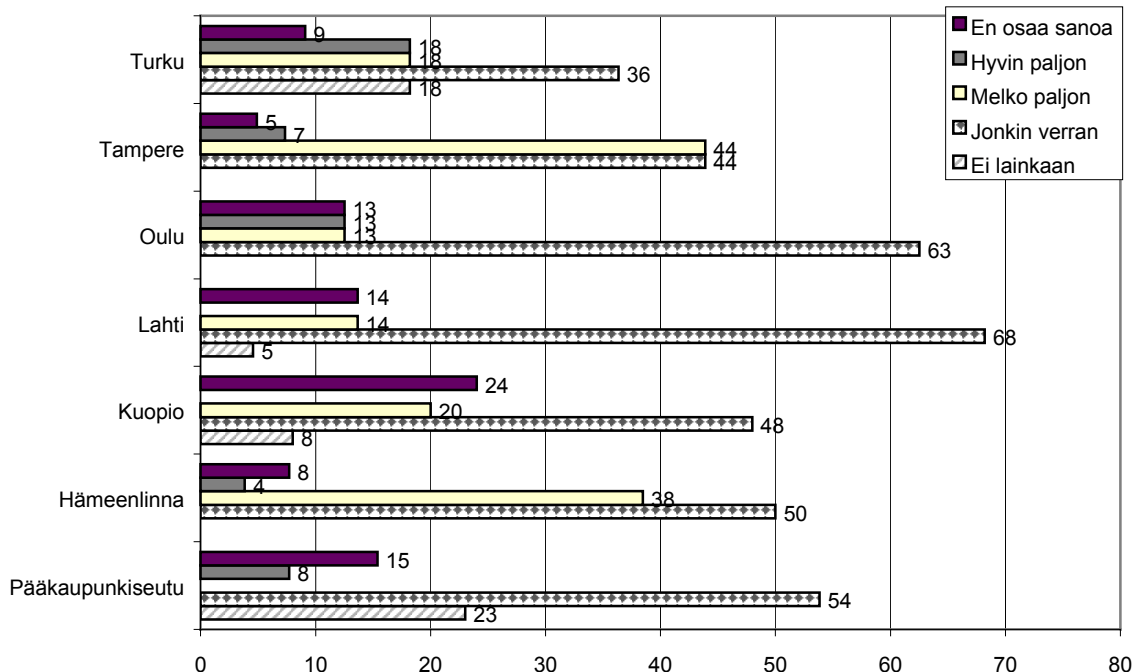
3. YRE-HANKKEEN ETENEMINEN JA TULOKSET - KYSELYAINEISTON ANALYYSI

Yhteistyön, palvelujen kehittämisen ja ohjausryhmien toiminnan onnistuminen

Palveluja on nykyään vaikeaa kehittää vain yhden palveluntuottajan voimin. Verkostotyö on arkipäivää, mutta sitä voidaan aina kehittää. Yhteistyön onnistuminen on tärkeää, jotta verkostot toimisivat mahdollisimman hyvin myös asiakaspalvelutyössä. Niinpä palvelutoimijoiden välisen yhteistyön onnistuminen on avainasemassa pyrittäessä toteuttamaan hankkeen tavoitteita.

Kysyttäessä (kuvio 1) toimijoiden välisen yhteistyön parantumisesta lainrikkojien palvelujen kehittämistä ajatellen saatiin melko vaihtelevia vastauksia. Turussa yhteistyön parantuminen voidaan tulkita hienoiseksi edistymiseksi, mutta myös mielipiteiden lievänä jakautumisena asian suhteen. Päällimmäiseksi ehkä kuitenkin jää käsitys eteenpäin menosta tässä asiassa. Tampereella ilmaistaan selvästi toimijoiden välisen yhteistyön parantumista. Oulussa koetaan myös kohtalaista edistymistä, samoin Lahdessa. Kuopiossa tämä asia vaikuttaa kehittyneen myös hyvin. Hämeenlinnassa kehitys on ollut ehkä Tampereen ohella parhaita. Pääkaupunkiseudulla on tapahtunut kohtalaista edistymistä toimijoiden yhteistyön parantumisessa.

Kuvio 1. Toimijoiden välisen yhteistyön parantuminen lainrikkojien palvelujen kehittämässä alueen mukaan (%). n=154

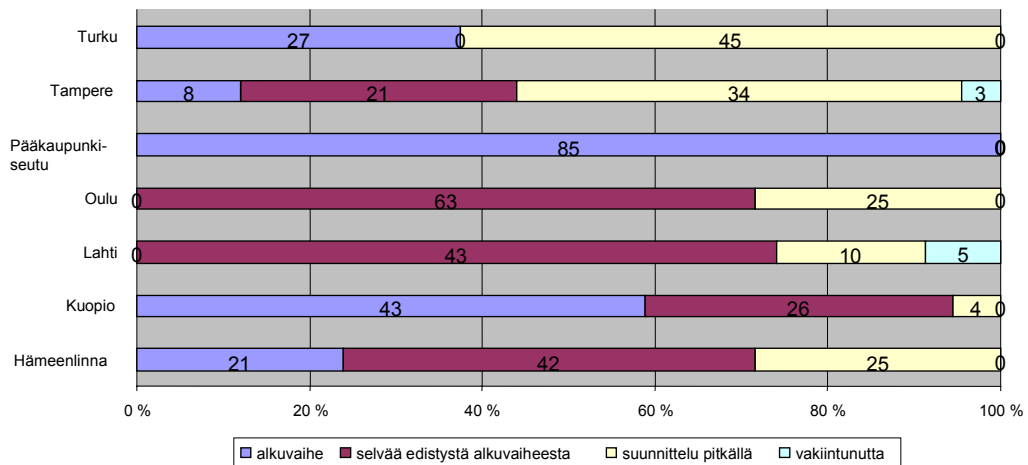
Toimijoiden välisen yhteistyön parantumisesta saatu käsitys on melko sirpaleinen. Turusta, Oulusta, Lahdesta ja pääkaupunkiseudusta voi sanoa varmimmin sen, että asiassa on edistytty jonkin verran. Suunnittelija-alueiden erityisluonne näkyy siinä, että Tampere ja Hämeenlinna saavat tässä yhteydessä hyvän tuloksen. Muista

alueista ehkä kaikkein selvimmin on edistytty Kuopiossa. Toimijoiden välinen yhteistyö on ollut useimmilla alueilla vahvaa jo ennen YREä, joten tällaista edistymistä tässä asiassa voi pitää odotettuna.

Kyselyssä kysyttiin avokysymyksellä sitä, onko alueilla saatu kaikki tarpeelliset tai tärkeät toimijat kiinnitettyä mukaan YRE-hankeeseen. Vastaajista 92 % oli sitä mieltä, että on saatu. Näin toimijoiden mukaan saanti ei vaikuta olevan ongelma. Toisaalta kysyttäessä, keitä muita tahoja pitäisi vielä saada mukaan, tähän kysymykseen saatiin noin 60 lisäkommenttia. Pääkaupunkiseudulla toivottiin pikemminkin ohjausryhmän kokoonpanon vakiinnuttamista kuin osallistujien ”kattavuutta”. Toisaalta pääkaupunkiseudulta esitettiin myös pitkä lista toimijoita, jotka haluttaisiin mukaan tai niiden edustusta parantaa. Näitä ovat oikeuslaitos, kaikkien kaupunkien sosiaalitoimen ja perusturvan johto, työhallinto ja työvoiman palvelukeskukset, vankilat, alueellinen kriminaalihuolto. Turussa etenkin toivottiin sosiaalitoimen osallistumista, mutta myös Oulussa, Tampereella ja Hämeenlinnassa toivottiin sosiaalitoimen osallistumista hankeeseen.

Kuviossa 2 (kuvioon ei ole merkitty ”en osaa sanoa” -vastausten osuuksia) tarkastellaan vastaajien näkemyksiä YRE-hankkeen etenemisvaiheesta alueella asetettuihin tavoitteisiin verrattuna. Vaihtoehtoja tähän kysymykseen annettiin neljä (5. vaihtoehto oli ”en osaa sanoa”), jotka kuvasivat portaittain hankkeen etenemistä alueella. Ensimmäinen vaihtoehto kuvasi suunnittelun ”alkuvaihetta”, toinen ”selvää edistystä alkuvaiheesta”, kolmas ”hanketoiminnan suunnittelun edistymistä verraten pitkälle” ja neljäs ”hanketoiminnan vakiintuneisuutta”.

Kuvio 2. Näkemykset YRE-hankkeen etenemisestä alueittain (%)
n=108.

Pääkaupunkiseudun vastaajat kokevat, että alueella ollaan hankkeen alkuvaiheessa ajateltaessa palvelutoimijoiden yhteistyötä ja palveluketjujen rakentamista rikostaustaisille henkilöille. Hämeenlinnassa arvioidaan tapahtuneen selvää edistymistä alkuvaiheesta. Kysymyksiä Hämeenlinnasta herättää kuitenkin mielipiteiden jakautuminen kahden toisilleen vastakkaisen näkemyksen kesken. Yhtäältä arvioidaan, että palvelutoimijoiden yhteistyö ja palveluketjujen rakentaminen rikostaustaisille henkilöille on alkutilassa (21 %), mutta toisaalta suunnittelun katsotaan olevan pitkällä (25 %). Päähavainto Hämeenlinnasta koskee kuitenkin selvää edistymistä palvelutoimijoiden yhteistyön ja palveluketjujen rakentamisessa rikostaustaisille henkilöille.

Kuopiolaisista vastaajista noin joka neljännen mielestä hankkeessa on tapahtunut selvää edistystä alkuvaiheesta (26 %), joskin kokemus hankkeen alkuvaiheesta olemisesta on vielä selvempi (43 %). Lahdessa hankkeen alkuvaihe on selvästi ohitettu, sillä suurin osa lahtelaisista vastaajista (43 %) katsoo hankkeessa tapahtuneen selvää edistystä alkuvaiheesta, 10 % uskoo suunnittelun olevan pitkällä ja 5 % hanketoiminnan vakiintunutta. Tampereella suunnittelun koetaan olevan pitkällä (34 %). Tamperelaisista vastaajista vain 8 % arvioi hankkeen olevan vasta alkuvaiheessa ja 21 % näkee tapahtuneen selvää edistystä alkutilanteesta. Turkulaisista vastaajista katsoo hankkeen olevan alkutilassa 27 % ja vastaavasti 45 % arvioi suunnittelun olevan pitkällä. Oulussa 66 % uskoo hankkeessa tapahtuneen selvää edistystä alkuvaiheesta ja 25 %, että suunnittelu on pitkällä.

YREn suunnittelija-alueet menestyvät palvelutoimijoiden yhteistyön ja palveluketjujen rakentamisessa rikostaustaisille henkilöille parhaiten. Hämeenlinna on tämän kysymyksen perusteella kaikkein pisimmällä, Lahti ja Tampere tulevat siitä jo hieman kauempana. Oulussa palvelutoimijoiden yhteistyö ja palveluketjujen rakentaminen rikostaustaisille henkilöille vaikuttaisi edistyneen myös hyvin.

Ohjausryhmien toiminnan onnistuminen

Ohjausryhmät ovat alueilla vastuussa kehittämistyön suunnittelusta ja toteuttamisesta. Tämän vuoksi (taulukko 3) kysyttiin ohjausryhmän jäsenten omaa arviota ohjausryhmän toiminnan onnistumisesta. Ohjausryhmien jäsenet arvioivat ohjausryhmänsä toiminnan onnistumista viidestä näkökulmasta antamalla niille kaikille kouluarvosanan. Kysytyt asiat olivat seuraavat: ohjausryhmän aktiivisuus ja keskustelevuus, työhön sitoutuminen, tavoitteiden asettaminen, työn tavoitteellisuus ja yhteisen käsityksen saavuttaminen tavoitteista.

Taulukko 3. Ohjausryhmien jäsenten antamat kouluarvosanat ohjausryhmän toiminnasta. n=45							
	Pääkaupunki seutu	Hämeenlinna	Kuopio	Lahti	Oulu	Tampere	Turku
Aktiivisuus ja keskustelevuus	7	8	8	8	8	8	9
Työhön sitoutuminen	6	7	7	8	8	8	8
Tavoitteiden asettaminen	6	8	7	7	7	8	7
Työn tavoitteellisuus	5	8	7	7	8	8	7
Yhteisen käsityksen saavuttaminen tavoitteista	6	8	8	7	7	8	7
KESKIARVO	6,0	7,8	7,4	7,4	7,6	8,0	7,6
Vastaajia	8	4	3	7	11	5	7

Kokonaisuutena ohjausryhmän toiminta arvioidaan parhaaksi Tampereella. Hämeenlinnassa ei jäädä paljoa Tampereesta arvioissa ohjausryhmän toiminnan onnistumisesta. Seuraaviksi sijoittuvat Oulu ja Turku eivät puolestaan jää paljoa jälkeen Hämeenlinnasta. Kuopio ja Lahti tulevat sitten tasoissa seuraavina alueina. Pääkaupunkiseutu jää tässä yhteydessä heikoimmaksi alueeksi, mutta se eroaa toimintaympäristöltään muista alueista niin paljon, että tällainen vertailu ei tee sille

täyttä oikeutta. Tässä yhteydessä hankkeen kestolla ei ole ollut ilmeisesti merkitystä, vaan ryhmädynamiikalla. Ohjausryhmän aktiivisuuteen ja keskusteleavuuteen ollaan varsin tyytyväisiä. Tämä kuvaa hyvää hankeilmapiiriä ja ammattitaitoisuutta kehittämistyössä. Sen sijaan yhteisen käsityksen saavuttaminen tavoitteista vaikuttaa tämän perusteella olevan hieman ongelmallista.

YREn tavoitteiden toteutuminen

Toimijoille suunnatussa nettikyselyssä kysyttiin laajasti näkemyksiä YRE-hankkeen tavoitteiden toteutumisesta sekä yleisesti että asiakastyön näkökulmasta. Alueiden välisiä eroja ei kannata tulkita suoraan paremmuusjärjestyksessä, sillä arvioinnissa käytetään useita osa-alueita, eikä kaikilla niillä ole suoraa yhteyttä YREn tavoitteisiin. Toisaalta prosenttiosuudet eivät ole yhtä kuin hankkeessa etenemisessä onnistuminen, vaan niitä voidaan pitää pikemminkin viitteellisiä alueita vertailtaessa. Kaikilla alueilla on edistytty, mutta toisaalta jokaisella alueella riittää kehittämistä myös jatkossa.

Taulukossa 4 tarkastellaan (yleisjakautamana) vastaajien näkemyksiä, siitä miten YRE-hankkeen tavoitteet on saavutettu alueella. Tiivistetysti sanottuna vastaajat ovat monelta osin tyytyväisiä YRE-hankkeen tähänastisiin saavutuksiin. Hanke on lisännyt tietoa muiden organisaatioiden työstä. Kaksi seuraavaksi parhaiten toteutuneeksi arvioitua vaikutusta ovat yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä ja keskustelun käynnistäminen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtista. Toisaalta hankkeella on selvästi kyetty osoittamaan alueellisen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtia. Hankkeella on luotu hyvä pohja ajateltaessa kohderyhmän palvelujen kehittämistä tulevaisuudessa, onhan käytännön yhteistyö parantunut ja tieto muista yhteistyöorganisaatioista ja palvelujen ongelmakohtista lisääntynyt. Lisäksi on pystytty levittämään tai esiintuomaan nykyisiä hyviä käytäntöjä. Tieto on lisääntynyt myös nuorten lainrikkojen erityistarpeista. Hankkeella on ollut lisäksi vaikutusta rikostaustaisten henkilöiden palveluketjun tiivistymiseen ja monipuolistumiseen.

Taulukko 4. Mielipiteet YREn tavoitteiden saavuttamisesta (%). n= 154					
	ei lainkaan	jonkin verran	melko paljon	erittäin paljon	en osaa sanoa
Rikostaustaisten henkilöiden kiinnittyminen yhteiskuntaan	6	53	13	2	23
Rikostaustaisten henkilöiden syrjäytymisen ehkäisy	8	50	18	3	18
YREn kohderyhmän aseman kohentuminen palvelujärjestelmässä	8	42	25	4	18
Rikostaustaisten henkilöiden palveluketjun tiivistyminen ja monipuolistuminen	6	35	35	8	12
Uusien seudullisen yhteistyön toimintamallien luominen	8	39	25	13	13
Seudullisen palveluohjausmallin kehittäminen	10	39	22	10	16

Viranomaistahojen sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden palvelujen turvaamiseen	7	44	27	7	13
Asiakastyön voimavarojen lisääntyminen	34	30	12	3	18
Kehittämistyön voimavarojen lisääntyminen	22	36	18	6	16
Henkilöstön sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden kanssa tehtävään työhön	6	47	27	6	12
Yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä	5	35	41	11	6
Tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä	3	27	41	20	6
Toiminnan asiakaslähtöisyyden lisääntyminen	10	38	29	6	15
Palvelujen laadun parantuminen	11	42	19	5	20
Nuorten lainrikkojien erityispalvelujen tarpeiden esiin nouseminen	8	32	33	13	12
Nykyisten hyvien käytäntöjen levittäminen tai esiintuominen	5	39	34	8	12
Alueellisen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtien osoittaminen	5	37	27	16	12
Keskustelun käynnistäminen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtista	4	34	31	20	8

Tavoitteiden toteutumista kuvaavista väitteistä laskettiin yhteen luokkien ”melko paljon” ja ”erittäin paljon” osuudet. Parhaiten toteutuneeksi tavoitteeksi koetaan tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä (61 %), heikoiten asiakastyön voimavarojen lisääntyminen (15 %) ja rikostaustaisten henkilöiden kiinnittyminen yhteiskuntaan (15 %). Näistä asiakastyön voimavarojen lisääntyminen ei ole ollut hankkeen varsinaisena tavoitteenakaan, joten se kertonee pikemmin asiakastyön voimavarojen puutteista.

Toiseksi parhaiten toteutuneeksi arvioitu tavoite, yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä (51 %), on käytännön osoitus siitä, mihin tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä voi johtaa. Muutkin parhaiten toteutuneet tavoitteet kuvaavat kehittämistyön pääoman lisääntymistä. Niinpä keskustelun käynnistäminen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtista (51 %), nuorten lainrikkojien erityispalvelujen tarpeiden esiin nouseminen (46 %) ja alueellisen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtien osoittaminen (44 %) kuvaavat juuri tällaisen kehittämistyössä tarvittavan tiedon lisääntymistä. Rikostaustaisten henkilöiden palveluketjun tiivistyminen ja monipuolistuminen (44 %) ja nykyisten hyvien käytäntöjen

levittäminen tai esiintuominen (42 %) kertoo sitten jo käytännöllisistä kehittämistyön tuloksista.

Keskitasoisesti toteutuneita tavoitteita ovat toiminnan asiakaslähtöisyyden lisääntyminen (35 %), viranomaistahojen sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden palvelujen turvaamiseen (34 %), henkilöstön sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden kanssa tehtävään työhön (32 %) ja seudullisen palveluohjausmallin kehittäminen (32 %). Kaikki nämä ovat tärkeitä tavoitteita ja toteutuneet vaativuuteensa nähden hyvin. Toiminnan asiakaslähtöisyyden lisääntymistä eikä henkilöstön sitoutumista rikostaustaisten kanssa tehtävään työhön voida pitää tarkasti ottaen YRE-hankkeen tavoitteisiin kuuluvina.

Kolmasosa vastaajista uskoo seudullisen palveluohjausmallin kehittämisen toteutuneen hyvin. Tämä kuuluu YREn perustavoitteisiin, joten se kertoo ainakin hankkeen oikeansuuntaisesta kohdentumisesta. Asiakastyön kehittyminen näkyy asiakaslähtöisyyden lisääntymisenä ja viranomaistahojen sitoutumisena rikostaustaisten henkilöiden kanssa tehtävään työhön. Samoin merkillepantavaa on arvio YREn kohderyhmän aseman parantumisesta palvelujärjestelmässä (29 %).

Edellä mainitut kaksi heikoimmin toteutuneeksi koettua tavoitetta eivät ensiarviolta liity toisiinsa. Asiakastyön voimavarojen lisääntyminen ei ole työntekijöiden käsissä ja voidaan kysyä sitä, voivatko asiakastyön voimavarat ylipäätään kasvaa nykyisten sosiaali- ja terveydenhuollon menojen priorisointivaatimusten aikakautena. YRE-hankkeen päätavoitteisiin kuuluvan rikostaustaisten henkilöiden kiinnittymisen yhteiskuntaan koetaan onnistuneen heikosti. Rikostaustaisten henkilöiden syrjäytymisen ehkäisyn kokee 21 % toteutuneen, joka voi olla sinänsä hyvä tulos, mutta kaikkien muiden tavoitteiden joukossa se on heikoimmin toteutuneiksi koettuja tavoitteita. Tässä voi tietysti olla osasyynä juuri asiakastyön voimavarojen pysyminen ennallaan, vaikka sitä ei voi mitenkään tässä yhteydessä luotettavasti osoittaa. Muutenkin tavoitteet rikostaustaisten henkilöiden kiinnittymisen paranemisesta yhteiskuntaan tai syrjäytymisen ehkäisystä ovat vaativia tavoitteita ja niitä on todella vaikea mitata.

Arviot YREn tavoitteiden toteutumisesta vastaajaryhmän mukaan

Taulukossa 5 kuvataan YREn tavoitteiden onnistumista sen mukaan mikä on vastaajan paikka tai asema hankkeessa. Ohjausryhmiin kuuluvat uskovat vain kahden tavoitteen kohdalla niiden toteutuneen muihin ryhmiin kuuluvia paremmin. Nämä väitteet ovat uusien seudullisen yhteistyön toimintamallien luominen ja tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä. Ohjausryhmiin kuuluvia voi pitää aidosti kriittisinä YREn tavoitteiden toteutumisen suhteen. Kaikkein parhaiten he katsovat toteutuneen tavoitteet tiedon lisääntymisestä muiden organisaatioiden työstä (68 %) ja keskustelun käynnistämisestä palvelutyön/palvelujen ongelmakohdista (57 %).

Julkisen sektorin työntekijät arvioivat parhaiten toteutuneiksi tavoitteiksi tiedon lisääntymisen muiden organisaatioiden työstä (56 %) nuorten lainrikkojien erityispalvelujen tarpeiden esiin nousemisen (50 %) ja kehittämistyön voimavarojen lisääntymisen (50 %).

Taulukko 5. YREn tavoitteiden toteutuminen vastaajan aseman mukaan hankkeessa (%). Yhteenlasketut luokat ”melko paljon” ja ”erittäin paljon”. n=154

Taulukko 5. YREN tavoitteiden toteutuminen vastaajan aseman mukaan hankkeessa (%). Yhteenlasketut luokat ”melko paljon” ja ”erittäin paljon”. n=154				
	Alueellisen ohjausryhmän jäsen	YREssä mukana oleva muu julkisen sektorin työntekijä	YREssä mukana oleva muu yhdistyksen tms. työntekijä	Kuuluu muuten verkostoon
Rikostaustaisten henkilöiden kiinnittyminen yhteiskuntaan	15	13	11	20
Rikostaustaisten henkilöiden syrjäytymisen ehkäisy	13	22	26	29
YREN kohderyhmän aseman kohentuminen palvelujärjestelmässä	26	25	42	31
Rikostaustaisten henkilöiden palveluketjun tiivistyminen ja monipuolistuminen	45	31	63	49
Uusien seudullisen yhteistyön toimintamallien luominen	53	22	32	41
Seudullisen palveluohjausmallin kehittäminen	38	25	32	37
Viranomaistahojen sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden palvelujen turvaamiseen	40	22	32	41
Asiakastyön voimavarojen lisääntyminen	13	13	16	20
Kehittämistyön voimavarojen lisääntyminen	23	28	21	27
Henkilöstön sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden kanssa tehtävään työhön	34	25	26	41
Yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä	51	47	74	53
Tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä	68	56	63	61
Toiminnan asiakaslähtöisyyden lisääntyminen	32	31	42	39
Palvelujen laadun parantuminen	19	16	21	35
Nuorten lainrikkojen erityispalvelujen tarpeiden esiin nouseminen	49	50	47	43
Nykyisten hyvien käytäntöjen levittäminen tai esiintuominen	34	41	58	47
Alueellisen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtien osoittaminen	47	47	47	41

Yhdistysten yms. työntekijät poikkeavat muita myönteisimpine arvioineen tavoitteiden toteutumisessa muista melko selvästi. Parhaiten he uskovat toteutuneen tavoitteiden yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä (74 %), rikostaustaisten henkilöiden palveluketjun tiivistyminen ja monipuolistuminen (63 %), tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä (63 %), nykyisten hyvien käytäntöjen levittäminen tai esiintuominen (58 %) ja keskustelun käynnistäminen palvelutyön/palvelujen ongelmakohdista (58 %). Tähän saattaa olla syynä kontaktien lisääntyminen julkisen sektorin edustajien kanssa. Aloite yhteistyöstä lienee useimmiten tullut julkisen sektorin edustajien taholta, joka kertoo jo sinänsä huomion saamisesta omalle työlle. Toisaalta tämä voi kertoa myös kolmannen sektorin edustajien vahvasta uskosta omiin mahdollisuuksiin kehittämistyössä. YRE-hankkeessa on pyritty muutenkin laajentamaan yhteistyötä julkisen sektorin ulkopuolelle, joten tässä on onnistuttu.

YREn verkostoihin kuuluvat pysyvät melko hyvin muiden ryhmien mukana YREn tavoitteiden toteutumista koskevissa arvioissaan, joskaan arviot eivät ole yltiömäisen positiivisia, pikemminkin realistisia. Tärkeimmät näistä tavoitteista ovat ehkä henkilöstön sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden kanssa tehtävään työhön ja palvelujen laadun parantuminen. Tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä on tämän ryhmän mielestä parhaiten toteutunut YREn tavoite (61 %).

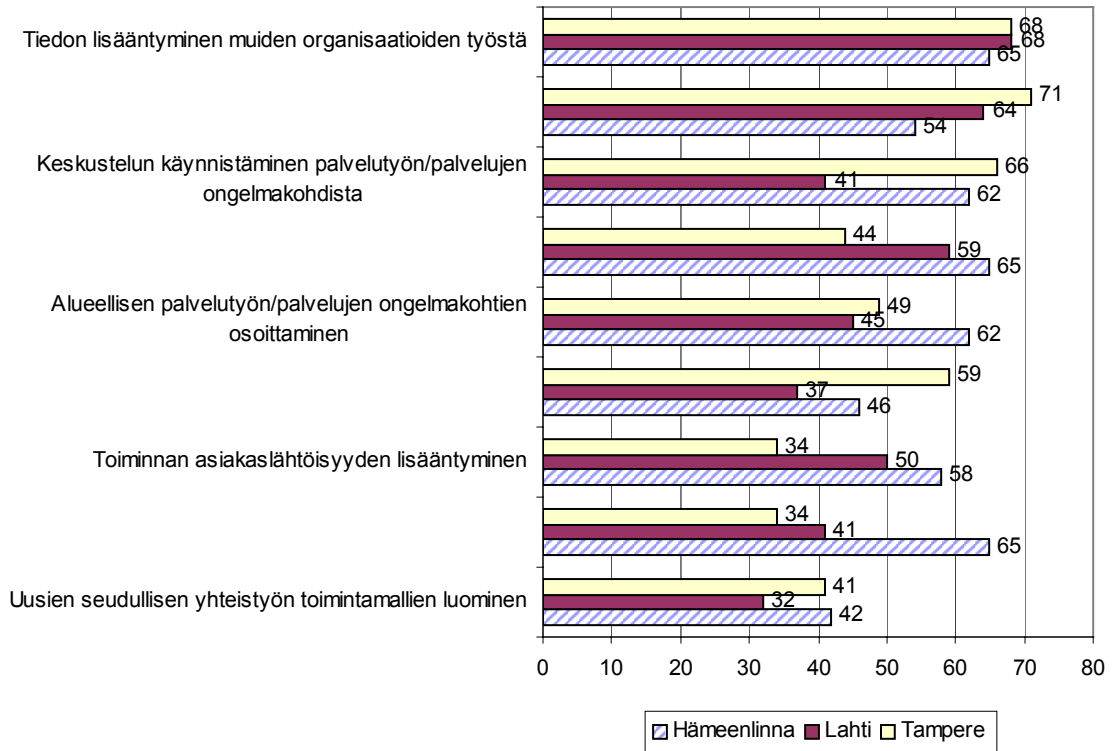
YREn tavoitteiden saavuttaminen – Lahti, Hämeenlinna ja Tampere

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan YREn tavoitteiden saavuttamista YREn suunnittelija-alueilla ja sen muilla hankealueilla. Ensin arvioidaan YREn suunnittelija-alueita. Kuviossa 3 on mukana yhdeksän parhaiten toteutuneeksi arvioitua tavoitetta. Saatua informaatio on melko monikerroksista. Alueita yhdistää tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä (65–68 %), joka kuuluu kaikilla parhaiten toteutuneisiin tavoitteisiin. Muut alueilla parhaiten toteutuneet tavoitteet ovat erilaisia lukuun ottamatta keskustelun käynnistämistä palvelutyön/palvelujen ongelmakohdista (yhdistää Hämeenlinnaa ja Tamperetta). Hämeenlinna ja Tampere ovat kuitenkin kokonaisuutena Lahtea edellä kuvion 3 tavoitteiden toteutumisessa.

Hämeenlinnassa muita yhtä hyvin toteutuneita tavoitteita kuin tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä ovat rikostaustaisten henkilöiden palveluketjun tiivistyminen ja monipuolistuminen (65 %), nuorten lainrikkokojen erityistarpeiden esiin nouseminen (65 %) sekä alueellisen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtien osoittaminen (62 %) sekä keskustelun käynnistäminen palvelutyön/palvelujen ongelmakohdista (62 %).

Lahdesta erottuu lisäksi yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä ja jossain määrin myös toiminnan asiakaslähtöisyyden lisääntyminen (50 %). Tampereella yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä on hyvin toteutunut tavoite (71 %), samoin keskustelun käynnistäminen palvelutyön/palvelujen ongelmakohdista (66 %). Tampereelta voidaan lisäksi mainita nykyisten hyvien käytäntöjen levittäminen tai esiintuominen (59 %).

Kuvio 3. YRE-hankkeen tavoitteiden toteutuminen suunnitteli-alueilla (%). Yhdeksän parhaiten toteutunutta tavoitetta. Osuudet melko ja erittäin paljon yhdistetty.

Kuviossa 4 tarkastellaan yhdeksää heikoimmin toteutuneeksi arvioitua YREN tavoitetta suunnitteli-alueilla. Heikoimmin toteutuneena tavoitteena pidetään asiakastyön voimavarojen lisääntymistä. Rikostaustaisten henkilöiden kiinnittymistä yhteiskuntaan arvioidaan tapahtuneen jossain määrin Tampereella (22 %) ja Hämeenlinnassa (27 %).

Neljä parhaiten toteutunutta tavoitetta ovat henkilöstön sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden kanssa tehtävään työhön, YREN kohderyhmän aseman kohentuminen palvelujärjestelmässä, viranomaistahojen sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden palvelujen turvaamiseen ja seudullisen palveluohjausmallin kehittäminen. Kokonaisuutena myös rikostaustaisten henkilöiden syrjäytymisen ehkäisy tavoitteessa nähdään onnistutun vähintäänkin kohtalaisesti. Hämeenlinnassa rikostaustaisten henkilöiden syrjäytymisen ehkäisy (38 %) erottuu muihin suunnitteli-alueisiin verrattuna paremmin toteutuneena tavoitteena. Lahdessa jäädään selvästi muista alueista seudullisen palveluohjausmallin kehittämisen tavoitteesta. Palvelujen laadun parantuminen arvioidaan suunnilleen samalle tasolle kaikilla alueilla. Kehittämistyön voimavarojen lisääntyminen on selvästi heikointa Lahdessa.

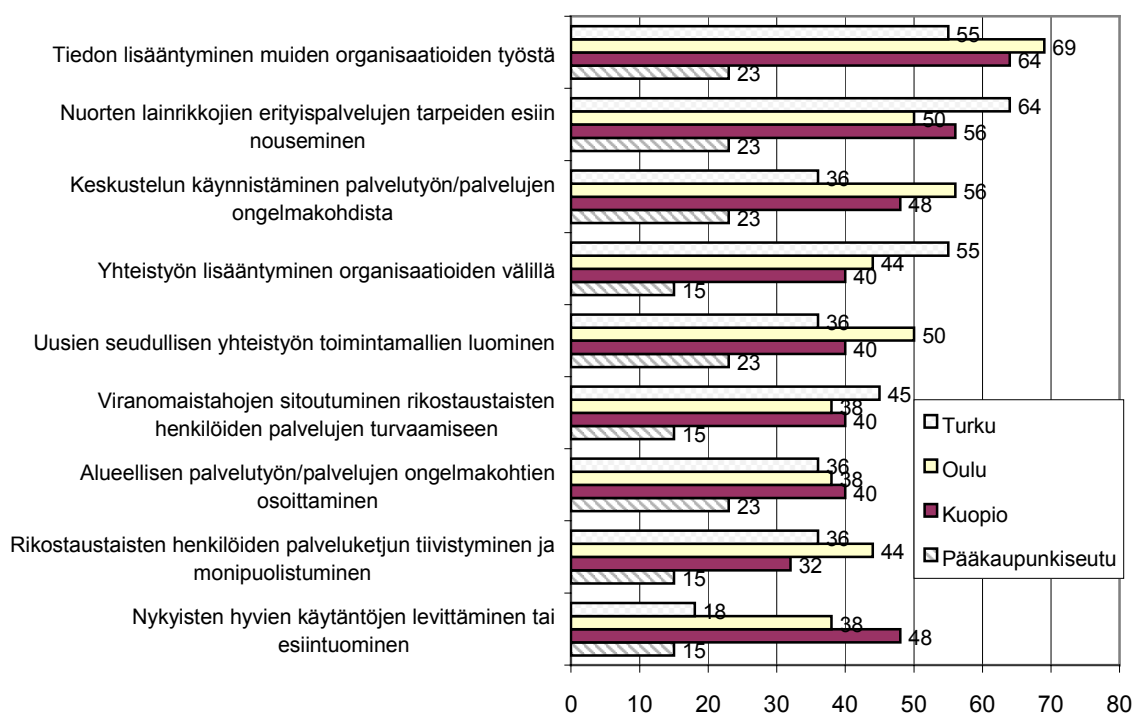
Kuvio 4. YRE-hankkeen tavoitteiden toteutuminen suunnitteliija-alueilla (%). Yhdeksän heikoiten toteutunutta tavoitetta. Osuudet melko ja erittäin paljon yhdistetty.

YRE:n tavoitteiden saavuttaminen – Kuopio, Oulu, pääkaupunkiseutu ja Turku

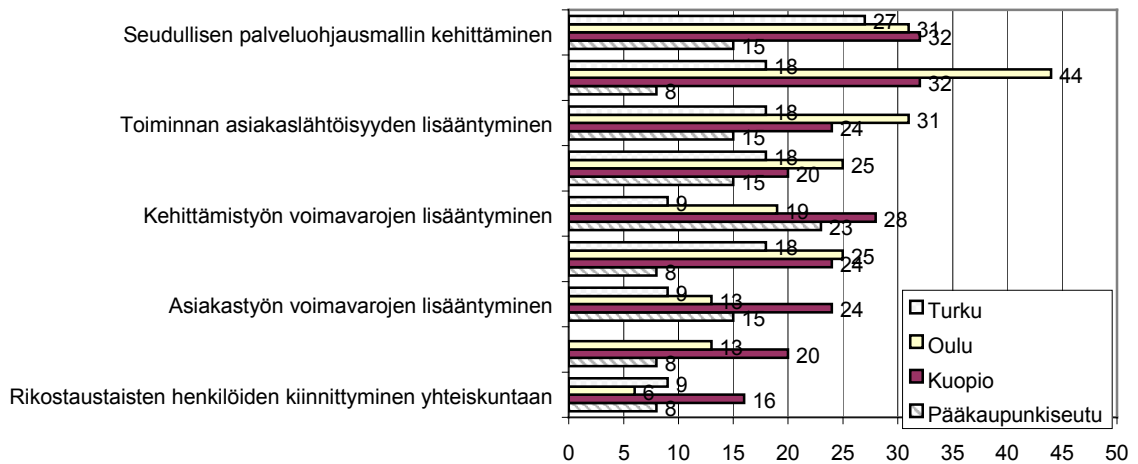
Seuraavaksi (kuvio 5) arvioidaan yhdeksää parhaiten toteutuneeksi arvioitua YRE:n tavoitetta muilla kuin suunnitteliija-alueilla. Kokonaisuutena parhaiten on toteutunut tavoite tiedon lisääntymisestä muiden organisaatioiden työstä. Oulussa ja Kuopiossa kaksi kolmasosaa vastaajista pitää tätä tavoitetta onnistuneena, Turussa puolet. Nuorten lainrikkajien erityispalvelujen tarpeiden esiin nouseminen on toteutunut Turussa (64 %) ja Kuopiossa (56 %) parhaiten, mutta joka toisen vastaajan mukaan hyvin myös Oulussa (50 %). Kokonaisuutena Kuopio ja Oulu ovat vahvimmat alueet, mutta Turku ei jää niistä paljoa. Kaikki tavoitteet ovat toteutuneet heikoiten pääkaupunkiseudulla.

Kuvio 5. YRE-hankkeen tavoitteiden toteutuminen muilla kuin suunnittelija-alueilla (%). Yhdeksän parhaiten toteutunutta tavoitetta. Osuudet melko ja erittäin paljon yhdistetty.

Seuraavassa kuviossa 6 arvioidaan yhdeksää heikoiten toteutuneeksi arvioitua YREN tavoitetta muilla kuin suunnittelija-alueilla. Tärkeä YREN tavoite seudullisen palveluohjausmallin kehittäminen on onnistunut vähintään 27–32 % vastaajan mielestä Kuopiossa, Oulussa ja Turussa. Pääkaupunkiseudulla ollaan melkein kaikissa tavoitteissa jäljessä muita alueita. Kuopio ja Oulu vaikuttavat saavuttaneen näistä neljästä alueesta nämä tavoitteet parhaiten. Suurimman osuuden saa Oulussa tavoite henkilöstön sitoutumisesta rikostaustaisten henkilöiden kanssa tehtävään työhön (44 %). Tämä on samaa tasoa kuin suunnittelija-alueilla suurimman osuuden tässä kysymyksessä saaneessa Hämeenlinnassa.

Kuvio 6. YRE-hankkeen tavoitteiden toteutuminen muilla kuin suunnittelija-alueilla (%). Yhdeksän heikoimmin toteutunutta tavoitetta. Osuudet melko ja erittäin paljon yhdistetty.

Kokonaisuutena heikoimmin toteutuneita tavoitteita ovat rikostaustaisten henkilöiden kiinnittyminen yhteiskuntaan, rikostaustaisten henkilöiden syrjäytymisen ehkäisy ja asiakastyön voimavarojen lisääntyminen. Kaikkein heikoimmin toteutuneet tavoitteet ovat samoja kuin suunnittelija-alueilla. Asiakastyön voimavarojen lisääntyminen ei ole ollut YREn suoranaista tavoitteena ja sillä voidaan ymmärtää eri asioita. Asiakastyön voimavarojen lisääntymisellä lienee mahdollista ymmärtää taloudellisten resurssien lisääntymistä tai hankkeen ohjauksesta saatua hyötyä asiakastyölle, esimerkiksi asiakastyön työvälineiden lisääntymistä.

Miten suunnittelija-alueet sitten eroavat muista YRE-hankealueista verrattaessa niitä toisiinsa. Tehtäessä karkeaa vertailua keskiarvojen perusteella voidaan nostaa esiin muutamia näkökohtia. Suurin ero (23 %-yksikköä) tulee suunnittelija-alueiden eduksi toiminnan asiakaslähtöisyyden lisääntymisessä. Vaikuttaa siltä, että suunnittelija-alueilla on edetty selvästi kohden asiakastyön konkretiaa muihin YRE-hankealueisiin verrattuna. Toiseksi rikostaustaisten henkilöiden palveluketjun katsotaan tiivistyneen ja monipuolistuneen selvästi paremmin suunnittelija-alueilla (19 %-yksikköä). Tätä edellistä tavoitetta tukee havainto alueellisen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtien osoittamisesta, jossa suunnittelija-alueet ovat selvästi muita YRE-hankealueita edellä (15 %-yksikköä). Neljäs huomiota kiinnittävä seikka suunnittelija-alueiden eduksi on yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä (17 %-yksikköä). Palveluiden kehittämisen ydinasiat, YREn idea verkottuneesta palveluohjauksellisesta menetelmästä, on siis onnistunut suunnittelija-alueilla muita YREn alueita paremmin. Nuorten lainrikkojien erityispalvelujen tarpeiden esiin nouseminen on toteutunut paremmin ei-suunnittelija-alueilla (10 %-yksikköä). Muilla YRE-hankealueilla on onnistuttu luomaan täten hyvä pohja asiakastyön kehittämiselle.

YRE-hankkeen tavoitteita kuvaavat ulottuvuudet – summamuuttujien muodostaminen

YRE-hankkeen tavoitteiden saavuttaminen on kiinni monen seikan onnistumisesta. Karkeasti eri tavoitetasot voidaan jakaa verkostomaisten yhteistyömallien kehittämiseen, toimijoiden väliseen yhteistyön kehittämiseen, voimavarojen arviointiin, rikostaustaisten nuorten aseman parantamiseen. Tärkeä on saada tietoa siitä, mitkä asetetuista tavoitteista kuuluvat yhteen. Tämä ilmenee ulottuvuuksien sisällä. Tällöin voidaan varmistua ennako-oletuksista ja nähdä uusia yhteyksiä tavoitteiden välillä.

Edellä esitetyn tarkastelun tiivistämiseksi ja yksinkertaistamiseksi tehtiin pääkomponenttianalyysi (liite 2), jonka tuloksia voidaan käyttää alueittaisissa keskiarvovertailuissa. Analyysin tuloksena saatavat ulottuvuudet eli pääkomponentit kertovat tavallaan siitä, mitkä tavoitteet kuuluvat vastaajien mielestä yhteen.

Pääkomponenttianalyysi on sukua faktorianalyysille. Toisin sanoen ulottuvuudet tulkitaan (nimetään) korkeimpia latauksia (käytetyt lataukset yleensä 0.40–0.90) saaneiden muuttujien mukaan. Kaikilla menetelmällisesti läheisillä monimuuttuja-analyysillä saadaan käytännössä samat ulottuvuudet. Niinpä esimerkiksi faktorianalyysillä tai pääkomponenttianalyysillä saatujen ulottuvuuksien (faktorit / pääkomponentit) sisältö latausten perusteella ei välttämättä juurikaan eroa toisistaan. Vaikka vastaajien määrä oli pienehkö, niin saadut pääkomponentit ovat vähintäänkin suuntaa-antavia. Niille voidaan myös antaa looginen ja ymmärrettävä tulkinta.

Pääkomponenttien nimeäminen on niiden sisällön tulkitsemista. Tavoitteiden toteutumista kuvaavia pääkomponentteja saatiin neljä. Ensimmäisellä pääkomponentilla voimakkaimmat lataukset saaneet muuttujat ovat yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä (0.79), rikostaustaisten henkilöiden palveluketjun tiivistyminen ja monipuolistuminen (0.75), tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä (0.75) ja viranomaistahojen sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden palvelujen turvaamiseen (0.73). Tälle pääkomponentille latautuivat lisäksi muuttujat henkilöstön sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden kanssa tehtävään työhön (0.56), toiminnan asiakaslähtöisyyden lisääntyminen (0.55) ja YRE:n kohderyhmän aseman kohentuminen palvelujärjestelmässä (0.51). Ensimmäiselle pääkomponentille annettiin näillä perusteilla nimi ”yhteistyö ja kehittämistyön tuloksellisuus”

Toinen pääkomponentti kuvaa yhtäältä voimavarojen lisääntymistä ja toisaalta toimintamallien kehittämistä. Toiselle pääkomponentille latautuivat voimakkaasti muuttujat asiakastyön voimavarojen lisääntyminen (0.83), kehittämistyön voimavarojen lisääntyminen (0.78) Seudullisen palveluohjausmallin kehittäminen (0.77), Uusien seudullisen yhteistyön toimintamallien luominen (0.69) ja Palvelujen laadun parantuminen (0.60). Pääkomponentille annettiin nimeksi ”voimavarat ja toimintamallit”.

Kolmas pääkomponentti kuvaa YRE-hankkeen asiakaslähtöisiä, palvelutyön tavoitteita. Palvelut ovat yhteinen nimittäjä kolmen suurimman latauksen saaneen muuttujan sisällössä. Alueellisen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtien osoittaminen (0.81) on merkki tietopääoman lisääntymisestä. Keskustelun käynnistäminen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtista (0.79) kuvaa pyrkimystä vaikuttaa palvelujen laatuun. Nuorten lainrikkojen erityispalvelujen tarpeiden esiin nouseminen (0.68) kertoo sekin palveluja koskevan tiedon lisääntymisestä. Nykyisten hyvien käytäntöjen levittäminen tai esiintuominen (0.52) ilmentää halua saada hyvä palvelu laajempaan

käyttöön. Kolmannelle pääkomponentille annettiin nimi ”palvelujen ongelmakohtat ja kohderyhmän tarpeet”.

Neljännelle pääkomponentille voimakkaasti latautuneet muuttujat kuvaavat YREn perimmäisiä, hankkeen kohderyhmän elämän parantamiseen tähtääviä tavoitteita. Rikostaustaisten henkilöiden kiinnittyminen yhteiskuntaan (0.88) ja Rikostaustaisten henkilöiden syrjäytymisen ehkäisy (0.76) ovat saman tavoitteen käänteisiä puolia. Neljännelle pääkomponentille annettiin nimi ”syrjäytymisen ehkäisy”.

YREn vaikutukset alueilla summamuuttujittain

Seuraavaksi (taulukko 6) katsotaan arvioita YRE-hankkeen tavoitteiden (vaikutusten) toteutumisesta alueittain summamuuttujien saamia keskiarvoja vertaamalla. Keskiarvot voivat saada arvon 1–4. On huomattava se, että Hämeenlinnan ja Oulun seutukunnista käytetään vain niiden seutukunnan keskusten nimiä Hämeenlinna ja Oulu.

Kuten taulukosta voi havaita, ensimmäinen ja kolmas summamuuttuja saavat selvästi paremman keskiarvon kuin 2,4. Tämä tarkoittanee sitä, että yleisesti yhteistyön ja kehittämistyön tuloksellisuuden nähdään kytkeytyvän yhteen. Toisaalta näiden summamuuttujien perusteella parhaiten toteutuneita tavoitteita voidaan sanoa olevan palvelujen ongelmakohtien ja kohderyhmän tarpeiden näkeminen ja niistä keskusteleminen. Voimavarojen (lisääntyminen) ja toimintamallien kehittäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen nähdään edellisiä heikommin toteutuneiksi seikoiksi. Yleistäen voidaan sanoa, että parhaiten koetaan kehittyneen toimijoiden välisen yhteistyön ja asiakastyön kehittämisen näkökulmasta on syntynyt keskustelua asiakkaiden tarpeista.

Taulukko 6. YREn vaikutukset alueittain. Summamuuttujien keskiarvot.

Taulukko 6. YREn vaikutukset alueittain. Summamuuttujien keskiarvot.

		Yhteistyö ja kehittämistyön tuloksellisuus	Voimavarat ja toimintamallit	Palvelujen ongelmakohdat ja kohderyhmän tarpeet	Syrjäytymisen ehkäisy
		p= 0,013	p= 0,378	p= 0,060	p= 0,006
Pääkaupunkiseutu	Keskiarvo	1,9	1,9	2,2	1,7
	n	9	9	9	9
	Keskihajonta	0,60	1,02	0,51	0,79
Hämeenlinna	Keskiarvo	2,8	2,4	2,9	2,4
	n	19	19	21	22
	Keskihajonta	0,66	0,84	0,84	0,54
Kuopio	Keskiarvo	2,4	2,2	2,6	2,2
	n	15	15	17	17
	Keskihajonta	0,68	0,73	0,66	0,53
Lahti	Keskiarvo	2,6	2,1	2,4	2,1
	n	15	13	19	16
	Keskihajonta	0,46	0,58	0,55	0,44
Oulu	Keskiarvo	2,5	2,2	2,6	1,9
	n	11	11	12	12
	Keskihajonta	0,55	0,69	0,57	0,47
Tampere	Keskiarvo	2,5	2,3	2,7	2,4
	n	28	29	31	30
	Keskihajonta	0,39	0,62	0,58	0,51
Turku	Keskiarvo	2,4	1,8	2,3	1,8
	n	8	8	9	7
	Keskihajonta	0,70	0,65	0,81	0,57
Yhteensä	Keskiarvo	2,5	2,2	2,6	2,2
	n	105	104	118	113
	Keskihajonta	0,59	0,72	0,67	0,57

Summamuuttuja palvelujen ongelmakohdat ja kohderyhmän tarpeet on alueilla keskimääräisesti kaikkein parhaiten toteutunut. Hämeenlinna on tässäkin asiassa vahva alue, mutta Tampere, Kuopio ja Oulu eivät jää siitä kovin paljoa. Tätä tavoitetta on saavutettu Turussa, pääkaupunkiseudulla ja Lahdessa suunnilleen yhtä hyvin, eli hieman paremmin kuin jonkin verran.

Yhteistyö ja kehittämistyön tuloksellisuus nähdään alueilla pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta varsin tasaisena. Toisaalta on muistettava pääkaupunkiseudun erityisluonne, suuri alue ja lyhyt hankkeessa mukanaoloaika. Hämeenlinnassa yhteistyö ja kehittämistyön tuloksellisuus on toteutunut parhaiten ja pääkaupunkiseudulla heikoiten.

Voimavaroja ja toimintamalleja kuvaava 2. summamuuttuja saa kaikilla alueilla pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta seudullista yhteistyötä pienempiä arvoja. Hämeenlinna saa parhaan arvon, niin kuin seudullisen yhteistyön tavoitteen toteutumisessakin. Turku ja pääkaupunkiseutu saavat tällä ulottuvuudella muita

alueita alhaisemman arvon. Koska kyse ei ole varsinaisesta YREn tavoitteesta eikä voimavarojen ole ollut mahdollistakaan lisääntyä, tämä ei ole huolestuttavaa.

Syrjäytymisen ehkäisy on tavoitteena vaativa. Se näkyy myös siinä, että pääkomponentin saama keskiarvo on keskimääräistä alhaisempi kautta linjan. Tavoitteista syrjäytymisen ehkäisy on tosin heikoimmin toteutunut, mutta summamuuttujan arvolla mitattuna Tampereella ja Hämeenlinnassa pääkomponentin saama arvo on jonkin verran suurempi kuin muilla alueilla.

4. YRE-HANKE HANKEALUEITTAIN - LAADULLISTEN AINEISTOJEN ANALYYSI

Tässä luvussa käydään läpi laadullisten aineistojen antia. Mukana ovat ohjausryhmäkeskustelut kaikilta alueilta ja ydinasioita Oulussa ja Tampereella (Kylmäkoski) käytetyn äänestys- ja vastausjärjestelmä Global Responserin avulla. Mukana on lisäksi kyselyn avovastausten antia, joissa kysyttiin seuraavia asioita: 1) ”Mitä uusia työkäytäntöjä tai yhteistyömalleja on kehitetty alueellanne YRE-hankkeen ansiosta?”, 2) ”Mitkä ovat alueellanne sellaisia heikkouksia tai pulmakohtia, jotka vaikeuttavat rikostaustaisten henkilöiden palvelujen kehittämistä tai heidän sitoutumistaan rikoksettomaan elämään?” ja 3) ”Mitkä ovat alueenne vahvuudet ja erityiset voimavarat, joihin YRE-hankkeessa voidaan tukeutua rikostaustaisten henkilöiden palveluja kehitettäessä?”.

Global Response -menetelmän käyttö suuntasi keskustelua Oulussa ja Tampereella hieman eri tavalla kuin muilla alueilla, sillä suuri osa ajasta meni menetelmän kysymysten läpikäyntiin ja kommentointiin. Vapaan keskustelun anti jäi näillä alueilla vähäisemmäksi kuin alueilla, joissa käytettiin pelkkää ryhmähaastattelua. Keskustelun taso tai orientaatio keskusteluun vaihtelivat myös alueittain. Läheskään kaikissa tilanteissa ei tutkijan ollut helppoa ohjata ryhmäkeskustelua. Tarkastelussa on käytetty hyväksi lisäksi kyselyn avokysymystä työkäytäntöjen tai yhteistyömallien aikaansaamisesta. Tähän kysymykseen saatiin kaikkiaan 137 vastausta. Alueet esitetään siinä järjestyksessä, kuinka kauan ne ovat olleet hankkeessa mukana.

YRE:n tavoitteita voi pitää monikerroksisina, joten termiä tavoite täytyy täsmentää vielä tässä yhteydessä ennen analyysin jatkamista. YRE:n yhteiskunnallisena tavoitteena on vaikuttaa edistävästi hankkeen kohderyhmän syrjäytymisen ehkäisyyn ja rikoksettomaan elämänhallintaan. Yhteiskunnallinen tavoitetaso lähtee seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietinnöstä ja hankkeen johtoryhmän asettamista tavoitteista. Hankkeen pyrkimyksenä on luoda poikkihallinnolliseen ja seudulliseen yhteistyöhön perustuvia toimintamalleja. Tällaiseen tarkoitukseen pyrkivän hankkeen välineenä käytetään verkottuneen työtavan hyödyntämistä. Tässä työssä palveluohjaus on keskeisin työväline. (Rikosseuraamusvirasto 2004a.)

Hanketta on toteutettu seitsemällä alueella ja hankeprosessi on ”elänyt” hankkeen edetessä. Hankealueilla asetetut tavoitteet on johdettu yleisistä tavoitteista alueellisissa ohjausryhmissä. Tavoitteita ei ole välttämättä alueilla kirjattu kovin tarkkaan, mutta hanketyön konteksti on väistämättä yhteydessä alueellisiin erityispiirteisiin. Tavoitteiden saavuttamisen sijaan olisi täsmällisempää puhua hankkeen edistymisestä, joten termi tavoite on ymmärrettävä tässä yhteydessä väljästi. Hankkeen arviointi etenee luvussa 2 esitettyjen neljän tutkimuskysymyksen mukaan.

Lahti

YRE:n alueellisen tutkimustehtävän jäsentyminen

Lahdessa hanketta on viety eteenpäin suhteellisen pienen ydinjoukon avulla verrattuna useimpiin muihin YRE:n alueisiin. Hanketyön voi sanoa keskittyneen Lahdessa, niin kuin muillakin YRE:n suunnittelija-alueilla, vapautuvien vankien palveluverkoston kehittämiseen. Lahdessa YRE-hankkeen alueellinen tehtävä on

täsmennyntä seuraavaa tapaan. Hankkeen ideaa pidetään yksinkertaisena, jos puhutaan vankilassa olevista ja vankilasta vapautuvista asiakkaista. Heidät pyritään pitämään erossa rikoksista erilaisilla palveluilla, joihin asiakkaita ohjataan jo vankeuden aikana. Tätä tavoitetta tukee tarpeelliseksi katsottujen palvelujen järjestäminen yhteistyössä asiakkaille ja vapaaehtoistyön muotojen etsiminen niiden tueksi.

Eräs YREn ohjausryhmään kuuluva henkilö tiivistää YREn tavoitteet ja toimintamuodot seuraavasti: ”YREn tavoitteet ovat kunnianhimoisia, mutta realistisia. Työntekijöiden odotukset voivat olla tosin suurempia kuin mitä asiakkaiden sitoutuminen. YREn tavoitteet konkretisoituvat alueellisesti, kun mietitään vapautuvien vankien tukiverkostoa. Käytännössä tämä tarkoittaa realististen tukimuotojen etsimistä vapautuvien vankien tukemiseksi. Tavoitteiden saavuttamiseksi on etsittävä myös vapaaehtoistyön muotoja. Paikallisia tavoitteita ovat vapautuvien vankien asumisen tukeminen ja viranomaisyhteistyön tiivistäminen. YRE on saanut kriminaalihuollon ja sosiaalitoimen hoitamaan asiakkuuksia enemmän yhdessä, kun ennen asiakastyössä oli vastakkaisuutta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vapautuvalla vangilla on työntekijäpari sosiaalitoimesta ja kriminaalihuollosta”.

Diakoniatyöntekijän mukaan suuri haaste on siinä, kuinka rikostaustaisten asuminen (asumispalvelut) järjestetään. Asumispalvelut ovat Lahdessa ongelmallisia kohderyhmän näkökulmasta, joten tähän asiaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Asumispalvelujen järjestämisestä voi pitää monella tapaa kriittisenä pisteenä vapautuvien vankien palveluverkostoa suunniteltaessa. Tätä seikkaa voi yleistää kaikkia YREn alueita koskevaksi. Tämä nousee selvästi esiin lähes koko aineiston pituudelta.

Tavoitteenasettelusta ja toimintamuuodoista on myös ”valtavirrasta” eräviä näkemyksiä. Tämä ei ole vain Lahdelle tyypillistä, kriittistä ääntä kuultiin myös Hämeenlinnassa ja pääkaupunkiseudulla. Toisaalta kyse lienee alueellisten tavoitteiden täsmentämiseen liittyvistä mielipide-eroista, jonka voi olettaa kuuluvan asiaan. Kriitikki kohdistuu hankkeen suunnittelutyöhön ja ohjausryhmän toimintaan tavoitteiden valinnassa. Kriittistä ääntä edustavat ovat kuitenkin poikkeuksia ja syyt kriittisyyteen löytyvät usein pettymyksestä hankkeen annista omalle työlle, kun pitäisi pystyä katsomaan kokonaisuutta.

”YREn paikallisia tavoitteita mietittiin pitkään. Tavoitteiden asettelusta ja niiden toteutumisesta jäi epäselvä kuva. Tavoitteen asettelussa lähdettiin liikkeelle vapautuvien vankien asunnottomuudesta. Elämänhistorioiden (asiakastapausten) käyttö vaikutti liian tieteelliseltä niille, joilla ei ole asiaan ”koulutusta”. Yhteistyö ei ole niin onnistunutta kuin mitä ohjausryhmän näkökulmasta näyttää”. (julkisen sektorin toimija)

Lahden YREn toiminta yleisesti

Lahden YREn etenemistä luonnehtivia uusia työkäytäntöjä ja yhteistyötapoja ovat säännölliset yhdyshenkilötapaamiset, vapautuville vangeille järjestetyt ”kotiinpäin” -kurssit, verkostokoulutukset, verkostotapaamiset, moniammatillisen yhteistyön lisääntyminen ja palvelupolkujen syntyminen. Lisäksi palveluverkon sisäisen tiedonvaihdon ja yhteistyön nähdään lisääntyneen. Kaikkien Lahden YREssä mukana olevien mielestä uusia yhteistyömalleja ei ole vielä saatua rakennettua, mutta YRE nähdään foorumina tällaisten mallien kehittämiseen tulevaisuudessa.

Tukihenkilötoimintaa (vertaistuki) pidetään Lahden vahvuutena. A-klinikan ja Khl:n yhteistyön katsotaan parantuneen. Yhteistyön katsotaan tiivistyneen lisäksi sosiaalitoimen ja vankiloitten välillä. Samoin yhteistyön asiakastyössä Khl:n kanssa katsotaan muuttuneen avoimemmaksi. YRE:n yhdyshenkilötapaamiset ovat ”poikineet” mm. erityistyövoimaneuvojan palveluja kaikkein huono-osaisimpien asiakkaiden käyttöön, koska niihin on tiedetty voivan ohjata oma asiakas.

Lahden YRE:ssä ei ole tavoiteltu seudullisia yhteistyötapoja, joten kehittämistyö on keskittynyt Lahteen. Lahdessa hankkeella koetaan saaduksi aikaan keskeisiä tuloksia. Lahdessa voidaan sanoa päästyn pitkälle vapautuvan vangin palveluketjun rakentamisessa. Keskeisintä on ollut vapautuvien vankien asumispolkujen rakentaminen, joiden jatkoksi tarjotaan työvoimapalvelujen täydennyskoulutuksia jne. Vapautuvaan vankiin luodaan asiakassuhde jo vankilassa, jolloin hänen asioitaan voidaan suunnitella hyvissä ajoin ennen vapautumista. Suunnitellut toimenpiteet konkretisoituvat sitten vangin vapautuessa. Tässä asiassa sosiaalitoimen edustaja kokee YREllä olleen suuren merkityksen.

Vankilan vapautteen valmennuskurssit ja asumispalvelupolkujen kehittäminen näkyvintä hanketoimintaa – asiakkaiden motivoitumattomuus ongelmana

Lahdessa Hämeenlinnan vankilassa järjestettävät vapautteen valmennuskurssit kanavoivat hanketoimintaa ollen ehkä sen näkyvin muoto. Tähän palveluketjuun kuuluvat kaupungin asumispalvelut, joita esitellään ja tarjotaan vankilasta vapautuville henkilöille. Vapautteen valmennuskursseista hyötyvät sekä asiakkaat että työntekijät. Asiakkailla on mahdollisuus valmistautua huolella kotiutumiseen, jolloin työn vaikuttavuuden voi otaksua olevan hyvän. Toisaalta työntekijöille avautuu mahdollisuus oppia uutta tällaisen asiakastyön vaatimuksista ja olla tasaveroisia suhteessa asiakkaisiin.

”Kotiinpäin kurssit Hämeenlinnan vankilassa ovat hyviä, koska asiakkaat saavat työstään rauhassa vankilasta kotiutumista. Työntekijöille kokemukset näistä kursseista ovat tärkeitä, koska he näkevät läheltä sen todellisuuden, jossa vangit elävät. Tällöin on helpompi tehdä työtä vankien kanssa, koska konteksti on yhteinen”.

Viranomaistyöstä saatava hyvä palaute on tärkeää, koska työ on laajentunut huomattavasti uusien työmuotojen ja viranomaisyhteistyön kasvamisen vuoksi verrattuna aikaisempaan varsin sektorikohtaiseen työnkuvaan. Kriminaalihuoltolaitoksen edustajan mukaan viranomaistyötä arvostetaan. Hän on tyytyväinen kyselystä saatuun palautteeseen viranomaisten aktiivisuudesta. Viranomaisyhteistyön laajuus on kasvanut huomattavasti verrattuna aikaan yli vuosikymmen sitten.

Yhteistyötä pidetään hyvänä, mutta samalla nähdään yhteistyön tiivistämisen tarve. Yhteistyössä on ollut ainakin jonkin verran ongelmia perusorganisaatioiden kesken, mutta YRE tuonut asiakkuuksista entistä enemmän yhteisiä. Joidenkin toimijoiden rooli hankkeessa on ollut epäselvä. Poliisiorganisaatiossa olisi odotettu itselle hankkeelta luontevaa omaa roolia. Tämä ei kuitenkaan haittaa hankkeen kehittämistyötä. Toisaalta poliisiin uusi kansalaisläheinen rooli ja ulostulo nähdään jo sinänsä positiivisena asiana.

Ohjausryhmään kuuluvat kokevat olevansa kohderyhmän ”edustajia”. Samoin tuli esille vertaistukijärjestöjen työn arvostaminen. Lahden vahvan vertaistukijärjestöjen työn toivoaan säilyvän järjestöjen toimintana, mm. AA-toiminta on tässä mielessä Lahdessa laajaa ja monipuolista. Ohjausryhmän jäseniä yhdistävät yhteiset arvot,

joita kuvaavat suvaitsevaisuuden arvon korostaminen yhteiskunnassa ja marginaaliryhmään kuuluvien asiakkaiden ”kansalais- ja kuntalaisoikeuksien” puolustaminen, heidän äänenään toimiminen. Yhteinen arvopohja on helpottanut yhteistyön tekemistä ja jokaisen on helppo tuoda oman erityisalansa osaaminen mukaan käytännön kehittämistyöhön.

Asiakkaan palveluista saama hyöty perustuu usein omaan motivaatioon, sillä erityispalvelujakin on heille tarjolla. Toisaalta nähdään se, että palveluntarjoajien velvollisuus on luoda edellytyksiä asiakkaiden motivoitumiseen palvelun käyttäjäksi. Työvoimapalvelut ovat ”YREn asiakkaiden” käytössä jos heillä on palveluista hyötymiseen tarvittava motivaatio kunnossa. Työvoiman palvelukeskuksella on useita keinoja tukea sellaisia asiakkaita, joilla itsellään on motivaatio työllistyä. Ensin tarvitaan tukea motivaation aikaansaamiseen, johon tarvitaan esimerkiksi päihdehuollon apua sekä asumispalvelujen ja mielenterveyspalvelujen yhteistyötä.

Lahdessa palvelujen kehittämiskohtia löytyy siitä, kuinka tuen jatkuvuus voidaan taata ja saada mukaan tärkeät kolmannen sektorin toimijat. Työllistämisen näkökulmasta asiakkaan sosiaalistaminen yhteiskuntaan on vaikeaa, ja asiakkaille on vaikea saada järjestettyä sopivaa koulutusta ja siihen orientoitumista. Täten polkujen avaaminen työelämään ei ole helppoa. Työllistämissuunnitelmien tekeminen on haastavaa, jotta asiakkaalle pystytään laatimaan toimiva palvelupolku. Tätä varten tulisi perustaa säännöllisesti kokoontuva asiakastyöryhmä, jossa asiakkaan ja tarpeellisten toimijoiden kesken laadittaisiin asiakkaalle toimintasuunnitelma.

Asumispalvelupolkujen kehittämistyön haasteena palveluketjun jatkaminen

Lahdessa pyritään kehittämään asumispalveluja kohderyhmän tarpeisiin sopivaksi. Niinpä hanketyössä on keskitytty asumispalveluihin ja tähän yhdistyvään vankilatyöhön. Tähän kehittämistyöhön tarvitaan välineeksi viranomaisyhteistyötä. Niinpä asumisen tukeminen ja viranomaisyhteistyön tiivistäminen ovat keskeisiä seikkoja kehittämistyössä. Työn näkyvin tulos on asumispalvelupolkujen rakentaminen. Asumispalvelupolkujen jatkoksi asiakkaille on tarjottu työvoimapalveluja.

Vapautuneen vangin palveluketjussa on ongelmiaakin. Asiakasta tukevan palveluketjun pituus ei ole vielä taattua. Aina ei tiedetä sitä, kuka ottaa vastuun asiakkaan tukemisesta sen jälkeen kun asiakkaalle on saatu turvattua asumispalvelut ja toimeentulo. Tällainen tilanne tulee voi tulla eteen silloin kun asiakas lähtee vaikkapa koulutukseen. Jos asiakkaalle tulee ongelmia, hänelle voi olla liian korkea kynnyks palata takaisin sosiaalitoimen tai kriminaalihuollon asiakkuuteen kertomaan mahdollisesta epäonnistumisestaan. Ratkaisuna tähän ongelmaan on toiminnan (palveluohjauksen) pitkäjänteisyys ja systemaattisuus. Lisäksi asiakkaalle on korostettava mahdollisuutta ottaa yhteyttä työntekijäänsä vaikeuksien kohdatessa. Päihitteettömässä asumisessa retkahtaminen on tyypillinen tällainen tilanne, johon on heti vastattava avoimesti, ja asiakkaan tulee tietää tämä mahdollisuus.

Diakoniatyöntekijän mukaan asumispalveluketjun kehittämisessä on edistytty huomattavasti, mutta vaarana on palvelujen jatkuvuus esimerkiksi retkahdustilanteissa. Tähän nähdään erään vaihtoehdona vertaistuen kehittäminen. Lahdessa koulutetaan kyllä nykyisin vapaaehtoistyöntekijöitä, mutta heille ei ole tarjolla varsinaista tukihenkilötoimintaa. Asiakkaille tarvitaan tukihenkilöitä, mutta he eivät voi saada valvojan statusta, eikä YRE voi toimia ”tukihenkilöpankkina”.

Asumispalvelujen puutteet tulevat esille etenkin siksi, että asiakkaiden poikkeava käyttäytyminen syrjäyttää heitä asumispalveluista. Tuetun asumisen palvelupolku nähdään toimivaksi, mutta asiakkaat haluaisivat käyttää ”normaaleja” asumispalveluja. Täten asumispalvelumuotojen tarjonta ja kysyntä eivät kohtaa toisiaan. Normaalin asumismuodon tueksi olisi sitten voitava järjestää asiakkaan tukeminen jollain muulla tavalla kuin varsinaisissa tukiasunnoissa.

Asiakkailta puuttuu kyky ja motivaatio asua normaaleissa asumismuodoissa. Tämä tarkoittaa käytännössä kyvyttömyyttä häiriöttömään asumiseen. Diakoniatyöntekijä toteaa, kuinka sosiaalisen isännöinnin puuttuessa asumista ei voida tukea käytännössä. Asumisen porrastusjärjestelmä asuntolasta tuetun asumiseen kautta itsenäiseen asumiseen on hyvin suunniteltu, mutta vankilasta vapautuvat eivät ole motivoituneita käymään läpi sen eri vaiheita, vaan haluaisivat päästä suoraan itsenäiseen asumiseen. Tarvittaisiin siis kaupungin järjestämää sosiaalista isännöintiä. Ongelma on myös takuuvuokrien maksaminen. Kuka ottaa niistä vastuun?

Ideoita YREn kehittämistyön jatkamista varten – ohjausryhmän toiminnan ja verkostokoulutusten jatkaminen

Ohjausryhmän työn jatkamista on pohdittu YREn jälkeenkin. Samoin verkostokoulutusten jatkaminen on tärkeää, koska niistä on muodostunut hyvä käytäntö. Tällöin yhteistyön pohtiminen on luontevaa ja kukin voi päivittää verkosto-osaamistaan. Huomiota tulee kiinnittää palvelupolkujen jatkuvuuden kehittämiseen asiakkaan tarpeiden ja elämänhallintakyvyn heikkoudet huomioiden. Erityiskysymyksenä tulee mieltiä työvoimahallinnon ammatillisen kuntoutuksen räätälöintiä ja ottaa siinä huomioon erityiskysymyksiä. Päihdekuntoutujat jäävät helposti koulutukseen hakeutuessaan väliinputoajiksi. Yksilöllisiä odotuksia tulisi huomioida, jos asiakkaalla on motivaatioita. Koulutukseen hakemisjärjestelmä on nykyisellään liian jäykkä. YREä tulisi jatkaa tämän asian kehittämiseksi. Yhteis palvelupisteen toimintaa pitäisi laajentaa kattamaan myös YREn kohderyhmään kuuluvat. Toinen mahdollisuus on luoda kokonaan uusi yhteis palvelupiste, jossa asiakas voisi hoitaa ”kaikki” asiansa. Virastoasioiminen lomakkeiden täyttämiseen on muutenkin vaikeaa vapautuneille vangeille. Vaarana on se, että asioiden hoitaminen voi jäädä kesken.

Poliisi näkee YRE-hankeeseen osallistumisen uutena aluevaltauksena poliisin työnkuvassa, mutta on samalla realistisesti verratessaan poliisityön arjen vaatimuksia hanketoimintaan osallistumisen edellytyksiin. Toisaalta poliisi ilmaisee myös huolensa hanketoiminnan suuntaamisesta jatkossa käytännön suuntaan seuraavasti:

”Vahvuutena on ollut tutustuminen muihin rikostaustaisten kanssa työtä tekeviin, koska poliisin perinteinen ja lainmukainen tehtävä on ottaa rikoksentekejiä kiinni. Poliisin asenteissa on vielä kehittämistä, jonka vuoksi poliisille on hyväksi tutustua myös ennaltaehkäisevään työhön. YREn aloittamalla tiellä on syytä jatkaa. Viranomaisten tutustuminen hankkeessa on tärkeää, mutta tutustumisen jälkeen pitää löytää tavoitteet ja keinot tavoitteiden saavuttamiseen. Jatkossa hankkeessa on päästävä konkreettisiin toimenpiteisiin”.

Verkostokoulutuksista on muodostunut kouluttautumistapa, jonka avulla on voitu luontevasti pohtia yhteistyön kehittämistä. Voimavarana voidaan pitää yhteistyön sujuvuutta eri toimijoiden kesken ja hyvää henkeä hankkeessa. Uutena yhteistyökumppanina mukaan on saatu työvoimahallinnon koulutuspalvelut ja poliisi uudesta näkökulmasta. Poliisin toiminta on muuttunut ja poliisi tiedottaa asioista

suunnitelmallisesti esimerkiksi tiedotuskampanjan välityksellä. Poliisi hyödyntää entistä enemmän ihmissuhdetaitoja ja kansalaisten informointia. Poliisin mukaantulo tällaiseen hanketyöhön on jo sinällään tärkeä asia.

Yhtä mieltä ollaan siitä, että YREn käynnistämä konkreettinen yhdessä tekeminen ei saa pysähtyä. Vastuun kehittämistyön jatkamisesta katsotaan olevan itsellä. ”On ohjausryhmän tehtävä miettiä sitä, miten tämä kehittämistyö saadaan jatkumaan”.

Hämeenlinna

YRE on vahvistanut kehittämistyötä verkostoitumisen tiivistymisenä

Hämeenlinnassa YREä aikaisemmin toteutettu Verkostokuntoutus Janus projekti on ollut väistämättä ohjaamassa YREn tavoitteenasettelua – ainakin alitajuisesti. Janus on luonut hyvää pohjaa YREssä toimimiselle, mutta vaikeuttanut ehkä jonkin verran YREn oman ideologian sisään ajamista. Tämä on näkynyt esimerkiksi YREn asiakkuuksien määrittelyssä. YREssä asiakkuudet nähdään palvelujen mallintamista selventävinä tapauksina, kun Januksessa tehtiin konkreettista verkostokuntoutustyötä (Eskelinen 2002; Myllärinen 2004; suullinen tiedonanto).

”YRE-hanke on vahvistanut Janus-verkostokuntoutuksen luomaa pohjaa ja se on antanut vielä vähän enemmän työkaluja käyttöön. Vaikka matkan varrelle on sattunut erehdyksiäkin, niin monia asioita on opittu ja tehty tosi hienosti. Tosin tätä samaa työtä on tehty koko ajan ilman YREäkin, ei tämä ole mikään uusi työmuoto. Vankilasta vapautuvien asumispalvelut ja toimeentulon järjestäminen ovat tärkeä osa elämän onnistumista vapaudessa. Me ollaan aika pitkällä asumispalvelujen järjestämisessä. Kohderyhmään kuuluvat tulevat muiden (asiakkaiden) kanssa tasaveroisimmiksi”. (sosiaalitoimen palveluyksikön edustaja)

Toisaalta YREn tavoitteiden asettelussa nähdään ongelmia ja hanketyön etenemistä pidetään hitaana. YREen oli vaikea päästä sisälle, enkä aluksi ymmärtänyt hankkeen tarkoitusta (julkisen sektorin edustaja). Kriminaalihuoltolaitoksen edustajan mukaan odotuksena oli se, että jatkettaisiin kehittämistä siitä, mihin Janus-projektissa jäätiin. Joskin YREn aikaansaamaa yhteistyötä on vaikea erottaa muusta yhteistyöstä.

Arvioitaessa (kyselyssä) toimijoiden välisen yhteistyön lisääntymistä organisaatioiden välillä, Hämeenlinna sijoittui YREn suunnittelija-alueista heikoimmin ja samalle tasolle Turun kanssa. Laadullinen aineisto antaa selvästi paremman kuvan yhteistyön kehittymisestä alueella kuin kysely. Todennäköisesti yhteistyön laatu on parantunut enemmän kuin sen määrä. Toimijoiden välinen verkostoituminen on edistynyt ja YREn tavoitteiden toteutuminen nähdään nimenomaan verkostoitumisen kautta. Verkostoituminen palvelee viime kädessä asiakastyötä ja asiakasta.

”YREn tavoitteet ovat toteutuneet, sillä konkretia ja asioiden liittäminen toisiinsa laajassa kontekstissa vastaavat omia ajatuksia siitä, mikä on tässä työssä olennaista. Verkostoitumista on ilmeisesti tapahtunut ja itse verkostoidun koko ajan. Se on jotenkin selvä asia, sillä yksin ei pysty tekemään mitään. YRE on tuonut näkyviin pulmakohtia asiakkaan näkökulmasta. Asiakasnäkökulma lähtee siitä, kuinka monen viranomaisen kanssa asiakkaan täytyy olla tekemisissä”. (sosiaalityöntekijä)

YREn idea yhteistyöstä on tavoittanut toimijatahoista myös poliisin, jolle YREssä ohjattu palveluyhteistyön kehittäminen sisältää uudenlaista ajattelua sen perinteiseen kontrollitehtävään verrattuna. Poliisin näkökulmasta tilanne on selkeä. Asiakas

pystytään ohjaamaan eteenpäin tarvitsemiensa palvelujen piiriin, jos hän on siihen itse motivoitunut. Poliisilla on edelleen täysi työ lakisääteisten tehtäviensä kanssa, eikä tällaista palveluohjauskäytäntöä ole poliisissa vielä laajalti tiedostettu. Poliisin edustaja pitää merkittävänä edistysaskeleena jo sitä, että poliisissa on vaikka vain yksikin tällaisen palveluajatuksen omaksunut henkilö. Poliisin näkökulmasta yhteistyömallit ovat vielä kehitteillä. Poliisista toivotaan yhteistyön aloittamista varhaisessa vaiheessa silloin, kun asiakas on poliisin huostassa odottamassa todennäköistä vankeusrangaistusta.

Haastateltu kolmannen sektorin toimija ei pidä yhteistyötä poliisin kanssa sujuvana. Syynä yhteistyön ongelmille hän pitää ennakkoluuloja, koska ennen oltiin ”vastapuolia”. Toisaalta omien asiakkaiden on joskus vaikea uskoa työn luottamuksellisuuteen. Kolmannen sektorin toimija näkee verkostojen toiminnan vahvana. Työ on mielenkiintoista ja kumppanuus verkostojen jäsenenä lisää työn mielenkiintoisuutta entisestään. Yhteistyön syventämisen keskeiseksi syyksi hän näkee verkostotyön idean säilyttämisen: työtä on tehtävä yhdessä ja asiakkaiden on oltava yhteisiä jatkossakin.

”YREn verkostot toimivat hyvin, mutta yhteistyötä pitäisi vielä syventää, ettei kukaan omi asiakkaita itselleen. Verkosto toimii tasapuolisesti ja yhteistyö on lähtenyt hyvin käyntiin. Yhteistyö on tärkeää ja se on toiminut hyvin kaikkien sektorien välillä. YREn verkostotyössä herää mielenkiinto toisten toimijoiden työtä kohtaan. Tällöin tietää sen, kehen voi ottaa yhteyttä. Verkostotapaamiset ovat tuoneet mukaan uusia yhteistyökumppaneita. On löydetty yhteisiä tavoitteita, ja jos ei ymmärrä jotain niin kysymällä asiasta saa tietoa. YRE-suunnittelija ohjaa työtäni hankkeessa, joten tiedän sen, kehen voi ottaa yhteyttä. YRE luo jo itsessään motivaatiota keksiä tekemistä muiden tahojen kanssa. YREn ansiosta on saatu parannettua lainrikkojen palveluja. Tästä esimerkkinä on Kotiinpäin-ryhmän toiminta (vapauteen valmentava kurssi) Hämeenlinnan vankilassa”. (3. sektorin toimija.)

Kriminaalihuoltolaitoksen edustaja toteaa myönteisenä asiana sen, kuinka kolmas sektori on tullut mukaan Kriminaalihuoltolaitoksen yhteistyökumppaniksi. Hyvinä käytäntöinä voi pitää verkostokokouksia ja työkokouksia sekä yhteyksien vahvistumista kolmannen sektorin kanssa. Itse lainrikkojen palvelujen kehittäminen on vielä aika alussa. Kehittämistyö ja verkostojen kokoaminen ovat hidasta ja hanketyötä tehdään oman työn ohessa ja työaikana.

”YREn ansiosta (käytännön) yhteistyö on parantunut, mutta yhteistyöstä (ohjausryhmän toiminnasta) ei voi antaa kovin hyvää arvosanaa. Toisaalta YREn toimintatavat ovat sekavia. Kaikki eivät ole lähteneet hankkeeseen mukaan. Itse olen saanut YREstä motivaatiota ja käytännön vinkkejä. Käytännön työhön olen tyytyväinen, mutta ohjausryhmän toimintaan en. Käytännön toiminta järjestöyhteistyössä ja tavallisten työntekijöiden kesken on parantunut, ja on selvää, että asiat halutaan saada parempaan kuntoon. Käytännön asioissa mennään eteenpäin”. (julkisen sektorin edustaja)

Vastuun asiakkaista nähdään lisääntyneen, kun YRE on ohjannut työtä. Tämä on tarkoittanut käytännössä palveluohjausmallin käyttöä, jossa asiakasta tuetaan riittävän kauan pitämällä hänet palveluverkoston ”hallussa” ja siirtäen häntä hallitusti palveluportaalta toiselle.

”YRE on luonut käytäntöjä, joissa yhteistyö on saumatonta, eikä asiakas putoa palveluista missään vaiheessa. Tätä ideaa kutsutaan saattaen vaihtamiseksi. Tällöin asiakas saadaan pidettyä verkostossa niin kauan kuin siihen on tarvetta. Yhteistyö on ollut tosin tiiviimpää 3. sektorin toimijoiden kanssa kuin virallisten organisaatioiden.

Yhteistyöstä eri toimijoiden välillä vankilasta vapautuvia tuettaessa on muodostunut hyvä käytäntö. Janus-projektin aikana saatua palveluohjauskäytäntöä on pystytty ylläpitämään ja kehittämään YREn ansiosta”. (3. sektorin toimija)

Vankilasta vapautuvien tukitarve ilmeistä

YRE luo jo itsessään motivaatiota keksiä tekemistä muiden tahojen kanssa (kolmannen sektorin edustaja). Hämeenlinnassa YRE on laajentanut näköaloja rikostaustaisten asiakkaiden tukemisessa. Vankilatyö on laajentunut Kotiinpäinryhmän toiminnan ansiosta. Kyseessä on Hämeenlinnan vankilassa järjestettävä vapautteen valmentava kurssi, jolle valitaan muutokseen halukkaita vankeja. Toisaalta koetaan vaikeaksi määrittää sitä, mitkä ovat uusia ja mitkä puolestaan YREn aikaansaamia työkäytäntöjä.

Vankilasta vapautumista pidetään Hämeenlinnassakin kehittämiskohtana, johon pitää vaikuttaa. Sosiaalitoimen edustaja pohti sosiaalitoimen (vanhaa) roolia tässä tilanteessa. Hänen mielestään sosiaalitoimessa on aika vaikeaa auttaa vankilasta ”luukulle” yht’ äkkiä tulevaa asiakasta. Kysymys on siitä, kuka vastaa asiakkaan kotouttamisesta. Sosiaalitoimen tulisi vastata asiakkaiden perustarpeisiin, mutta myös erityistarpeisiin. Tämä voi vaikeuttaa palvelujen antamista tällaisille erityisryhmille (vankilasta vapautuvat), koska näillä asiakkailla on usein erityisiä palvelujen tarpeita ja heitä on perusasiakkaisiin verrattuna paljon vähemmän. Niinpä vankilasta vapautuva kuuluu edelleen helposti väliinputoajiin sosiaalitoimen asiakkaana.

Asumispalvelujen kehittämiseen palveluketjun tärkeänä lenkinä on kiinnitetty erityistä huomiota. ”YREn tuloksena on saatu aikaan asumisportaali (internet), jolla asiakasta ohjataan oikeanlaisiin palveluihin tuetussa asumisessa. Erityistarpeita asumispalveluissa voivat olla esimerkiksi vammaispalvelut tai päihdepalvelut. Asumispalvelut ovat iso ja sekava järjestelmä, koska eri toimijoiden palveluja on paljon”. (julkisen sektorin edustaja).

Haasteita riittää asumispalvelujen kehittämisessä, sillä kohderyhmä tarvitsee asumiseensa erityistä tukea ja valvontaakin. Toisaalta vieläkin pelätään palvelujen mahdollista loppumista siinä vaiheessa, kun asiakkaan asuminen saadaan järjestettyä. Asiakkaan entinen palvelutarve ei lopu yleensä asunnon saamiseen.

”Asumispalvelujen (asuntojen, asuntoloiden tai tukiasuntojen) pitää olla valvottuja. Hämeenlinnasta puuttuvat päihdeettömyyttä edellyttävät asuntolat, joka on puute. Palveluketjuun voi muodostua aukkokohta tapauksessa, jossa asiakkaalle saadaan hankittua asunto. Tällöin asiakkaan aiemmin saamat palvelut saattavat loppua, eikä asiakasta valvo enää kukaan”.

YREn kehittämistyön tuloksia

Hämeenlinnassa uusina työkäytäntöinä tai yhteistyömalleina pidetään palvelujen mallintamista, verkostollisen yhteistyön lisääntymistä ja avainhenkilötoimintaa. Näkemykset eriaavat hieman palvelujen mallintamisen ”kehitysvaiheesta”, koska asia koetaan niinkin, että työkäytäntöjä vasta tarkastellaan. Verkostotyökokoukset ovat tärkeä kehittämisareena ja kehittämistyöhön sitoutumisen paikka. Uutena kuntoutukseen motivoivana tuotteena on kehitetty velkajärjestelyjä ja on sovittu poliisin kanssa tehtävästä yhteistyöstä.

Hämeenlinnassa koetaan, että verkostokoulutuksista on saatu merkittävää hyötyä. Näistä puhutaan jopa uusina työkäytäntöinä. Näytön Paikka ry:n toimintaa pidetään uutena työkäytäntönä ja yhteistyömallina. Yhdistys tekee yhteistyötä mm. Hämeenlinnan poliisin kanssa muutoshalukkaiden nuorten lainrikkojien auttamiseksi oman elämänsä muuttamiseksi. Yhteistyötä muiden toimijoiden ja poliisin välillä pidetään eräänä uusista työkäytännöistä.

YRE-hanke on vaikuttanut päihdetyön laatuun. Muita YREn aikana havaittuja vaikutuksia on päihdetyön entistä parempi jäsentyminen. Päihdeongelmiaisista on vain osa rikostaustaisia, joten työ tulee kohdentaa heille ongelman (rikostaustaisuuden ja päihdeiden väärinkäytön) mukaan niin kuin kaikille muillekin asiakasryhmille. Päihdekuntoutus kuuluu Hämeenlinnan vahvuuksiin, ja tässä työssä näkyy vahva verkostoitumisen perinne. Toisaalta heikkoutena mainitaan julkisten palvelujen haluttomuus sitoutua uusiin työmuotoihin. Hämeenlinnassa koetaan eräänä heikkoutena työvoimapalvelujen linkittäminen osaksi päihdekuntoutusta. Päihdekuntoutuksen ja työvoimapalvelujen yhdistäminen olisi asiakasta tukevaa palvelua. Tällöin yhdistyisivät kiinnittyminen arkielämään työn tai koulutuksen välityksellä (työvoimapalvelu) ja terveyteen sekä toimintakykyyn vaikuttava päihdekuntoutus.

Hämeenlinnan voimavaroihin kuuluu työn suunnitelmallisuus, josta ehkä parhaana esimerkkinä on avainhenkilöpalvelujen kehittäminen. Tässä työtavassa asiakkaalla on palveluverkoston nimetty luottohenkilö, joka on vastuussa palveluohjauksesta ja palvelun jatkuvuudesta. Avaintyöntekijä rakentaa luottamussuhdetta asiakkaaseen ja kokoaa verkoston vieden asiakasta portaalta toiselle palvelumuodon vaihtuessa. Tämä palveluohjausmalli on kohdistettu rikostaustaisiin, joilla on useita asiakkuuksia ja ongelmia. (Myllärinen 2005.) Huoli avaintyöntekijämallin säilymisestä, kehittämisestä ja jatkuvuudesta YREn jälkeen on tärkeimpiä kysymyksiä hanketyön tässä vaiheessa. Kyse on pitkälti YREn saavutuksesta, jonka ei suotaisi menevän hukkaan, vaikka kehittämistyön ehdot muuttuisivat.

Hanketyön jatkaminen – huolena palveluohjauksen jatkuvuus

Hämeenlinnassa verkostot ja verkostotyö ovat monipuolisia. Vankilan vapauteen valmennuskurssitoiminta perustuu jo ennestään vahvaan verkostotyön osaamiseen. Alueella on kaikki tarvittavat toimijat, eikä palveluja tarvitse etsiä muualta. Valmiuksia löytyy haastaviinkin kokeiluihin; yhteistä tahtotilaa on syntynyt. Hämeenlinnan vahvuuksina pidetään nuorten asiakkaiden huomiointia ja työn painottumista heihin. Rikostaustaisten parissa työtä tekeviä pidetään ammattitaitoisina ja kokeneina. Alueen vahvuutena on myös vahva kolmannen sektorin toiminta (mm. Kris-vertaistukitoiminta vangeille ja vankilataustaisten vapaaehtoinen velkajärjestely).

Alueen kehittämiskohtana ilmaistaan uusien, erityisosaamista edellyttävien toimintatapojen kehittämisen jatkaminen. Näihin hyviksi havaittuihin käytäntöihin ja niiden tutkimiseen ei tahdo saada voimavaroja. Esimerkiksi vapaaehtoiselle velkajärjestelylle ei oikein saada tunnustusta peruspalveluja tukevana työnä. Huoli tästä ilmenee käytännössä siinä, kuka vastaa tällaisen hyvän käytännön jatkumisesta, eli palveluohjauksesta jatkossa.

Kysymykseen kehittämistyön jatkamisen vastuusta hankkeen päätyttyä osuu hyvin sosiaalitoimen edustajan kommentti eettisestä vastuusta projektien loppuessa. Sosiaalitoimen edustaja kysyy, kuka vastaa saavutusten jäämisestä alueen hyödyksi projektin tai hankkeen päätyttyä. YRE on ollut tässä mielessä hyvä hanke, koska se ei ole vaatinut määrärahoja. Hämeenlinnassa koetaan vahvuutena se, ettei YREn

ole suunniteltukaan lisävoimavaroja. Näin YREn työtä voidaan hoitaa nykyorganisaatiolla ja kokemusten levittäminen on helppoa. Vaikka alueella on tällä hetkellä 15 syrjäytymisen ehkäisyprojektia, niin silti herää kysymys siitä, kuinka nuorten rikostaustaisten syrjäytymisvaarassa olevien asiat pidetään esillä.

YRE-hankkeen loppumiseen on Hämeenlinnassa varauduttu tekemällä toiminnallinen suunnitelma jatkoa varten (Myllärinen 2005). Hankkeessa mukana olleilla on vastuu asiakastyön tukemisen jatkamisesta, kuten vapaaehtoisessa velkajärjestelyssä. YREn aikana syntyneet asiakkuudet on kyettävä hoitamaan jatkossakin. Vapaaehtoisesta velkajärjestelytoiminnasta on siis oma sovelluksensa myös lainrikkokille.

YRE on vaikuttanut keskeisesti vankilan ryhmätoimintaan, joka on hyvänä käytäntönä tärkeää saada jatkumaan. Verkostollinen työote ja yhteistyö eivät saa loppua hankkeen loppuessa. Olisi saatava enemmän vapaaehtoistyöntekijöitä tukemaan (päihdeongelmaisten) asiakkaiden perheitä. Tähän pitäisi saada lisää resursseja, että omaiset saisivat vertaistukea. Asiakastyötä pitää kehittää kokonaisvaltaisen ongelmratkaisun suuntaan, jolloin asiakkaan jäljelle jääneet ongelmat eivät vaikuttaisi niin paljon jo ratkaistuihin ongelmiin. Tällöin ei tehtäisi turhaa työtä, kun jokin asiakkaan ongelma on saatu ratkaistua. YREä pitää kehittää siten, että asiakastyöhön jää riittävästi toimijoita.

Alueen voimavarana on jo Janus-projektin ajoilta alkanut samantyyppisten palvelujen kehittämisen perinne kuin mitä YREssä kehitetään. Kriminaalihuolto on tehnyt perinteisesti verkostotyötä, jota YRE on vielä entisestään vahvistanut. Toisaalta kriminaalihuollossa toimitaan luontevasti palveluohjaajina, koska ”omia palveluja” (esimerkiksi asumispalvelut) ei enää ole käytössä.

YREn ja kolmannen sektorin yhteys on toimiva. YRE (YRE-suunnittelija) pystyy ohjaamaan kolmannen sektorin työtä. Alueella on muutamia merkittäviä kolmannen sektorin toimijoita, jotka ovat olennainen osa YREn kehittämistyötä. Tosin yhteistyötä terveydenhuollon (kolmannen sektorin välillä) kanssa ovat vaikeuttaneet salassapitosäännökset, joskin YRE on parantanut tätä asiaa. Terveydenhuollon salassapitosäädösten ongelmallisuuteen hanketyön esteenä viitattiin muillakin alueilla, kuten Turussa.

Vankilan ryhmätoiminnasta vankilasta vapautuville on muodostunut hyvä käytäntö. Verkostokokoukset ja työkokoukset ovat tärkeä työn kehittämisen väline. Verkostoituminen, ainakin käytännön toimijoiden välillä, on onnistunut hyvin. Toimijoiden välinen yhteistyö on hyvää ja suunnitelmallista, joskin kolmannen sektorin toimijoiden ja poliisin yhteistyö ei ole yhden kolmannen sektorin toimijan mukaan sujuvaa. Viranomaisyhteistyöhön on muodostunut hyvä kulttuuri jo kauan sitten. Kohderyhmälle on tarjolla melko hyvin palveluja ja eri palvelujen tarjoajat tuntevat toistensa palvelut.

Tampere

YRE on edennyt suunnitelmallisesti

Tampereella YRE-hanke aloitettiin kevättalvella 2003. YREn tavoitteita pohdittiin alkuvaiheessa todella monipuolisesti, hankkeen alkuvaiheen kartoitustyö oli laajaa ja suunnitelmallista. Tampereen YREssä lähdettiin yhtäältä työmallin kehittämisestä ja toisaalta ajatuksesta vastata asiakkaan tarpeisiin kokonaisvaltaisesti. Niinpä saman vuoden kesällä YREn konkreettisiksi tavoitteiksi otettiin ensinnäkin palveluohjauksellisen mallin tuottaminen ja toiseksi kokonais kuntoutuksen näkökulmaan sitoutuminen yhteistyössä eri toimijoiden (julkisen palvelujärjestelmän ja järjestöjen) välillä tukipalvelujen ja kuntoutuspalvelujen kehittämiseksi. (Ohjausryhmän muistiot 3.4.2003 ja 17.6.2003).

Kolmannen sektorin edustaja kuvaa YREn tavoitteenasettelua seuraavasti: ”YREn painopisteet on valittu oikein, eivät liian suuret, vaan valittu voimavarojen mukaan. YRE-tiimissä sovittiin ja käynnistettiin vankilan kuntouttavassa toiminnassa olevien erityispalvelujen huomioiminen. Tämä on tärkeä askel, sillä nyt tamperelaiset vapautuvat vangit voidaan huomioida omana erityisryhmänään. Tähän kuuluu vapautumisen valmistelu mahdollisimman pitkälle ennen vapautumista. Verkostokoulutus on ollut laadukasta ja on koonnut eri toimijatahoja yhteen”.

Tampereellakin YREn tavoitteet kohdistuvat viime kädessä työpisteiden asiakastyön orientaation mukaan, joka on ollut hyvä asia, koska tällöin yhteistyömahdollisuudet tiedostava toimija joutuu hakemaan ulkopuolelta tarvitsemansa avun ja yhteistyökumppanit. Vankila esimerkiksi ei jää enää yksinäiseksi saarekkeeksi, vaan vankilatyön kautta siihen liittyy useita muita toimijoita julkisesta palveluorganisaatiosta ja kolmannelta sektorilta.

”Vankilan näkökulmasta YREn kohderyhmänä ovat vankilasta vapautuvat, joille suunnitellaan palvelupolkuja vapautumista varten. Lisäksi suunnitellaan vapautuvien vankien päihdekuntoutusta ja asumispalveluja, mutta koulutuspalvelut jäävät näitä heikommalle suunnittelulle”. (vankilan edustaja)

Tampereella YRE on integroitunut hyvin sosiaalialan kehittämistyöhön. Tosin konkretiaa odotettiin Tampereellakin enemmän kuin mihin on päästy käsiksi. ”Odotin YREltä laajempaa vaikuttavuutta, vaikka hanke on ollut hyvä. Olisin odottanut myös enemmän yhteistyötä toimijoiden kesken valtakunnallisella tasolla. Alueellisen yhteistyön kehittämisen tavoite on onnistunut hyvin, mutta konkretia on jäänyt vähäiseksi” (sosiaalitoimen edustaja)

”YREn tavoitteita on ehkä liikaa, joten ehkä siksi kaikkeen ei pystytä vaikuttamaan. Alkuvaikeutena oli (tavoitteiden) rajaamisen vaikeus. Periaatteessa tavoitteet ovat osuvia. Yhteistyön onnistuminen muiden YREssä olevien tahojen kanssa on vaihdellut. Monet tahot ovat kokeneet yhteistyön tärkeäksi ja se on syventynyt ja selkeytynyt. Joidenkin muiden tahojen, kuten Kelan kanssa yhteistyö on ollut vähäistä”. (Khl:n edustaja)

Tai sitten YREn tavoitteet ja toimintatavat nähdään onnistuneina, mutta ”utopistisista sfääreistä” on jouduttu palaamaan maan pinnalle. ”Olen ohjausryhmän tavoitteiden takana. Ohjausryhmään osallistuminen on ollut onnistunutta ja ohjausryhmässä on kiinnostunut ja asiantunteva henki. Ajatukset (tavoitteista) olivat lapsellisia, sillä

palvelupolku ei etene käytännössä kauniisti. Asumispalvelut ovat kohderyhmälle tärkeitä. Yhteistyö eri tahojen välillä vaikuttaa hyvältä”.

Hankealueilla on lähes poikkeuksetta useita realistisen optimistisia hankkeeseen osallistujia, sekä ohjausryhmissä että käytännön työtä tekevien verkostoissa. Tampereella, niin kuin muillakin alueilla, uudet yhteisyökumppanuudet, keskustelufoorumit ja verkostokoulutukset saavat kiitosta. YREn keskeinen merkitys on ollut selvästi yhteistyön tai yhteistyökontaktien lisääminen, keskustelun avaaminen ja ylläpitäminen kokoamalla toimijoita saman pöydän ääreen.

”Tavoitteet ovat korkealla, kuten pitääkin. Tavoite yhteistyöstä on vaativa ja hyödyn näkeminen sekä toimijoiden että asiakkaiden näkökulmasta. YREn välityksellä on luotu kontakteja sidosryhmiin, sillä ilman yhteisyökumppaneita työstä ei tule mitään. Yhteistyö oli tärkeä asia jo ennen YREä, mutta YREn avulla on tullut uusia kontakteja. Lisäksi on nähty se, että muut toimijat ovat ryhtyneet keskenään yhteistyöhön. YRE elämäntavan muutoksiin pyrkivänä hankkeena on kiinnostava, ja itsekin ollaan hankkeessa mielenkiinnosta mukana. Oli kiinnostavaa nähdä yhteisyökumppanien onnistuminen. Tampereella ei ole ollut tarkoituskaan saada aikaan uusia seudullisia yhteistyötapoja tai toimintamalleja. Kylmäkosken vankila on ainoa kaukaisempi seudullinen yhteisyökumppani. Kaikki vie aikansa. YRE on ehkä alkusysäys. Ei voi sanoa, että mitään ihmeellistä olisi tapahtunut”. (kolmannen sektorin toimija)

Tampereella on perinteitä tällaisesta YREn kohderyhmää koskettavasta toimijoiden välisestä yhteistyöstä, joten alan hankkeilla on hyvät mahdollisuudet menestyä. Alueellisen yhteistyön kehittämisen tavoite on onnistunut hyvin. Useita hyviä mallintavia työtapoja on saatu aikaan, kuten Vapari (vankilan ryhmätoiminta) ja PaVe (palveluohjausta verkostossa). Kriminaalihuollon edustajan mukaan on saatu aikaan seudullisia yhteistyötapoja tai toimintamalleja lainrikkokojien palveluja kehitettäessä. Näitä ovat sosiaalitoimen ja työvoiman yhteispalvelut (vapauteen valmentavaa ryhmätoimintaa Kylmäkosken vankilassa). Lisäksi voimavarana on sosiaaliasema Paussin asiakkaista tehty tutkimustyö. Verkostokoulutukset ovat myös tärkeä kehittämistyön voimavara.

”YRE on poikkihallinnollinen hanke, ja erilaisten toimijoiden mukaan saaminen on ollut hyvä asia. Verkostokoulutuspäivä oli mahtava, josta syntyi vertaistuen ja ammattilaisten työryhmä, jossa olen ollut enemmänkin mukana”. (kolmannen sektorin toimija)

YREn toimintamuotoja ja tuloksia - vankilan roolin terävöityminen

Tampereella on rakennettu vapautuvan vangin palveluohjausta YRE-tiimissä, jossa on kehitetty vankilasta vapautuvan palveluketju. Tässä toiminnassa ovat keskeisiä yhteistyötahoja vankilat ja sosiaalitoimi. Usein mainitut vankilasta vapautteen valmentavat Vapari-kurssit, kuuluvat myös vankilatyön työkäytäntöihin. Tähän kuuluu osana siviilissä selviämisen turvaverkkojen parempi hyödyntäminen. Lisäksi sosiaaliasemille on laadittu ohjeistus vankilasta (kuntouttavista toimenpiteistä) vapautuvien vankien palvelusta.

Tampereellakin näkyy kaksijakoisuus aikaansaattujen työkäytäntöjen ja keskustelun välillä. Keskustelu on lisääntynyt mm. verkostopäivien muodossa. Tämän uskotaan näkyvän tulevaisuuden kehittämistyössä, mutta varsinaisten uusien työkäytäntöjen syntyyn (tällä hetkellä) eivät kaikki vielä usko. Yleisesti saavutuksena mainitaan asiakastyön työkäytäntöjen ja palvelujen kehittäminen. Koulutukset saavat kiitosta.

Tärkeänä pidetään jo sitäkin, että työntekijöitä ja johtavia viranhaltijoita on nimetty erilaisiin työryhmiin ja ”ruohonjuuritasolle”.

Asiakkaiden tukiverkoston rakentaminen koetaan helpommaksi, kun on käsitys muusta toiminnasta. Toisaalta sosiaalitoimen asiakasohjauksen koordinointi on parantunut. Asumispalvelujen edustaja pitää hyvänä yhteisiä kotikäyntejä Khl:n työntekijän kanssa yhteisten asiakkaiden vuokra-asuntoihin. Lisäksi on luotu asumisen ja kuntoutuksen kohdennettuja palveluja. Maininnan uudesta työkäytännöstä saa myös Kris-toiminta ja sen sijoittuminen palveluketjuun (Vapaaehtoistyöntekijä huumetyö). Keskustelussa eivät tulleet esille kovin laajasti Tampereella olevat YREn ydintoimintamuodot. Näistä työkäytännöt voivat perustua projektiin, kuten Kritsin (Kriminaalihuollon tukisäätiö) ja Siltavalmennus ry:n PaVe-projektiin (Palveluohjausta Verkostossa). Työkäytännöiksi ovat muodostuneet myös YREn verkostotapaamiset, joilla voidaan tarkoittaa verkostokoulutuksia, tietyille tahoille järjestettyjä suhteellisen laajoja työkokouksia tai palaverreja.

Tampereen YRE-verkostoihin kuuluvilta saa kommentteja siitä, että työntekijä on ollut vasta vähän aikaa tehtävässään ja mukana YRE-hankkeessa. Kommentti ohjausryhmään kuuluvalta kertoo sen, ettei ohjausryhmässä mukanaolo ”takaa” tietoa esimerkiksi uusista työkäytännöistä. Vastauksista käy ilmi myös se, että toimivia yhteistyöverkostoja tarkastellaan kriittisesti.

Päihdekuntoutus ja Vapari-kurssi (PaVe) ovat terävöittäneet vankilan tehtävää ulospäin ja vapautumissuunnitelmien tekemistä. Tässä työssä on onnistuttu, mutta miten muiden vankien kuin kohderyhmään kuuluvien asioita kehitetään? Lisäksi vankimäärän suuruus haittaa toiminnan kehittämistä. Työvoiman palvelukeskus Tampereella ei käsittele kaikkein vaikeimpia asiakkaiden työllistämisasiota, jolloin työ kohdentuu paremmin ja työn tavoitteet ovat helpommin saavutettavissa.

Jos ajatellaan 1980-luvun kriminaalihuoltoa, niin kehitys on ollut merkittävää. Vankiloiden kuntouttava työ on kasvanut huomasti. Vapautumistilanteeseen kannattaa keskittää voimavaroja. Krisin (vertaistuen) kaltainen toiminta on tärkeää, mutta muutakin toimintaa tarvitaan. Vankiloilla on liian suuria haasteita suhteessa niiden voimavaroihin. Tärkeää on se, että vangilla on sama työntekijä koko vankeuden ajan.

Palvelujen kehittämistä vaikeuttaa asiakkaiden moniongelmaisuus

Tampereellakin jotkut kokevat konkretian jääneen hankkeessa vähäiseksi. Kohderyhmän kuluville on paljon kaksoisdiagnooseja, joten palveluja on vaikea kohdentaa oikea-aikaisesti. Päihdeongelmat tai mielenterveysongelmat saattavat syrjäyttää asiakkaita jostain muusta tarvitsemastaan palvelusta. Lainrikkoajat hukuvat pienenä asiakasryhmänä koko asiakaskuntaan ja lainsäädäntö ei velvoita kehittämään juuri heidän palvelujaan. Kyseessä on hankala asiakasryhmä, jonka kanssa ei haluta työskennellä. Monet asiakkaista eivät osaa käyttää tai etsiä palveluja. YREn toimintaa vaikeuttaa toimijoiden suuri määrä, jolloin asiakkaille ei pystytä rakentamaan selkeitä palvelupolkuja.

Lainrikkojen leimaantuminen on haitta. Joidenkin toimijoiden on vaikea ymmärtää tämän ryhmän palvelujen kehittämistä (moralisoivan asenteen vuoksi). Asenteet vaikeuttavat lisäksi kenttätöitä. YRElle pitäisi saada järkevää jatkoa, sillä projektivetoisuus on katkonaista ja hankkeet vaihtuvat aihepiirien mukaan. Suuri ongelma on vapautuvien vankien asuttaminen. Tarvitaan asuntoja ja sen jälkeen muut tarvittavat palvelut, muuten kuntoutus vankilassa menee hukkaan. Asiakkaan tukeminen ei saa loppua asunnon saamiseen. Asiakkaista kiinnipitävää otetta

tarvittaisiin muiltakin kuin yhdeltä toimijalta eri palvelujen toteuttamisessa. Asiakas saattaa ”kadota” kokonaan palvelujen piiristä, jos esimerkiksi kotikäynnit ovat vain yhden toimijan vastuulla.

Ongelmakohtana palveluja kehitettäessä on palvelujen priorisointi, jossa tällainen kohderyhmä jää monia muita ryhmiä helpommin ilman palveluja. Asiakkaat ovat usein lyhytjännitteisiä ja saattaisivat tarvita vaikka 24 tunnin palveluohjausta vuorokaudessa. Tämä on kova haaste palvelujärjestelmälle. Päihdeongelmaisten päihdekierteessä olevien kanssa on vaikea työskennellä, kun ei nähdä heidän kokonaistilannettaan. Työtä tehdään liian asiakaskeskeisesti (ilman verkoston tukea). Asiakkaan ilmaisemat tarpeet eivät välttämättä pidä paikkaansa, vaan hänen ohjaamiseensa tarvittaisiin ammatillista näkemystä. Asiakasryhmä on vaikea ja siksi työntekijät väsyvät työssään. Organisaatiot ovat jäykkiä ja asiat tehdään niin kuin on totuttu tekemään. Jos asiakas ei tähän suostu, joudutaan umpikujaan.

Aloitettua yhteistyötä toivotaan jatkettavan paitsi yksittäisten asiakkaiden asioissa myös yleisemmällä tasolla. Eri viranomaisten yhteisiä tapaamisia tarvitaan jatkossakin. Tarvitaan asiakaspolkujen (pienimuotoista) mallintamista ja niiden erilaista rakentamista ja niistä oppimista. Lisäksi tarvitaan alan seminaareja ajankohtaisista teemoista vuosittain. Ohjausryhmän pitää jatkaa ja syntyneitä yhteistyökontakteja voidaan hyödyntää suunnittelussa. Kehittämistyötä pitää jatkaa kokoontumisten siivittämänä ja keskustelun jatkaminen on tärkeää. Yhteistyötapojen ja asiakkaiden tarpeita ja palvelujen ongelmakohtia tulee arvioida näissä toimijoiden kokoontumisissa sekä kehittää uusia työmalleja.

Koulutuspalveluja toivotaan mukaan kehittämistyöhön, koska osa vangeista tulisi niillä ratkaisevasti autetuksi. Yhteistyötä sosiaalitoimen kanssa pitää jatkaa. Väliinpuotoajaryhmä ovat huumeita käyttävät vangit, jotka eivät saa avohuollon palveluja. Kenttätyöhön pitäisi saada työntekijöitä tukemaan asiakkaita asunnon saamisen jälkeen. Asiakkaat tarvitsevat tuolloin konkreettista tukea.

YREn kehittämistyö jatkuu ohjausryhmässä, työryhmissä ja koulutuksissa

YRE-hankkeen toiminnan keskeneräisyys vaikeuttaa jatkon pohtimista. Käytännössä on kyse siitä, kuinka ohjausryhmän ja työryhmien toimintaa jatketaan. Yhtä mieltä ollaan siitä, että ohjausryhmän toimintaa tulee jatkaa. Verkostoituminen on pitkäaikaisen kehityksen seurausta, mutta se on vahvistunut joka tapauksessa huomattavasti kymmenessä vuodessa ja sen arvo on ymmärretty. Samoin toimijatahojen tietämys toisistaan on lisääntynyt.

Koulutuksia pidetään hyvinä ja on järkevää yhdistää eri toimijat pohtimaan kehittämisasioita. Moniongelmaiset asiakkaat tarvitsevat moninaisia palveluja, ja siksi toimijoiden yhteistyön kehittäminen on tärkeää. Verkostokoulutukset ovat tuoneet toimijoita yhteen, ja on voitu keskustella arkipäiväisistä asioista. YREllä on ollut suuri merkitys kokoonkutsujana. Hyvä työ ruohonjuuritasolla voisi houkutella mukaan myös päättäviä tahoja. Päihdehuollon edustusta ei pidetä hankkeessa riittävänä, onhan se yksi verkostojen vastuullisista tahoista. Päihdepalvelut tarvitaan paikallisesti mukaan kehittämistyöhön. Rakenteelliseen työhön ei ole resursseja omien pakollisten tehtävien ohessa. Toisaalta päihdepalvelujen riittävästä mukanaolosta YREssä voi olla täysin vastakkaista mieltä.

Varhainen puuttuminen jatkossa on tärkeää, jotta työn mahdollisuudet laajenisivat muihin toimijaryhmiin lapsuudessa ja nuoruudessa. ”Nykyään työn tarpeen loppupäässä joudutaan ottamaan vastuuta alkupään työn puutteista”. Paussissa on

paljon sosiaalialaan liittyvää aineistoa, mutta siellä ei ole resursseja käytännön tutkimustyöhön (esimerkiksi YREä ajatellen). Kohderyhmä laajenee, koska verkostoissa suunnitellaan asioita uusille, vaikkakin pienille kohderyhmille. Tämänkin vuoksi laajoissa kehittämisasioissa tarvitaan keskustelu- ja kehittämisfoorumeja. Työn tavoitteet täytyy jatkossakin pitää mielessä, esimerkiksi jonkin erityisryhmän palveluihin keskittyminen. Kyseessä voi olla ilmaus yhteistyön tiivistämisen tarpeesta.

YREssä mukana olo on ollut hyödyllistä lastensuojelun näkökulmasta, koska on nähty palveluketjujen kokonaisuus. Nuoret vangit ovat usein myös vanhempia, jolloin olisi tärkeää vaikuttaa myös vanhemmuuden voimavaroihin. YREn toimintaa kannattaa jatkaa, ja miettiä samalla, ketkä ovat keskeiset toimijat.

Oulu

YREn toimintamuotoja Oulussa

Oulussa on kehitetty erityisesti vankiloiden ja sosiaalitoimen yhteistyötä. Samoin yhteistyön katsotaan jäsentyneen ja vakiintuneen Oulun vankilan, Oulun nuorten päihdeaseman ja Khl:n kesken. Vankeinhoidon ja päihdehuollon kesken on sopimus säännöllisestä yhteydenpidosta asiakastyössä ja ajankohtaisissa hankkeissa. Lisäksi on sovittu palvelujen entistä selkeämmästä mallintamisesta. Alueella on kartoitettu päihdepalvelutarpeet ja mahdollisuudet sekä kuntoutuspolut ja kuntoutuspalvelut.

Vankeudesta vapautuvien asumispalvelut kuuluvat keskeisimpiin kehityslinjoihin. YREllä uskotaan olevan keskeinen vaikutus tukiasuntotoiminnan jatkumiselle. Nuorten asumispalveluja tarjoavan Osnan ja kaupungin vuokra-asuntoyhtiö Sivakan palvelut ovat mukana YREn kehittämistyössä. Oulussa on kehitteillä asumispalveluohjausmalli.

Oulussa on järjestetty eri tahojen välisiä yhteistyöpalavereja yhteistyön parantamiseksi ja valittu tarkasteluun joitakin asiakastapauksia, joiden avulla pyritään löytämään palvelujen aukkokohtia. Toisten toimijoiden tunteminen ja ymmärrys (samaa suuntaan toimiminen) ovat lisääntyneet. Toisaalta hankkeen katsotaan olevan niin alussa, ettei käytäntöjä ole vielä juurikaan muotoutunut. Tärkeäksi koetaan kuitenkin koulutus- ja työllistymisasioiden kehittämisen kokoaminen toimenpide-ehdotukseksi päättäjätahoille. Tästä toiminnasta on esimerkkinä koulutus- ja työpolkutyöryhmän muistion laatiminen.

YREn yhteistyön kehittämistä koskeneet tavoitteet ovat toteutuneet

YRE on koennut toimijoita yhteen ja saanut aikaan toimijoiden sitoutumista. Oulussa YREn tavoitteet ovat monitasoisia. Oulua ei voi pitää ainakaan kaikkein ”Khl-keskeisimpänä” hankealueena. ”Hallintokuntien sitoutuminen työskentelyyn on ollut hyvä asia. Sosiaalitoimen näkökulmasta on saatu rakennettua yhteistyötä. Sosiaalitoimen ja Kriminaalihuoltolaitoksen tietämys toisistaan on lisääntynyt. Tietoisuus on lisääntynyt kaikilla aloilla, mm. koulutuspalvelut ovat päässeet esille, joten keskusteluun on tullut uusiakin asioita. On opittu tuntemaan toisia toimijoita ja muiden yhteistyötahojen problematiikkaa, ja sitä miksi siellä toimitaan. Tämä on laajentanut näkökulmia oman sektorin näkökulmasta ulospäin. Asiakastasolta on saatu tietoa toiminnan kehittämiseen”. (Työvoiman palvelukeskuksen edustaja)

Verkostoitumisen ja asiakastyön kehittäminen ovat vain osa YREn tavoitteista. YREn painopistealueisiin kuuluu Oulussa koulutuksen ja sosiaalinen työllistyminen. YREn tukemana Oulussa on valmisteltu ministeriötasolle koulutuksen ja sosiaalisen työllistymisen työryhmän esitysmuistio, joka kuvaa hyvin hankkeen painopistealueita. Vaikka YRE on saanut aikaan verkostoitumista entisestään, se ei näy vielä asiakastyön konkretiaan pääsemisessä. Kolmannen sektorin toimija tiivistää osuvasti YREn tavoitteiden toteutumisen Oulussa näin:

”YREn tavoitteet ovat hyvät. Jos palveluohjauksella tarkoitetaan ihmistä, tavoitteet eivät ole toteutuneet, jos verkostoa niin ovat. YREllä ei ole ollut juurikaan vaikutusta asiakasnäkökulmaan. Toisaalta jos verkosto toimii, ei tarvita palveluohjaajaa. Jos taas olisi palveluohjaaja vastuuhenkilönä, kaikkien ei tarvitsisi yrittää tehdä palveluohjausta oman työnsä ohella. Tulevaisuuden kysymys on siinä, haetaanko verkostoon yhteistä palveluohjaajaa, vai rakennetaanko palveluohjaus verkostojen varaan? YREn lisäarvo on tullut organisaatioille jo hankkeeseen mukaanpääsystä. Esimerkiksi eräs kolmannen sektorin toimija on voinut YREn ansiosta fokusoida ja keskittyä omaan vankiprojektiinsa”.

Seudullisen kehittämisen idea on ehkä Oulussa kaikista alueista vahvin. Tämä ei tarkoita niinkään seudullisten YREen kuuluvien palvelujen aikaansaamista, vaan seudullisen kehittämisen perusvahvuuksia. Tälle lienee ainakin yksi selitys Oulun seudun muutenkin vahva seutuyhteistyö. Ohjausryhmä on kehittämistyölle avoin foorumi, eikä ohjausryhmän toimintaa kyseenalaista yksikään osallistuja. Yhteistyö ohjausryhmän sisällä on vahvaa.

YREn yleistavoitteissa puhutaan seudullisten palveluketjujen tuottamisesta mallintavalla tavalla rikoksenteijöille. (Rikosseuraamusvirasto 2004, 2). Seudullisia yhteistyötapoja tai toimintamalleja on Oulussa mahdollista kehittää YREssä jo muutenkin hyvän seutuyhteistyön avulla, mutta näiden toimintamallien kehittäminen on vielä alkuvaiheessa. Niiden kehittämiseen uskotaan kuitenkin jo nykyään vahvasti.

”Seudullisia yhteistyötapoja tai toimintamalleja lainrikkojen palveluja kehitettäessä on saatu aikaan. Näitä vireillä olevia hankkeita on kolme: koulutuksen, asumispalvelujen sekä viranomaisten ja sosiaalityön välisen yhteistyön kehittäminen asiakkaitten vastaanottovaiheessa. (Oulun kaupungin edustaja. Seudullisten yhteistyötapojen muotoutumiseen tulevaisuudessa uskotaan vahvasti ja seudullisuutta Oulun seudulla pidetään hyvänä asiana (toimipaikkajohtaja). Eräs näkemys seudullisten yhteistyötapojen tai toimintamallien luomisesta on se, että niitä vasta haetaan”.

(sosiaalitoimen edustaja)

”Alueellisina YREn tavoitteina voidaan pitää nuorten auttamista asumispalveluilla ja koulutuspalveluilla sekä tuetulla työllistymisellä. Työpajatoimintaa pitäisi olla jokaisessa Suomen kunnassa, jotta kohderyhmä saataisiin palvelujen piiriin. Tällöin nuoret saisivat koulutuksen ja järkevän päivärytmin samalla kertaa”.

(toimipaikkajohtaja)

Kohderyhmän palvelujen kehittämisen ongelmana nähdään työntekijöiden ja yhteiskunnan asenteellisuus, joka nousee kohderyhmän taustasta. Tämä ilmenee siinä, kun resurssit ovat vähäisiä, niitä ei haluttaisi kohdentaa ensisijaisesti tällaisen asiakasryhmän palveluihin. Asenteellisuus haittaa palvelujen kehittämistä, mutta siihen ei voine vaikuttaa muuten kuin asiallista tietoa lisäämällä. Toisaalta ongelmana voi olla yhtä hyvin asiakkaan sitouttaminen YREn ohjaamiin asiakastyön tavoitteisiin. Ihmisten vaihtuvuus verkostossa on suuri palvelujen kehittämistä haittaava ongelma. Asiakastyön näkökulmasta ongelmana on asiakkaiden haasteellisuus, eli arjen realiteettien ja asiakkaan motivaation todellinen yhteys.

Asiakkaalle ja täten palvelujen tarjoajalle, kriittinen piste sisältyy (kuntoutettavan) asiakkaan mahdollisiin retkahduksiin päihteiden käytössä. Palvelujen kehittäminen koetaan turhauttavaksi (kolmannen sektorin toimijan näkökulma), jos niiden toteuttaminen kaatuu maksusitoumusten epäämiseen. Ongelmainen nuori tulee saada ymmärtämään se, että hänen pitää olla itse mukana oman elämänsä kehittämisessä. Tämä näkyy selvästi koulutuspalvelujen onnistumisessa, jossa nuoren oma motivaatio on ensiarvoisen tärkeää.

YREn kohderyhmän asema palvelujen saajana

Verkottunut (yhteistyöpohjainen) palveluohjauksellinen työtapaa vaatii sekä resursseja että motivaatiota tehdä tällaista raskasta työtä. Mahdollisuus toteuttaa tällaista työtapaa tulee viime kädessä asiakkaiden hyödyksi, mutta onko kyseinen työtapaa (hanketyönä oman työn ohessa) mahdollinen. Viranomaisten motivaation, ainakin keskeisillä YREn käytännön toimijoilla, nähdään riittävän melko hyvin verkostotyöhön. Motivaatio työhön on riittävä, mutta riittävätkö resurssit? Näiden seikkojen uskotaan olevan yhteydessä toisiinsa. Verkostotyö ja verkostomaisen työtavan ylläpitäminen vie väistämättä lisää aikaa, eikä suoraan säästä sitä.

Eräs ohjausryhmään kuuluva pohti, ”kehitetäänkö toimintoja vai palvelujen piiriin pääsemistä? Jos käytetään laajaa näkökulmaa potentiaalisista asiakkuuksista, miten nämä saadaan palvelujen piiriin? Esimerkiksi sellaiset nuoret, jotka eivät halua kouluttautua”. Ennaltaehkäisevä työ katsotaan tärkeäksi. Ohjausryhmä arvioi YREn kohderyhmän jääneen jossain määrin väliinpuotoajaksi julkisessa palvelujärjestelmässä. Palveluja on kyllä tarjolla, mutta laajan palvelujärjestelmän hajanaisuuden vuoksi asiakas ja palvelu eivät välttämättä kohtaa.

Vahvuutena kaupungin sosiaalityön ja vankiloitten yhteistyö

YREn ansiosta Oulun kaupungin ja vankiloitten välillä aloitettiin sosiaalityön yhteistyö, joka kohdentuu tuomion loppu-aikaan ja vapautumiseen. Tällaisen yhteistyön tarve nousi esille YREn ohjausryhmässä, jossa yhteistyöstä päätettiin. Sosiaalityö kiinnostavat eritoten ilman valvontaa vapautuvat vangit, joiden palveluja pohditaan yhteistyössä vankiloitten kanssa. Kriminaalihuolto on välittäjänä valvontaan vapautuvien vankien työssä. Nuorten vapautuvien vankien palvelutarve arvioidaan yhteistyössä säännöllisesti sosiaalityötoimen, kriminaalihuollon, vankilan ja päihdehuollon kanssa.

YREn kehittämistyö on kanavoinut vankilan ja sosiaalityötoimen välistä yhteistyötä. Vankilan ja sosiaalityötoimen yhteistyöpalaverin perusteella ideoitettiin malli vankilaanlähtöprosessista ja tulevan vangin elämäntilanteen selvittämisestä. Lisäksi arvioidaan sitä, milloin vankeusrangaistus kannattaa suorittaa. Tällaisia asioita joudutaan miettimään sijoittajayksikössä muutenkin, mutta tässä on kyse yhteistyön hyödyntämisestä. Lisäksi mietitään vangin asioiden hoitamisen jatkuvuutta siviilissä tuomion aikana. Muita arvioitavia vaiheita ovat vankilassaolo, esimerkiksi taloudellisten asioiden arviointi ja kuntoutusasiat, ja kolmanneksi kotiuttamisprosessi. Yhteistyötä tehdään muiden toimijoiden kanssa em. vaiheiden näkökulmista. Työote on kokonaisvaltaistunut, sillä vangin tilannetta selvitetään laajasti ja tietoisuus yhteistyömahdollisuuksista on auttanut sosiaalityöntekijöitä ymmärtämään sitä, missä vaiheessa kannattaa tehdä yhteistyötä kunkin tahon kanssa.

Miten hanketyötä jatketaan

YREn tavoitteiden ja ajatusten ylläpitämistä pidetään tärkeänä. Hankkeen poikkihallinnollisuutta pidetään hyvänä asiana jo senkin vuoksi, sillä näin kehittämistyö saa valtakunnallista painoarvoa. Vuorovaikutteinen moniammatillinen yhteistyö ja sen jatkaminen eivät saa loppua hankkeen päätyttyä. Tämä turvaa toimintojen onnistumisen ja tavoitteiden saavuttamisen. Yhteistyötä pitää jatkaa systemaattisen kokonaisvaltaisesti tai sitten pienryhmätoiminnassa eri toimijoiden painopistealueiden mukaan. Toisaalta uusien mukaan tulevien toimijoiden yhteensovittaminen työhön on ensiarvoisen tärkeää. Eri hallinnonalojen yhteistyötä tulisi jatkaa säännöllisin ajoin ja koollekutsujan tulisi olla ammatillinen ja tälle työlle omistautunut.

YRE on mukana Oulun kaupungin rikostorjuntaohjelmassa, joka on puolestaan osa valtakunnallista sisäisen turvallisuuden ohjelmaa. Tämän toiminnan ympärille YRE on linkittynyt vahvasti. Toinen merkittävä toimintamuoto, johon YRE on sitoutunut, koskee Oulun seutukunnan palvelustrategian kehittämistä. Yksi osa palvelustrategiaa on Hyve-tiimi, jonka toiminnassa on mukana mm. Oulun seudun sosiaalitoimien johtavia viranhaltijoita. Näiden toimintamuotojen varaan voidaan laskea paljon, mitä tulee hankkeessa aloitetun kehittämistyön jatkamiseen.

Toisaalta tulevaisuuden hanketyössä olisi tärkeä pystyä erottamaan varsinainen asiakastyön ydin yhteistoiminnan kehittämisestä. Toisin sanoen hankkeen ja sen alueellisten verkostojen kokoamiseen menee niin paljon aikaa, ettei asiakastyöhön päästä kunnolla käsiksi ennen hankkeen loppumista. Tällaisessa hankkeessa ei ehditä keskittyä molempiin. Jos hankkeessa halutaan päästä pureutumaan kunnolla asiakastyön kysymyksiin, niin silloin hanketyöhön tulisi varata siihen riittävästi aikaa.

Heikkous piilee siinä pelossa, ettei kehittämistyössä luotu verkosto jäisikään pysyväksi käytännöksi. Toisaalta tiedon kehittämistyöstä tulee kulkea eri hallintokuntien välillä jatkossakin, vaikka henkilöt vaihtuisivat. Näin ollen vastuu hankkeen pääoman säilymisestä tulee säilyttää aina jollekin henkilölle. Tahtoa kehittämistoimintaan on kyllä riittävästi.

Kuopio

Kuopiossa hankkeen todetaan olevan vielä alussa, jos sillä tarkoitetaan uusien työkäytäntöjä tai yhteistyömallien aikaansaantia. Kuopiossa, niin kuin kaikilla muillakin alueilla, saa vastaukseksi sen, että monet asiat ovat olleet olemassa jo ennen YREä. Toinen asia, joka löytyy kaikilla alueilla, on ”epätietoisten” hanketoimijoiden ryhmä. YREn merkitystä pohditaan saavutuksia vasten, kuten Kuopiossa usein mainitun retkahdustyöryhmän perustamiseen. Toisaalta tätä moniammatillista ja vaikeimmassa asemassa olevien nuorten tilannetta pohtivaa retkahdustyöryhmää ja nuorten työllistämispalveluja pidetään Kuopion saavutuksina. Kuopiossakin tulee esiin YREn merkitys keskustelun avaajana YRE-kokouksien välityksellä. Kuopiossa toimivia työkokouksia pidetään hyvinä. Työvoimatoimen mukanaoloa kiitellään ja työvoimahallintoon perustetun nuorten tiimin suunnittelussa huomioitiin YREssä läpikäytyjä asioita. Kuopiossa nähdään aikaansaadun ”mallinnusta” lisäksi vankien asunto- työllistämisen- ja kuntoutusasioissa. Yhteistyö ja verkostoituminen ovat parantuneet, yhteistyösuhteet lähentyneet.

Verkostotyö ja työryhmät kehittämistyön vahvuutena

Kuopiossa on vireillä tai menossa monia verkostotyöhön liittyviä tai sitä sivuavia hankkeita. YRE on pyrkinyt tuomaan niitä yhteen ja rakentamaan palvelukokonaisuuksia. Asiakkaan ääni pyritään saamaan kuuluviin retkahdustyöryhmän kautta. Kriisi- ja retkahdustyöryhmässä käsitellään jo kuvitteellisia asiakastapauksia. Tähän tarkoitukseen saataneen mukaan myös Khl:n ja ohjausryhmän käytössä ollut asiakastapaus. (Poliisilaitoksen sosiaalityöntekijä) ”Pitäisi vähitellen päästä keskeisiin kehittämistä vaativiin asioihin ja nostaa niitä sitten esille. Tämä onnistuu parhaiten juuri asiakastapauksia käsittelemällä. Yhdessä työkokouksessa kuultu kritiikki terveydenhuollon puolelta tuli siitä, etteivät ”YREn asiat mene eteenpäin”. Ilmassa on konkreettisten toimenpiteiden odotusta”. (Vankilan sosiaalityöntekijä)

Työkokouksiin osallistuva terveydenhuollon työntekijä kuvaa YREn keskeisiä asioita ja sen tavoitteita seuraavalla tavalla. ”Keskeistä YR -hankkeessa ja sen tavoitteissa on löytää foorumi ja yhteinen kieli henkilökohtaisten kontaktien myötä eri organisaatioiden kesken. Työ organisaatioiden sisällä vaikuttaa toimivan hyvin, mutta organisaatioiden välisen yhteistyön ongelmat saattavat vaikeuttaa viime kädessä käytännön asiakastyötä. Tämä aiheutuu erilaisista toimintakulttuureista ja niihin kohdistuvista ennakkokäsityksistä sekä tiedonkulun esteistä. Tällöin organisaatioille tulee paljon turhaa työtä ja lisäkustannuksia, jotka maksaa viime kädessä kuntalainen”.

YREn kohderyhmä määrittyy toimipistekohtaisesti, mutta myös työryhmien kohteena olevien asiakkuuksien perusteella. Kohderyhmään kuuluvat ovat 15–24-vuotiaita, joihin toimijat kohdistavat työssään omat tavoitteensa. Ikäryhmä on käytännön työssä kuitenkin joustava, sillä esimerkiksi poliisilaitoksen sosiaalityöntekijä tekee työtään 12–19-vuotiaiden parissa. Poliisilaitoksen sosiaalityön asiakkaita ovat valvontaan joutuneet (alaikäiset ehdollisiin tuomioihin tuomitut) ja nuorten puhuteltavat. Toisaalta myös työn kohdentuminen johonkin kohderyhmään jonkin ongelmataustan perusteella on toimijakohtaisesti eriytynyttä. Tavoite voidaan nähdä omien asiakkaiden kuntoutusta koskevien palveluketjujen luomisena ja parantamisena (esimerkiksi vankilassa).

YRE-hankkeen ja sen kohderyhmän palvelujen kehittäminen lienee jäänyt suuren palvelujärjestelmän sisällä piiloon. Kuopion toiminnassa työkokoukset, joissa on mukana laaja joukko verkostojen edustajia, ovat tuoneet YREen uuden tason. Ohjausryhmän toiminnasta välittyä selkeä suunnitelmallisuus, eli hanketyössä edetään koko ajan. Monella hankealueella kaivattuun konkretiaankin on selvästi päästy, asiakastapausten käsittelyyn ja etenkin nopean palvelun mahdollistaviin, kohderyhmälle räätälöityihin käytännön palveluihin.

Poliisilaitoksen sosiaalityöntekijä kertoo YREn tavoitteista oman työnsä näkökulmasta. Nuorisorikollisuus on Kuopiossa vähäistä, mutta rikokset keskittyvät samoille nuorille. Tämän vuoksi yhteistyön kehittäminen on tärkeää, jotta tätä suhteellisen pientä ongelmaryhmää pystyttäisiin auttamaan tehokkaasti. Keskeinen yhteistyötaho poliisilaitoksen sosiaalityöntekijälle on lastensuojelun sosiaalityö. Lastensuojelulla pystytään tukemaan nuorta silloinkin kun nuori ei saa enää perheestä tukea.

Kuopiossa nk. retkahdustyöryhmä edustaa hyvin YREn tavoitteiden toteutumista käytännön yhteistyössä. Retkahdustyöryhmä on moniammatillinen työryhmä, jossa käsitellään työn suunnittelun ohella asiakastapauksia. Asiakaspolut sijoitetaan elämänsäajan aikajanelle ja niitä tarkastellaan asiakkaan nousujen ja laskujen

(retkahdusten) perusteella. Retkahdustyöryhmän perustaminen oli konkreettinen vastaus ohjausryhmässä ilmenneelle tarpeelle löytää toimivia palveluketjuja. Retkahdustyöryhmässä vastataan palvelujen mallintamisen tarpeeseen. Tärkeää on se, että retkahdustyöryhmässä vastataan nuoren avun tarpeeseen silloin kun se ilmenee. Avun tarve voi ilmetä silloin, kun nuoren saama varsinainen palvelu loppuu, jolloin moniongelmainen nuori voi jäädä tyhjän päälle. Retkahdukset voivat olla seurausta palvelujen tai avun loppumisesta ja johtaa päihteiden tai huumeiden käyttöön palaamisen.

Ohjausryhmän toiminta nähdään Kuopiossa parhaimmillaan tärkeänä uutena käytäntönä ja sen toiminta hyvin kehittämistyön tarkoitusta vastanneena. Kaikki eivät kuitenkaan pidä ohjausryhmän toimintaa työvälineenä.

Verkostoyhteistyötä pitäisi parantaa

Viranomaisyhteistyön katsotaan toimineen jo ennen YREä, mutta verkostoyhteistyön vain osittain. Verkostoyhteistyöhön kuuluu nuoren tarvitsemien palveluketjujen toteuttaminen. Viranomaisyhteistyö ilman suoraa asiakastyötä toimii hyvin, ja osittain verkostotyökin toimii. YRElle on Kuopiossa kuitenkin selvää tilausta verkostomaista asiakastyötä kehitettäessä (Khl:n edustaja).

Työkokoukset ovat Kuopiossa tärkeä verkostoitumiskanava ja vastaavat muiden suunnittelija-alueiden verkostokoulutuksia. Työkokouksien merkitys nähdään mieluummin pysyvänä työvälineenä kuin vain YRE-tiedon levittäjänä.

”Työkokousten toimintatapaa koskevat odotukset ovat voineet olla vääriä. Tarkoitus on ollut kuulla asiantuntijoita ja välittää tietoa, eikä kertoa niinkään siitä mitä YRE on”. (Työvoimapalvelun edustaja; vankilan sosiaalityöntekijä) ”YRE on sitä, mitä me ollaan” (Khl:n sosiaalityöntekijä). ”Työkokousten järjestämisessä pitää valmistella huolella siten, että niiden sisältö on mietitty ja kokouskutsuihin on aikaa reagoida”. (Vankilan sosiaalityöntekijä; Työvoimapalvelun edustaja).

Työvoimahallinto pyrkii ”markkinoimaan” omia palvelujaan YREstä riippumatta, eli YREllä ei ole, eikä tarvitse ollakaan, tässä yhteydessä merkitystä. Viestiä on viety eteenpäin nuorten työvoimapalveluista muille toimijoille esimerkiksi työkokouksissa. Yhteydenoton toiseen verkoston jäsenen täytyy lähteä työntekijästä itsestään. Tietoa pitää osata levittää myös omassa työyhteisössä, jotta asiakkaat hyötyisivät viraston toiminnasta. Koska asiakkaiden pitää olla työkykyisiä, niin tieto heidän toimintakyvystään on tärkeä, jotta heitä voidaan ohjata muihin erityispalveluihin. Tällaisessa ohjauksessa on vielä paljon oppimista, koska eniten palvelusta hyötyvät ovat jääneet (SIHTI-hanke) ohjauksen ulkopuolelle. (Työvoimapalvelun edustaja)

Kriminaalihuoltolaitoksen edustaja näkee YREn merkityksen selkeästi. Vaikka verkostotyöllä on Kuopiossa vahvat perinteet, ei yksi toimija voi tehdä nykypäivänä yksin paljonkaan. Oman YRE-suunnittelijan tulon kariutuminen sekoitti aluksi tavoitteen asettelua Kriminaalihuoltolaitoksen näkökulmasta, mutta tästä on päästy selvästi yli. YREN tuloksia pidetään jopa loistavina ilman suunnittelijaakin. YRE koetaan ”oman talon” hankkeeksi, josta on saatu lisäarvoa oman työn kehittämiseen. Käytännössä tämä on tarkoittanut uusien yhteistyökanavien syntymistä ja mahdollisuuksia uusien palveluketjujen löytymiseen. Yhteistyökumppaneilta nuorisopsykiatriasta ja kouluista on saatu paljon tietoa palveluyhteistyötä rakennettaessa. Koulu on tärkeä yhteistyökumppani, koska nuoren asiat tiedetään koulussa.

Omien palvelujen kehittäminen voi niveltä luontevasti YREen. Toisaalta YRE on saanut toimintaansa hyötyä jo valmiiden palveluohjausmallien tarkastelusta. Kuopion lähialueelta eräs toimija tuli mukaan YREen Kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimiston kanssa yhteisen asuntotyöryhmän välityksellä. Yhteistyötä kriminaalihuollon kanssa oli tehty aina, mutta asuntotyöryhmän välityksellä yhteistyötä tiivistettiin. Yhteistyön lähtökohtana on se, että vapautuvat vangit ja valvonnassa olevat tulisivat työryhmän asiakkaiksi ennen vapautumista. Kohderyhmä nähdään tärkeänä erityisryhmänä, jonka palveluiden kehittämiseen on avautunut uusia mahdollisuuksia myös oman työyhteisön organisaatiomuutoksen vuoksi.

YREn puuttuvat hankeresurssit korvataan vahvalla verkostotyöllä asiakkaiden eduksi

YRE-hankkeen tavoitteiden suuntaamista varten yksi toimija toivoo tehtävän tutkimustyötä. ”YREn tematiikkaa pitäisi selvittää alueella mielellään asiakastapausten välityksellä. Toisin sanoen sitä, mitä asiakkuuksissa todella tapahtuu. Tarvitaan empiiristä tutkimusta siitä, millaisia yrityksiä nuoret tekevät auttaakseen itseään ja kuinka heitä yritetään auttaa palveluilla. On vaikea lähteä käytännön työstä ohjausryhmän jäsenen rooliin. Suurien kokonaisuuksien ajattelu ohjausryhmätyössä on vaikeaa. On ihmisiä, jotka ovat sopivia ohjausryhmätyöskentelyyn, itse en koe sitä olevani”. (Kuopion kaupungin nuorisotoimen edustaja)

”Toisaalta on hyvä se, ettei YREssä ole ollut ylimääräisiä resursseja. ISO (Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus) ja projektipäällikkö ovat tietysti olleet tärkeitä resursseja, mutta voimavarat on haettu ihan oikeasti omasta työstä. On saatu paljon aikaa ilman ylimääräistä resursointiakin. Tämä kertoo siitä, että meillä on hyvät ja toimivat yhteistyöverkostot ja yhteistyösuhteet. Viranomaistyö on hyvin hallussa. Nyt viranomaistyön kehittämisessä on päästy toiminnassa sille tasolle, mille on pitänytkin päästä, mutta asiakastyön tarkastelu on pahasti kesken. Viranomaistyön ja asiakastyön kehittäminen sen osana eivät vielä kohtaa toisiaan. Asiakastyössä pitää päästä asiakkaiden tasolle, eikä jäädä keskustelemaan vain viranomaisten kesken”. (Khl:n edustaja)

Kun asiakkaaseen saadaan luotua luottamuksellinen kontakti, tätä pitäisi Khl:n ja Nuorisotoimen edustajien mukaan hyödyntää verkostotyössä. ”Kun joku pääsee asiakkaan kanssa samalle tasolle, silloin voitaisiin mennä yhdessä asiakkaan kanssa jonkin toisen toimijan luo keskustelemaan hänen asioistaan. Tärkeää on luoda tarvittaessa joustava työote, josta voidaan laskeutua ainakin osittain asiakastasolle tarpeen vaatiessa”. (Khl:n edustaja ja Nuorisotoimen edustaja)

Kuopiossa verkostotyö YRE-hankkeessa on vielä osittain epäselvää sikäli, kuinka siihen yhdistetään asiakastyö. ”Jos verkostotyö toimii, tällaisia asioita ei tarvitse edes pohtia, sillä silloin toisten työtä ja asiantuntijuutta kunnioitetaan ja arvostetaan”. Tällöin voidaan luottaa siihen, että asiantuntijuutta sovitetaan yhteen ja toimitaan omalla tavalla arvostaen toinen toistemme työtä. Tällöin toimijoilla säilyy oma roolinsa, eikä mahdottomia ja äkillisiä toiminnan tason muutoksia (toisen toimijan roolin suuntaan) tarvitse edes ajatella. Työvoimatoimeen menon kynnyks on nuorilla selvästi madaltunut kymmenessä vuodessa”. (Työvoiman palvelukeskuksen edustaja)

Hanketyössä on löytynyt yhteyksiä asiakastyön käytäntöön

Kuopiossa palvelujen kehittämisen voimavarana on se, että palvelurakenteet ovat olemassa. Tämä pätee tietysti kaikkiin muihinkin alueisiin. Toinen työn kehittämisen kulmakivi on se, että Kuopiossa verkostotyö on jo vakiintunut työmuoto. Kysymys on palvelujen kehittämisestä asiakkaiden tarpeista lähtien. Tämän ajatuksen tiivistää eräs ohjausryhmään kuuluva seuraavasti: ”Tämä tarkoittaa viime kädessä palvelujen ja asiakkaiden kohtaamista”.

Alueen voimavaroihin kuuluvat työpajatoiminta ja poliisilaitoksen sosiaalityö sekä niiden välinen yhteistyö. Työpajalla toimitaan ”muurinmurtajina” ja luodaan nuoreen asiakassuhde hänen ehdoillaan. Nuori avautuu työpajalla ja sitä kautta päästään käsiksi nuoren ongelmiin. Nuorta voidaan auttaa usein hyvin kolmen toimijan yhteistyöllä, jossa ovat mukana poliisilaitoksen sosiaalityö, lastensuojelun sosiaalityö ja työpaja. Yhteistyökumppaneita on poliisilaitoksen sosiaalityön näkökulmasta laidasta laitaan, ja tiedetään se, kehen toimijaan voidaan milloinkin ottaa yhteyttä. Lisäksi nuorelle voidaan välittää suoraan tietoa yhteistyöpalavereissa tutuiksi tulleista muista toimijoista.

Kuopiossa verkostotyö oli jo ennen YREä vakiintunutta, mutta YRE on lisännyt verkostoitumista ja tarkentanut työtettä ja lisännyt työn ammatillisuutta. Verkostot ovat kaiken perusta. Verkostoista saa vinkkejä käytännön työhön. Tärkeää on ollut myös se, että YREn välityksellä verkostoon on tullut lisää työntekijöitä. Työkokoukset ovat hyvä toimintamuoto jo siksi, että niissä on voinut tutustua uusiin yhteistyökumppaneihin. Työkokousten hyöty ei rajoitu pelkästään tähän, vaan niiden perusteella voidaan arvioida hankkeen tavoitteiden toteutumista käytännön työssä. Lisäksi työkokoukset ovat käytännöllinen väline etsittäessä esimerkiksi hoitopolkujen ongelmakohtia (poliisilaitoksen sosiaalityöntekijä).

Palvelujen kriittisenä pisteenä on tarve auttaa nuorta nopeasti

Moniongelmaisia nuoria on suhteellisen vähän, mutta samat nuoret tekevät suurimman osan nuorisorikoksista. Yhteistyön kehittäminen on tärkeää, jotta tätä ryhmää pystyttäisiin auttamaan tehokkaasti. Näiden nuorten nopea auttaminen ”retkahdus”-tilanteissa on tärkeää, koska ”retkahduksen” eräänä syynä voi olla nuoren saaman varsinaisen palvelun äkillinen loppuminen. Palvelujen solmukohta on palvelun saannin nopeudessa. Nuorta tulisi auttaa myös heti, kun hänellä alkaa olla selviä vaikeuksia koulunkäynnissä.

Kohderyhmän pääsy asumispalvelujen piiriin on yksi kriittinen piste. Asunnon saanti on vaikeaa asiakkaan päihdeongelman ollessa akuutti. Nuoren leimaantuminen asunnonhakijana ja vaikeus täyttää asunnon saannin kriteerejä ovat yleisiä ongelmia koko maassa. Kuopiossa YREn kohderyhmään kuuluvat nuoret ovat muutenkin väliinputoajia asumispalvelujen asiakkaina, sillä heidän erityistarpeitaan ei tunnusteta, ja toisaalta tähän tarkoitukseen ei ole käytettävissä tukiasuntoja.

Nuorisorangaistuksen seuraamuksen kohdentamisessa tarvitaan apua uusilta yhteistyökumppaneilta, nuorisopsykiatriasta ja kouluista. Yhteistyö on virinnyt näiden tahojen kanssa hyvin tähän mennessä, mutta kehittämistä on vielä paljon.

Kehittämistyön jatkaminen nähdään asiakastyön kehittämisenä

Poliisilaitoksen sosiaalityöntekijä tuo esille YREn tavoitteena sen, että työkokouksissa käsiteltävien case-asiakkaiden (nuoret rikostaustaiset) hoitopoluista löydettäisiin ongelmakohtia. Yhteistyö on tiivistynyt viime aikoina, josta on esimerkkinä juuri asiakaspolkuihin paneutuminen. YRE on motivoinut tällaista kehittämistyötä, jota aiotaan jatkaa YREn jälkeenkin. Kyse on lähinnä nopeista matalan kynnyksen palveluista kohderyhmän nuorille. Tällaisissa palveluissa yhdistyy nopea ja asiantunteva apu. Toinen tärkeä suuntaus on yhteistyön syventäminen koulujen ja terveydenhuollon kanssa. Tällöin voidaan toteuttaa varhaisen puuttumisen ideaa. Ei pyritä juurikaan muuttamaan suuria palveluorganisaatioita, vaan luodaan niiden sisälle uusia toimintamuotoja.

Turku

Turussa vallitsee selvästi myönteinen hankeilmapiiri ja hankkeen ja sen tavoitteiden tarpeellisuus tiedostetaan vahvasti. Hanketyössä tarvittavat ydinverkostot olivat jo ennen YREä valmiina. Kehittämistyössä uskotaan vahvasti siihen, että on etsitty oikeita toimintamuotoja ja että tavoitteet ovat oikeita. Turussa kehittämistyön jatkon kannalta keskeistä olisi päästä kunnolla hankkeen asiakastapausten parissa työskentelyyn. Turussa YREn konkretia oli laskettu paljolti Raina-säätiön toteuttamaksi suunnitellun nuorten työllistymis- ja elämänhallintakurssin varaan. Tämä kurssi kuitenkin kariutui hallinnollisiin esteisiin sillä, rahoitus oli ehditty myöntää johonkin muuhun tarkoitukseen. Tämä vaikeuttaa huomattavasti YREn konkretisoimista, sillä asiakastyön hanketyöväline puuttuu.

”Tarkoituksena on ollut mallintaa (YREn yleisen idean mukaan)

Kriminaalihuoltolaitoksen kohdeasiakkaiden palvelujen saatavuutta eri viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken”. (Kriminaalihuoltolaitoksen edustaja).

Tavoitteista on toteutunut selvästi se, että on saatu aikaan kiinteä yhteistyöverkosto.

Turussa on pyritty pääsemään käsiksi konkretiaan, ja se on edelleen tärkein tavoite.

Konkretiaa olisi asiakastapausten käsittely esimerkiksi ohjausryhmässä sekä hankkeiden toteuttaminen lähinnä kolmannen sektorin toimijoiden välityksellä.

Asiakastapausten käsittelyyn olisi Turussa vahva motivaatio. Verkostotyö on valmiina, mutta YREn ”asiakkuuksiin” ei ole vielä päästy käsiksi. Tämän asian ilmaisee eräs toimija seuraavasti:

”Hankkeen tavoitteet ovat kohdallaan. Viranomaisyhteistyö on laajaa ja lähestymistapa on oikea. Nyt pitää vain löytää muutoshalukkaat rikostaustaiset nuoret. YREn toimintatavoista alueella ei voi sanoa vielä mitään. Hankkeen suunnitelmat ovat selkeät ja realistiset”. (sosiaalitoimen erityisyksikön edustaja).

Turun voimavarana on kiinteä yhteistyöverkosto. Verkostotyö oli vahvaa jo ennen YREä, mutta YREn kysymysten ympärille on saatu luotua oma toimiva verkostonsa. Turussa toimivalla Raina-säätiöllä olisi hyvät mahdollisuudet toteuttaa YREn teemoihin sopivia koulutuksia, kursseja tms. Vahvuutena Turussa on työvoiman palvelukeskuksen ja sosiaalitoimen yhteispalvelu kohderyhmään kuuluville asiakkaille.

YREn toimintamuotoja

Turussa esitellään mielellään hyviä käytäntöjä, jotka ovat olleet toiminnassa ennen YREä. Turussa on näyttöä on siitä millaiset toimintamuodot voisivat toimia esimerkiksi YREn kehittämistyössä. Yhteistyö työllistämispalveluyksikön alaisen Koho-projektin kanssa on tästä ehkä kuvaavin esimerkki. Projektissa on kyse nuorten syrjäytymisen ehkäisystä pyrkimällä saattamaan nuoria mielekkään toiminnan piiriin työpajoihin työkokeiluun jne. Tärkeintä olisi nyt haastateltujen mielestä saada aikaan jokin Koho-projektin kaltainen hanke, josta saa yksilöllistä tukea ja johdatetaan tarvittaessa esimerkiksi palveluntarjoajien luo. Tällainen palveluihin ohjaava henkilö ei vastaisi YRE-suunnittelijaa, mutta henkilö olisi eräänlainen palveluverkoston yhdyshenkilö. Raina-säätiössä voitaisiin tehdä tällaiseen hankkeeseen tuleville nuorille räätälöity koulutussuunnitelma. Myös ohjausryhmässä oleva nuorisotoimen edustaja voisi tehdä näitä koulutussuunnitelmia.

Turkuun kaivattaisiin kokousten lisäksi hanketyön konkreettisuutta. Uusien työkäytäntöjen ja yhteistyömallien katsotaan olevan vielä kehitteillä, tai sitten arvioidaan hanketyön olleen jo ennestään toimivien mallien esilletuomista palvelujen paremman hyödyntämisen näkökulmasta.

Toisaalta ohjausryhmätyöskentely nähdään yhteistyön koordinoimisena ja eteenpäin menemisenä kohti asiakastapausten käsittelyä ja sitä kautta toiminnan mallintamista. Toisaalta on myös näkemyksiä siitä, ettei uusia työkäytäntöjä ole syntynyt, alueellisessa ohjausryhmässä vain sivutaan yhteistyön mahdollisuuksia. Hankkeen eteneminen nähdään myös verkkaisena ja yhteistyömallin kehittäminen on vasta vireillä. Viranomaiset ovat onnistuneet verkostoitumisessa, vaikka verkoston ja yhteistyömallien mahdollisuuksien katsotaan myös syntyneen ennen YREä. Yhteistyön jämäköitymistä toivotaan joka tapauksessa. Asiakaspolkuja on jo tarkasteltu verkoston sisällä ja asiakastapauksia pohdittu yhteistyössä. Turussakin mainitaan YREn aikaansaannokseksi uudet yhteistyökontaktit ja tutummaksi tuleminen saman asiakasryhmän parissa työskentelevien kanssa. Turusta uutena työkäytäntönä tai yhteistyömallina mainitaan asiakaskonsultaation mahdollisuus (3. sektorin toimija).

Verkostoituminen vahvuutena

Verkostoitumista pidetään Turun YREssä luontevana. Sosiaalitoimi nähdään tässä asiassa poikkeuksena, sillä sieltä ei ole saatu mukaan tapaamisiin haluttuja henkilöitä päättäjätasolta. Tämä aiheutuu erilaisesta toimintakulttuurista kuin muissa virastoissa. Sosiaalitoimen työntekijät eivät voi saada riittävää valtuutusta sitoutua YRE-hankkeeseen itsenäisesti. Toisaalta maksuvelvoitteiden pelko voi aiheuttaa yhteistyöstä ”kieltäytymisen”. Samoin (sosiaalitoimen) päättäjätasolta on vaikea saada ihmisiä mukaan tällaiseen kehittämistyöhön. Myös terveydenhuollon edustus puuttuu YRE-hankkeesta.

”Kaikki ohjausryhmässä mukana olleet ovat olleet sitoutuneita ja innostuneita tästä työstä. Käytännön työntekijätasolla on helppoa työskennellä yhteistyössä, ja monilla yhteistyösuhteilla on jo pitkät perinteet. Vankilastakin on tultu mukaan, vaikka sieltä on käytännön syistä vaikeahkoa lähteä mukaan tällaiseen hanketyöhön. YREn kohderyhmä on moniongelmaista, joten YRE ajaa tärkeitä asioita. Vankilalle on tärkeä olla mukana tällaisessa kehittämistyössä. Verkostot ovat valmiita, mutta case-asiakkuuksia ei ole juurikaan ollut, joiden avulla kehittämistyötä olisi voitu syventää.

Tällaiset asiakkuudet voisivat olla seuraava askel YREssä, koska toimijat ajattelevat asioista samalla tavalla ja on olemassa ”yhteinen kieli”. Näitä asiakkaita ei edes puutu. Aloite asiakkuuksien tarkasteluun voi tulla usealta eri tahoilta, ei pelkästään kriminaalihuollosta”. (Khl:n edustaja).

Asiakkaiden sitouttaminen ja tukeminen

Asiakkaiden sitoutuminen palveluihin ei tapahdu ”luonnostaan”, vaan tarvitaan motivointia. Joskus asiakkaan sitouttaminen kestää kauan, joskus se ei onnistu ollenkaan. Asiakas voidaan määrätä valvontakäynteihin, joita pidetään kriminaalihuollon vahvuutena palveluihin kiinnittämisessä. Nuorisoasemalle tuloon ei tarvita hoitolähetettä, tieto palveluista kulkee paljolti myös ”puskaradion” välityksellä. Toiminta on ehdottoman luottamuksellista, ja kyseessä on selvästi ”matalan kynnyksen palvelupiste”, jonne tullaan vapaaehtoisesti. Toiminnan luottamuksellisuus ei ole kuitenkaan este yhteistoiminnalle.

Poliisin osuus on myös tärkeä tässä toiminnassa. Poliisille sitouttamiseen tähtäävä työ on lähinnä ennaltaehkäisevää työtä. Nuorisoaseman asiakkaat (16–24-vuotiaat) ovat suurimmaksi osaksi päihdeongelmaisia, valtaosin huumeiden käyttäjiä. Lisäksi autetaan alkoholin väärinkäyttäjiä, joka on kasvava ryhmä, ja erityisryhmänä peliriippuvaisia. Retkahduksen vuoksi palvelujen piirissä oleminen voi kylläkin katketa. Nuorisoaseman asiakkaille tehdään hoitosopimukset ja asiakkaista pidetään sen nojalla kiinni, vaikka mitään juridista keinoa tähän ei ole kuten kriminaalihuoltolaitoksella. A-klinikalla korostetaan aikuisen vastuuta, mikä saattaa toisaalta pudottaa asiakkaan palvelujen piiristä.

Vankilasta vapautuminen ja päihdekuntoutuksesta palaaminen palvelujen kriittisinä pisteinä

Vankilasta vapautumista pidetään yleisesti palvelujen kriittisenä pisteinä. Toisaalta tätä asiaa on pystytty kehittämään yllättävällä hallinnollisella keinolla: asuntotoimiston kehittämällä ”innovaatiolla”.

”Vankilasta vapautuminen on nuorellekin vaikea tilanne, jos nuorella on vakavaa syrjäytymiskehitystä taustalla. Asunnon saaminen heille on vaikeaa, koska tällaiset nuoret turhautuvat helposti monimutkaiseen asunnon hakumenettelyyn” (Vankilan edustaja). ”Asuntotoimisto on jo helpottanut hakumenettelyä huomattavasti. Liitteitä ei tarvita, vaan ne saadaan suoraan verotoimistosta. Asuntotoimistolla ja Kelassa on kehitteillä palvelu, jossa asunnonhakija voi kirjoittaa asuntotoimistolle valtakirjan, jonka avulla Kelasta saadaan asiakkaan tukipäätökset yms. Jatkossa liitteitä ei siis tarvita enää kuin työtuloista ja nekin vasta sitten kun asuntopäätös on tehty”. (Asuntotoimiston edustaja).

Vapautuvan vangin asema vapaudessa on vaikea leimautumisen vuoksi. Toisaalta tässä asiassa ammattitaito ja työmarkkinoiden kysynnän lait ovat ratkaisevassa merkityksessä.

”Vapautuvalle vangille koulutuspaikan saanti on vaikeaa, kun peruskoulukin on voinut jäädä kesken. Toisaalta vailla työkokemusta olevaa ”linnakundia” ei käytännössä oteta työhön. Työvoiman palvelukeskuksen edustaja kertoo, että tämä riippuu alasta. Työvoiman palvelukeskuksen rakennuspeltiseppäkurssi vankilataustaisille oli hyvä idea, joka toteutui ihan hyvin työnantajien näkökulmasta. Kurssilla sattui vain olemaan

muita asiakkaista ja työnantajista riippumattomia ongelmia. ”Krimitausta” ei vaikuta työvoimapulan alaisilla ammattialoilla, eli työpaikan kyllä saa vankilataustainenkin ammattimies. Muutamat alat, kuten kiinteistöhuolto, joissa ollaan tekemisissä ihmisten henkilökohtaisen omaisuuden kanssa, ovat vaikeita paikkoja työllistää vankilataustaisia henkilöitä. Ammattitaidon puute on kaikkein suurin este työllistyä yhdessä vankilataustan kanssa”. (Khl:n edustaja).

Asiakkaiden auttamista ja kouluttautumista vaikeuttavat heidän puutteensa elämänhallinnassa. Toisaalta asiakkaiden ikä lisää vaikuttamisen mahdollisuuksia. ”Asiakkaiden lyhytjänteisyys ja elämänhallinnan puutteet ovat este etenemiselle koulutuksen avulla työelämään”. (Työvoiman palvelukeskuksen edustaja). ”YREn kohderyhmällä on vielä nuoren ikänsä vuoksi toivoa, joten edes jonkinlaiseen koulutukseen osallistuminen tukee samalla yhteiskuntaan kiinnittymistä. Asiakas voi kasvaa henkisesti jo alkeiskoulutuksessa (esimerkiksi jollakin kurssilla valmentavassa koulutuksessa) ja hankkia sitten myöhemmin varsinaisen ammattikoulutuksen” (Khl:n edustaja).

Päihdekuntoutuksesta palaaminen on toinen selkeä palvelujen kehittämiskohta. Asiakas tarvitsee kiinteän päiväohjelman pysyäkseen erossa päihteistä ja haitallisesta ystäväpiiristään. Työpaja on tällainen paikka, joka voi tarjota luontevan ympäristön päihteistä kuntoutuvalle.

”Työpajoista on hyviä kokemuksia, kun asiakas palaa päihdekuntoutuksesta mikä on kriittinen piste. Tällöin hänellä on mahdollisuus pysyä erossa entisistä, haitallisista kaveripiirin suhteista, joista on päihdekuntoutukseen lähtenyt. Lisäksi työpaja tarjoaa mahdollisuuden säännölliseen päiväohjelmaan. Arkeen putoaminen vankilasta tai päihdehuoltolaitoksesta on kova paikka, jos asiakkaalla ei ole mitään mihin kiinnittyä arjessaan. Turussa toimivasta ehyt-projektista laituskuntoutuksesta tuleville on hyviä kokemuksia. Projektissa tarjotaan vertaistukea ja sitoudutaan NA-ryhmäohjelmiin”. (Nuorisoaseman edustaja).

Rikosten uusijat vääristävät yleistä näkemystä muutokseen pyrkivien asiakkaiden määrästä. Tämä seikka ilmenee etenkin vankilan näkökulmasta. ”Vankilan näkökulmaa vääristävät takaisin vankilaan palaajat. Nämä näkyvät vankilan arjessa, eikä huomiota niinkään kiinnitetä niihin, jotka pystyvät elämänmuutokseen. YREssä on paljon vankilan työtä tukevia piirteitä ja se antaa valmiuksia toimia vankilasta vapautuvien hyväksi. Työ ei ole kyynistä, vaan realistista”. (Vankilan edustaja).

YREn kehittämistyön jatkaminen nähdään tärkeäksi – kehittämistyön esteet voidaan ylittää

Työn jatkaminen nähdään tärkeänä ja realistisena tavoitteena. ”Toimivan hankkeen hyvät saavutukset pitää vakiinnuttaa pysyviksi käytännöiksi. Tällaisen YRE-toiminnan jatkamiseen ei tarvita edes lisää rahaa. Tarvittava raha tulee muista hallinnollisista lähteistä”. (Nuorisoaseman edustaja). ”YRE on hanke, jolla on oma aikansa. Turussa jatketaan työtä valmiiden verkostojen avulla. Kaiken tarpeellisen koetaan olevan ”valmiina”, eikä Turussa koeta olevan mitään menetettävää, koska YRE-suunnittelijaa ei ole koskaan ollutkaan”. (Khl:n edustaja).

Palvelujen keskeiset kehittämistarpeet on tiedostettu. ”Palvelujen keskeiset kehittämistarpeet ovat erilaiset ammattikoulutuspalvelut ja arkeen valmentava koulutus. Asumispalvelut ovat toinen tärkeä kehittämiskohde. Turun palvelujärjestelmät ovat valmiina, mutta toiminta pitää suunnitella YRE-asiakkuuksien tarpeiden mukaan” (Työvoiman palvelukeskuksen edustaja).

Kehittämistyön jatkamisen ongelmana voidaan pitää konkretian puutetta. Tähän tarkoitukseen tarvittaisiin mahdollisuutta päästä käsittelemään ja arvioimaan YREn piiriin kuuluvia asiakastapauksia ja asiakaspolkuja. Tärkeää olisi saada resursseja kolmannen sektorin toimijalle, jotta päästäisiin käsiksi konkreettiseen toimintaan kohderyhmän kanssa. Painopiste on ollut ryhmämuotoisessa kuntoutuksessa, ja kun siihen ei ole saatu rahoitusta, on puuttunut olennainen työväline.

YREä pitää kehittää konkretian suuntaan. Tarvittaisiin mm. paikkoja, jonne nuoria voitaisiin ohjata. Näillä paikoilla ei tarkoiteta niinkään erityispalveluja, vaan tällainen paikka voisi olla esimerkiksi em. rikostaustaisten nuorten työllistymis- ja elämänhallintakurssi. Seudullinen yhteistyö pitäisi ottaa kehittämiskysymysten pohtimisen foorumiksi. YREn jatko on suunnattava Turussa asiakkaiden kanssa tapahtuvaan (mallintavaan) työskentelyyn. Palvelujärjestelmä pitäisi saada joustavammaksi näiden nuorten tarpeita ajatellen.

Pääkaupunkiseutu

Pääkaupunkiseudun erityisluonne kehittämisalueena

YRElle asetettujen tavoitteiden pohdinnan voi nähdä pitkälti kohderyhmän valinnasta käydyn keskustelun kautta. Toinen ehkä tätä vielä keskeisempi seikka on hankealueen erityisluonteen huomioiminen hankkeen tavoitteita asetettaessa. Kolmantena seikkana voidaan mainita yhteistyön kehittämisen tarve. Pääkaupunkiseutua yhdistää kaikkiin muihin YRE-alueisiin se, että kehittämistyö alkaa yhteistyön kehittämisestä. Yhteistyö toimijoiden välillä YREn merkityksessä on pääkaupunkiseudulla vielä alkuvaiheessa. Tämä erottaa pääkaupunkiseudun muista hankealueista, joissa kaikissa oli paljon yhteistyömuotoja jo ennen YREn käynnistämistä.

Haastatteluissa pääkaupunkiseudulta tulee esille se, ettei oman laitoksen tai oman alueen näkökulmasta ole saatu uutta aikaan. Joitakin uusia yhteyksiä ja henkilökohtaisia kontakteja on syntynyt. Ohjausryhmä, asumistyöryhmä sekä valmennus- ja työpolkuryhmä ovat keskusteluareenoja, joita pidetään jo sinänsä tärkeinä. Toisaalta ainakin oman yksikön tietoisuus työkäytäntöjen tai työmallien kehittämisestä on lisääntynyt. Tietoisuus palveluista ja niiden ongelmakohdista on lisääntynyt eri organisaatioiden välisissä keskusteluissa. Yhteistyömalleja koetaan olleen jo ennestään, mutta niiden koordinoiminen on ollut ongelmallista.

Pääkaupunkiseudulla YREn toiminta keskittyy vielä ohjausryhmän työhön, joskin konkreettisinta työtä on tehty valmennus- ja työpolkutyöryhmässä. Tämän työryhmän toiminnan tuloksena on saatu esiin ja hanketyön piiriin maksuvarattomien velkaohjauksen tarve. Ohjausryhmässä ollaan tietoisia alueen potentiaalista ja monipuolisista toiminnoista. Ohjausryhmän toiminta on ollut keskusteluyhteyden ja dialogin luomista toimijoiden välille. Keskusteluyhteys on saatu aikaan, joten seuraava askel on suuntautuminen käytännön hanketyöhön.

Haastatteluista kävi ilmi se, että ohjausryhmän kokoonpanon ja toiminnan suunnittelu on ongelmallista. Ohjausryhmän jäsenten vaihtuvuus on vaikeuttanut kehittämistyötä ja ohjausryhmään on vaikea saada mukaan kolmen suuren kaupungin edustusta suhteessa kehitettäviin palveluihin. Ohjausryhmän kokoonpano ei vastaa asiakastyön kehittämisen tarpeita. YREn toiminnan suunnittelu on aidosti vaikeaa tällaisella suuralueella. Tilannetta pidetään ”mahdottomana”, koska alueella on kolme Suomen

suurinta kaupunkia, joilla kaikilla on omat lähtökohtansa ja näkökulmansa. Näin verkostotyön koossa pitäminen on ollut jo lähtökohtaisesti mahdotonta.

”Keskustelut YREn tavoitteenasettelusta ovat kuulostaneet sekavilta, ei tiedetä mihin ollaan menossa. YREn tavoitteiden määrittely on epäselvää, saadaanko kokonaisuus hallintaan. Miten yksi henkilö voi vastata näin laajasta hankkeesta. On hyvä, että toimijat kootaan yhteen, mutta tilanne on ilmeisesti vielä aika levällään. YREn tavoitteina on löytää nykyistä parempia yhteistoimintamuotoja kohderyhmän kanssa työskentelyyn kuntien ja valtion organisaatioiden sekä järjestöjen kesken. Ensin pitäisi kuitenkin löytää yhteisiä linjauksia em. tahojen kesken. Niinpä pääkaupunkiseudun kuntien yhteistyötä pitäisi parantaa tässä asiassa, samoin projektien koordinaatiota”. (Helsingin kaupungin edustaja, suunnittelu).

Ohjausryhmän keskustelussa tärkeimpinä asioina tulivat esille pääkaupunkiseudun erityisluonne kehittämisalueena ja kehittämistyön suunnittelun ongelmat alkaen kohderyhmän valinnasta. Toisaalta ongelmia, joihin YREssä voitaisiin puuttua, on lukuisia. Pelkästään yhteistyön suunnittelun aloittaminen hankkeessa on ollut vaativa tehtävä. Pääkaupunkiseudun laajuus ja palveluiden sirpaleisuus tekevät kehittämistyöstä haastavaa. Toimijoilla on monia, usein ristiriitaisiakin intressejä. Täten hankkeen eteneminen vaatii selkeitä valintoja ja yhteisiä päätöksiä hankkeen lähtökohdista.

Pääkaupunkiseudun erityisluonnetta tällaisessa hanketyössä ei keskustelijoiden mukaan ymmärretä. Hanketyön perusteita arvioidaan monesta eri näkökulmasta. Viesti on yleisesti se, että hanketyö haluttaisiin järjestää toisin kuin mitä on tehty. Tulkinnan mukaan kyse on autonomian kaipuusta hanketyön tavoista ja käytännöistä päätettäessä.

”On kummallista se, ettei hankkeissa ja projekteissa ymmärretä pääkaupunkiseudun erityisluonnetta. Vaikkapa Oulun tai Kuopion problematiikka syrjäytymisen ehkäisyhankkeissa on täysin erilainen. Yhteistyön rakentaminen on samoin ihan eri asia pääkaupunkiseudulla kuin missään muualla Suomessa. Pääkaupunkiseudulla on valtavasti toimijoita, eikä täällä saada koskaan kaikkia keskeisiä, kehittämisessä tarvittavia henkilöitä saman pöydän ääreen. Kehittämiseen sijoitettujen voimavarojen tulisi olla oikeassa suhteessa alueen problematiikkaan ja vasta sitten voitaisiin arvioida hankkeessa onnistumista aidosti. Työvoiman palvelukeskusten rakentaminen on vielä kesken, eikä näin voida tietää työn vaikutuksista tällaisessa hankkeessa. Sitoutuminen kehittämistyöhön on kuitenkin selvä asia”. (TE-keskuksen edustaja).

Kehittämistyön reunaehdoista pääkaupunkiseudulla kerrotaan laajasti. Hankkeen alueellista rajaamista toivotaan hyvinkin paljon pienemmäksi kuin mitä YRE nyt on. Toisaalta huomiota kiinnitetään projektien väliaikaisuuteen, eli kehittämistyön pitkäjänteisyyteen (projektien avulla) ei uskota. Ehkä suurin ongelma on kuitenkin se, kuinka löytää kehittämistyölle yhteiset ja konkreettiset polut virastoviidakon byrokraattisista sokkeloista.

”Projekti on ollut ”mahdoton”, koska reunaehdot ovat sellaiset kuin ovat. Emme olisi voineetkaan onnistua tätä paremmin. Pääkaupunkiseutu ei ole välttämättä oikea projektialue, koska palvelut ovat kuntien palveluja. Palvelut ja palveluverkostot ovat laajoja ja vaihtuvia, mikä tekee muutenkin hanketyön vaikeaksi. Jos vielä otetaan pääkaupunkiseutu hankealueeksi jonkin alueen kunnan sijaan, työ vaikeutuu entisestään. Täten pääkaupunkiseudun oma projekti ei välttämättä ole hyvä idea toteutettavaksi. Riittäisi ehkä se, että Helsingissä oli oma projektinsa, tai ehkä tarvittaisiin vielä tätäkin (kaupunginosatasolle) hajautetumpia projekteja. Miten projektit saataisiin keskustelemaan keskenään?. Kehittämistyötä ei voi tehdä

loputtomiin projektipohjalta. Tällöin määrärahat ja henkilöresurssit vedetään todella tiukalle. Projektit jäävät elämään omaa elämäänsä, eikä niitä juurruteta perustyön osaksi. Miten kauan kehittämistyötä voidaan jatkaa projektien varassa?” (Risen edustaja).

Pääkaupunkiseudulla YREn lähtökohtainen kohderyhmä on haasteellinen. Yhteistyölle on selvää ”tilausta”, sillä toimijat jäävät helposti yksin asiakkaidensa kanssa. Toisaalta nähdään ongelmien moniulotteisuus ja varhaisen puuttumisen tarve.

”Pääkaupunkiseudun erityisasemasta kertoo jo se, että ruuhka-Suomessa tapahtuu yli puolet Suomen rikoksista. Rikoksentehtäjistä suurin osa (noin 80 %) on rikosten uusijoita. Hyvät ohjeet eivät auta. Nuorten rikoksentehtäjien kohdalla ei auta, vaikka sosiaalitoimi tulee automaattisesti mukaan auttamaan. Ei tiedetä sitä, miten näiden nuorten kanssa toimitaan jatkossa. Näillä nuorilla on takana vaikeita mielenterveysongelmia, rikokset ovat vain yksi pahoinvoinnin ilmenemismuoto. Asunnottomuus on ilmausta kehästä, joka seuraa työttömyydestä ja se taas ammatin puuttumisesta. Peruskoulukin on jäänyt kesken sadoilla näillä nuorilla, ja esimerkiksi maahanmuuttajanuoret pääsevät ”matalalla rimalla” peruskoulusta läpi, jolloin ammattikouluunkin pääseminen voi olla vaikeaa”. (Poliisi)

”Päivän keskustelusta on noussut esiin kaksi asiaa. Ensi kertaa pidätettyjen tilanteeseen pitää puuttua heti alussa, joten tähän kysymykseen kannattaisi paneutua. Sosiaalityöntekijät poliisipiireissä voisi olla kehittämisen arvoinen työtapana, jolla voitaisiin puuttua heti (ensi kertaa pidätettyjen) ongelmiin. Ongelmia ei voida ratkaista kerralla, vaan pitää löytää ongelma ja päämäärä ja hakea sitten ratkaisua pikkuhiljaa”. (Helsingin kaupunki, hallinnon edustaja)

Nuoret ovat jo sinänsä monitahoinen, useita erilaisia palveluja ja palvelutoimijoiden yhteistyötä tarvitseva kohderyhmänä. Kun nuori saadaan ”kiinni” johonkin palveluun, hänen muutkin vaikeat ongelmansa tulisi saada auttamisen piiriin.

”Nykyään pohditaan vastuutahoa nuorten työllistämisasioiden osalta. Pitkään asiasta ovat vastanneet sosiaalitoimi ja opetusvirasto. Opetusvirasto on ajatellut siirtää vastuun takaisin nuorisotoimelle. Vastuunjako ei ole välttämättä löytänyt vielä paikkaansa. Pelkkä työllistäminen ei vielä riitä. Nuorten parissa tehdään helposti vain yksittäisiä toimenpiteitä, kun ongelmien ympärille tulisi saada toimijaverkosto palveluineen. Asian ydin olisi löytää nuoria mahdollisesti vaivaavat muut vakavat ongelmat, kuten mielenterveysongelmat. Esimerkiksi mielenterveysongelmiin pitäisi puuttua silloin, kun nuori on työllistämistoimien vuoksi toimijoiden tavoitettavissa. Verkostojen tulisi toimia tällä tavalla. On ihan eri asia miten tällainen yhteistyö saadaan luotua. Keskustelussa tarvitaan tällöin konkretiaa, eikä ylätasoa keskustelua. Tarvitaan ymmärrystä nuoren ongelmakentän kokonaisuudesta”. (Nuorisotoimen edustaja)

Pääkaupunkiseudun toimijoiden ja toimintojen pirstaleisuus laajalla kolmen suuren kaupungin alueella on peruseste yhteistyön kehittämiselle. Asiakaspolkujen selvittämiseksi tarvittaisiin selvitystyötä. Tulkinnan mukaan tällöin tiedettäisiin se, miten yhteistyössä voitaisiin toimia. Tämä edellyttäisi myös kohderyhmän valintaa. Toisaalta pääkaupunkiseudun YREssä toimii asumisen työryhmä ja valmennus- ja työpolkuryhmä, jotka perehtyvät alansa erityiskysymyksiin. Näiden työryhmien erityisala on erilainen verrattuna pohdintoihin YREn kohderyhmästä (ks. alaluku kohderyhmän valinnasta). Pääkaupunkiseudulla on jo vuoden 2003 tilannekatsauksen mukaan vireillä tai toiminnassa useita toimintoja, kuten asumispalvelujen ja kuntouttavan vankityön suunnittelu sekä yhteistyö KRIS ry:n (rikostaustaisten kuntoutuneiden vertaisjärjestön) kanssa.

”Ihmiset (toimijat) ovat niin kaukana toisistaan, ettei todellakaan tiedetä mitä toiset työssään tekevät. Pitäisi selvittää käytännössä se, kuinka yhteistyötä voidaan tehdä. Tarvitaan ulospääsyä virastojen välisten keskustelun käsitteelliseltä tasolta käytännön yhteistyön hahmottamiseen. Tämän toteutuminen on käytännössä tietoa asiakastyön arjesta. Työ ei edisty ennen kuin keskustellaan siitä, kuinka yhteistyösuhteita luodaan käytännön toimijoiden välille. Käytännössä tämä on keskustelua asiakaspoluista ja siitä, mitä eri tahot voivat tehdä käytännössä. Tämän jälkeen voidaan viedä viestiä eteenpäin päättäjille tai virkamiehille”. (Nuorisotoimen edustaja)

Toimijat haluaisivat tutustua toisiinsa, jotta yhteistyölle asiakastyössä olisi perusedellytykset. Asiakkaita pitäisi päästä auttamaan ajoissa, ennen kuin rikoskierre on vienyt mukanaan. Hankkeen avulla voisi myös viedä eteenpäin yhteiskuntapoliittisia ideoita, joilla saattaisi olla jo sinänsä suuri merkitys kohderyhmälle.

”Valtavalla projektien määrällä ei ole välttämättä pääkaupunkiseudulla suurta vaikutusta käytännön työhön. Auttamisverkostot ovat kapeita, mutta projekteja on paljonkin käynnissä. Ei tunneta toisten toimijoiden toimintaa, kuten poliisi ei tunne TE-keskuksen toimintaa. Palvelujen tuottaminen jää kapeaksi, koska on niin vähän yhteistoimintaa. Olisi tärkeää päästä ihmisen problematiikkaan käsiksi jo esitutkintavaiheessa. Kun vankilakierre on käynnistynyt, auttaminen on jo myöhäistä. Asunto ja työpaikka menevät usein juuri pidätyksen yhteydessä, jolloin auttamiselle olisi paras tilaisuus. Poliisilla oli suunnitteilla yhdessä Kritsin kanssa tähän sopiva toimintamuoto. Asunnon menettäminen johtaa syrjäytymiseen, kun asiakkaalla ei ole enää paikkaa minne mennä. Asunnon järjestämisen menetelmä tai sitä vastaava palvelu voisi poistaa nämä nuoret pois kadulta, niin kuin 1980-luvun alussa toteutettu alkoholistien ”asuttaminen” teki”. (Poliisin edustaja).

Kehittämistyön järjestämisen vaihtoehdot herättävät paljon pohdintoja. Kehittämistyölle halutaan etsiä kanavia. Toisaalta ymmärretään se, että kehittämistyön käytäntöön pääsemiseen vaaditaan aikaa ja suunnittelutyötä. Palveluohjaus nähdään menetelmänä, jolle ei ole käyttöä, jos käytettävissä ei ole sen tarvitsemia verkostoja.

”Alueen voimavaroja ovat laajat palvelut ja lukuisa määrä eri sektorien, kuten säätiöiden ja yhdistysten toimijoita. Toisaalta asiakasmäärätkin ovat suuria ja palvelukokonaisuuksia voi olla vaikea hahmottaa. YRE kaikkine puutteineenkin on ollut yksi tarkastelutaso tuoda asioita esille”. (kolmannen sektorin toimija).

”Pääkaupunkiseudulla on menossa paljon hyviä pieniä projekteja. Tarvittaisiin tilaa, aikaa ja omanlaisia verkostoja, jotta hanketyö olisi mielekästä”. (TE-keskuksen edustaja). ”Toisaalta olisi hyvä vaihe luoda ja kehittää tähän hanketyöhön sopivia asiakkuuksia juuri nyt kun Työvoiman palvelukeskusten työ on vasta alussa. Tarvitaan konkretiaa, jotta työntekijät innostuisivat YRE-hanketyöstä. Kysymys kuuluu, miksi YRE on tärkeä? Palveluohjausjärjestelmästä puhuminen ei sytytä kehittämistyöhön, jossa pitäisi saada yhteen kolmen suuralueen kehittäjiä”. (3. sektorin toimija).

Poliisi miettii kriittisesti YRE:n tavoitteenasettelua ja omaa paikkaansa YRE:ssä. Poliisi haluaa osallistua aktiivisesti tällaiseen kehittämistoimintaan. Poliisin oma asiakastyö on kuitenkin liian ylikuormitettua, jotta hanketyön ajatuksia voitaisiin viedä siellä eteenpäin. Täten käytännön asiakastyön ongelmat nähdään realistisesti.

”Poliisilla olisi YRElle paljon annettavaa. YRE-hankkeen työ ei ole auennut vielä muutamaankin ohjausryhmän kokoukseen osallistumisen jälkeenkään. Poliisi tekee työtä ruohonjuuritasolla ja sillä on käytössä omat sosiaalityöntekijänsä, joilla on kosketuspintaa tällaiseen työhön. Poliisin yhteistyö Nuorisosiain keskuksen kanssa ei riitä. Asiakkaiden ”hyysääminen” ja ”ymmärtäminen” eivät vielä riitä mihinkään. Poliisin tutkijat tarvitsisivat tietoa monipuolisesti muidenkin yhteistyötahojen näkökulmasta”.

Yhtenä vaihtoehtona poliisin osallisuudelle YRE-hankkeessa nähdään asiakkaan ongelmiin puuttuminen yhteistyössä poliisin asiakkuudesta käsin. Poliisien saattaa olla vaikea päästä esille tällaisessa hankkeessa, ellei heitä tietoisesti vedetä mukaan asiakastyön konkretiaan.

”Poliisin puheenvuoroissa esitettiin konkreettisesti se, mitä pitäisi tehdä (esitutkinnassa). Ongelmana on se, että kuka kuuntelee näitä hyviä ehdotuksia. Monisektoriselle yhteistyölle olisi paikkansa juuri silloin, kun henkilö joutuu ensikontaktiin poliisin kanssa. Oman kokemuksen mukaan projektityöllä voi auttaa kun tehdään yhteistyötä ongelmien alkuvaiheessa. YRE:n vahvuus voisi olla se, että toimivia toimintamalleja tuotaisiin esiin”. (3. sektorin edustaja)

Kolmannen sektorin toimija kuvaa laajasti YRE:n lähtökohtia pääkaupunkiseudulla. ”Toteutuneita tavoitteita ovat keskustelu siitä, miten yhteistyötä kehitetään tai lisätään tietoisuutta kohderyhmästä, ja siitä millaisia palveluja tarvitaan. Palveluohjaus tai ohjattu palvelu käsitteinä eivät välttämättä avaa keskustelua oikeasti. Ei voida puhua, että olisi kehitetty palveluohjausmalleja tai ohjatun palvelu mallia tälle kohderyhmälle, sellaisia joita ei ennestään ole tai olisi muutenkin syntynyt. Ensimmäinen askel on yhteistyön kehittäminen, jolla avataan näkökulmaa kohderyhmään ja yritetään sitten tiedottaa tätä tietoa eteenpäin. Tavoitteiden toteutumista on haitannut ohjausryhmän epälooginen kokoonpano. Ajatuksena oli saada mukaan keskeiset toimijat asiakastyön perusteella. Uusia yhteyksiä ei ole syntynyt YRE-kokouksia lukuun ottamatta. Ei ole myöskään syntynyt seudullisia yhteistyömalleja. Tilanne on mahdoton, koska toiminta ei saisi olla liian laajaa, mutta alueella on kolme Suomen suurinta kaupunkia, joilla on kaikilla omat lähtökohtansa ja näkökulmansa”.

YRE on lisännyt tietoa kehittämistyöstä, mutta miten luodaan yhteys asiakaspalvelujen kehittämiseen

YRE:n tavoitteet ovat alkaneet pääkaupunkiseudulla selkiintyä, mutta saatu tieto on luonut uusia kysymyksiä, joihin on vaikea vastata. Toiveet hankkeen konkrettiasta kohdistuvat pääkaupunkiseudullakin asiakastyöhön. YRE:n luoma keskusteluyhteys on ollut eräänlaista hankkeen suuntaamisen tutkimus- tai selvitystyötä YRElle läheisistä kysymyksistä. Keskustelijat suhtautuvat kriittisesti YRE:n tuomaan hyötyyn alueella.

”YRE on lisännyt tietoisuutta ongelma-alueista, mutta käytännön asiakastyöhön sillä ei ole ollut vaikutusta. Kaikilla on oma näkökulmansa rikoksantorjuntaan, mutta ymmärrys on YRE:n ansiosta lisääntynyt siitä, että asia on yhteinen”. (3. sektorin edustaja).

”Ymmärrys YRE-hankkeesta alkaa vähitellen kirkastua, mutta työhön sillä ei vielä ole ollut vaikutusta. Nämä YRE:n asiakkaat (nuorisotoimi) ovat nipin napin meidän asiakkaitamme, mutta työllistämisasioiden kylläkin tehdään työtä heidän kanssaan hankkeen merkityksessä. Työ konkretisoituu keskustan nuorten kanssa, jotka eivät ole löytäneet paikkaansa elämässä. Tällöin tulee esiin yhteistyö poliisin kanssa.

Nuorisotoimella ei ole mitään selkeää tapaa toimia, mutta paljon kantapään kautta opittua tietoa mistä voidaan hakea nuorelle apua. Auttamisverkostoa tai mahdollisuutta jakaa kokemuksia muiden yhteistyötahojen kanssa ei sen sijaan ole olemassa. Toisaalta vaikeimpia tapauksia varten kokoonnutaan yhteen poliisin ja lastensuojelun työntekijöiden kanssa”. (Helsingin kaupungin edustaja).

Erilaisille palveluille on tarvetta, eikä kaikista projektien kehittämistä palveluista edes tiedetä. Palvelujen järjestämiseen liittyy eettinen vastuu palvelun jatkuvuudesta. Toisaalta palvelujen kohdistamisessa saattaa olla ongelmia, ne eivät tavoita kaikkia niitä tarvitsevia.

”Velkajärjestelyjen tukipalvelujen tarve esimerkiksi on ilmeinen. Tällaisten palvelujen suunnittelussa projekteilla on kuitenkin eettinen vastuunsa, koska palvelua täytyy myös kyetä antamaan sen jälkeen, kun sen tarvetta on kysytty. Selvitysten mukaan tällaiselle palvelulle on merkittävästi tilausta”. (3. sektorin edustajat). ”Se, joka jonkin ongelman tiedostaa, voisi itse koota kehittämishankkeen asiaa auttamaan. Alueita ei voi verrata. Se, mikä toimii jollakin alueella, ei toimi välttämättä jollakin toisella alueella”. (Risen edustaja).

”Kaikista alan projekteista ei edes välttämättä tiedetä. Työpajatoiminnan aloittaminen mainitaan eräänä saavutuksena. Työpajatoiminta vastaa peruskoulun jälkeisiin haasteisiin. Työpajatoiminnan yhteydessä pitäisi vain selvittää se asia, miksi kaikki eivät pääse osallistumaan tähän toimintaan. Vaikka peruskoulun 10. luokkia on lisätty huomattavasti, silti on pelko siitä, että nuoria jää toimintojen ulkopuolelle. Lisäksi saavutuksena mainitaan maahanmuuttajien kielitaitokongressin järjestäminen. Tällaisiin kehittämistehtäviin tulisi pystyä osallistumaan, kunhan niistä vain saisi otetta. Asiat eivät edisty työryhmissä, vaan tarvitaan konkretiaa”. (TE-keskuksen edustaja).

”Tällaisissa (monisektorisissa jopa ministeriötasolle ulottuvissa) hankkeissa tarvittaisiin tietoa asiakasnäkökulmasta, siitä mihin ongelmiin asiakas voi törmätä, vaikka hänellä olisi oma tahto saada apua itselleen. Kysymys on siitä, mitkä ovat palvelujärjestelmän ongelmakohtia, jotka estävät asiakasta pääsemästä eteenpäin aiheuttaen mahdollisesti retkahduksia ja syyllisyyttä?” (3. sektorin edustaja).

Keskustelusta nousee esiin useita ehdotuksia kehittämistyön jatkamiseksi. Kyse on konkretiaan pääsystä, eli siitä miten ohjausryhmästä saadaan silta asiakastyöhön. Ohjausryhmään pitäisi tuoda keskusteluun konkreettisia asioita, kuten esimerkkejä asiakastapauksista ja asiakasryhmistä ja heidän tarpeistaan ja taustastaan. Tältä pohjalta voitaisiin sitten rakentaa (palvelu-)malleja. Ohjausryhmän jäsenillä on kyllä asiakaskontakteja, mutta mukaan tarvitaan myös vankilan työntekijöitä, jotka osaisivat kuvata vapautuvan vangin tilannetta. Hankkeen suunta kohti tavoitetta pitää määritellä.

Keskustelufoorumien säilyttämistä pidetään tärkeänä. Tässä asiassa vähän muokatun ohjausryhmän keskustelun (toiminnan) jatkaminen voisi tulla kyseeseen. Yhteyksiä täytyy ylläpitää, jotta saataisiin konkreettisia näkökulmia siihen, mitä kohderyhmän palvelujen kehittäminen vaatii. Ohjausryhmässä tulee olla toimintaa, esimerkiksi työryhmien toimintaa, kokoava henkilö. Sitten voidaan etsiä yhteistyömalleja.

Poliisissakin on todettu konkretiaan pääsyn tarve. Toisaalta on kyse hyväksi havaittujen toimintamuotojen kehittämisen tarpeesta. ”Konkretian tarve on ilmeinen. Sosiaalityöntekijöiden rooli poliisissa on jo nykyisin tärkeä. Jokin pilottihanke tässä (poliisin sosiaalityöntekijä) asiassa voisi edelleen olla hyvä toteuttaa

pääkaupunkiseudulla. Sosiaalityöntekijän työtä voitaisiin esimerkiksi laajentaa ottamalla vielä muita palveluja sosiaalityöntekijän vastuulle. Valmis työmalli on jo olemassa, työtä pitäisi vain laajentaa. Pilottihankkeella voidaan tehdä työn mallinnusta ja ottaa sitten valmis malli käyttöön siellä missä sitä tarvitaan. Tietosuojaan vuoksi poliisi ei voi viedä asiakkaalla havaittuja ongelmia eteenpäin. Tähänkin asiaan pilottihankkeet olisivat hyviä, sillä niissä voitaisiin tämä asia tuoda esille. Poliisin työtötta ei tarvitse muuttaa, mutta asiakkaiden tietoisuutta muista poliisin ulkopuolisista palveluista”. (Poliisi)

YREn kohderyhmän valinta herättää keskustelua

YREn hankealueilla on pyritty löytämään hanketyölle kohderyhmä, joka on johdettu YREn kansallista, perustamisasiakirjassa muotoillussa tavoitteista. Hankealueille on annettu vapaat kädet suunnitella työn kohde ja ongelma-alue, joskin kohderyhmää määrittävät laajasti nuoruus ja rikostaustaisuus. Käytännössä kohderyhmään kuuluvat, joiden parissa hanketyötä tehdään, eivät ole läheskään aina nuoria. Kohderyhmän suhteellisuus on perua hankkeen kohdentamisen alueellisista tarpeista ja toisaalta siitä, että YREllä ei ole omia asiakkaita vaan asiakkuudet tulevat esiin alueellisten toimijoiden työn kautta. Muita kohderyhmää määrittäviä avainsanoja ovat syrjäytymisen ehkäisy yhteiskunnallisena tavoitteena ja palvelujen kehittäminen välineenä.

Pääkaupunkiseudulla kohderyhmä voisi olla tarkoituksenmukaista valita eri perustein kuin muilla hankealueilla. Hanketyön realiteetit on pidettävä mielessä, ja tähän auttaa kohderyhmän rajaaminen ja perusteltu valinta. Pääkaupunkiseudun ohjausryhmien kokouksissa on kyllä hyväksytty projektinjohtajan esitys pääkaupunkiseudun tavoitteelliseksi työtavoiksi verkostoyhteistyön edistämiseksi uusintarikollisuuden ehkäisyssä. Lisäksi päätettiin kohderyhmistä, joiden palveluja ja palvelujen saatavuutta ja jatkuvuutta (palveluketjuja) olisi syytä arvioida ja kehittää aiempaa tuloksellisempia käytäntöjä.

Pääkaupunkiseudulla kohderyhmästä käytiin vielä tämän arviointitutkimuksen aineistonhankinnan yhteydessä keskustelua. Kohderyhmän valinta on kriittinen piste, sillä se kuuluu hanketyön suuntaamisen kannalta peruskysymyksiin. Hanketyön tavoitteen määrittely ei ole täsmentynyt, eikä se ole voinutkaan täsmentyä. Kyse voi olla siitä, että kohderyhmä ja tavoitteet ovat osalle epäselviä tai sitten näistä valinnoista ollaan edelleen eri mieltä. Rakentavaa ja hyvää keskustelua hankkeen tavoitteista ja sen kohderyhmästä on kyllä käyty. Lisäksi on avattu yhteistyösuhteita. Toisaalta hanke on pääkaupunkiseudulla nuori ja jo ohjausryhmätyöskentelyn aloittaminen on ollut vaativa tehtävä. Niinpä YREn kohderyhmän valinta herättää edelleen vilkasta keskustelua. Kyse on viime kädessä asiakaspolkuun käsiksi pääsemisestä. Ohjausryhmän merkitys korostuisi jos sillä olisi konkreettisia tehtäviä hankkeen asiakastyön ohjaamisessa.

”Ohjausryhmä tarvitsee jotakin ohjattavaa. Koska työryhmissä tarkastellaan asiakaspolkuja, niin ohjausryhmässä voitaisiin sitten arvioida niiden ongelmakohtia. Ohjausryhmän jäsenet voisivat sitten viedä viestiä eteenpäin virastoissaan ja pyrkiä vaikuttamaan rakenteisiin. Koska asiakaspolkuja ei ole käytettävissä, ohjausryhmän työ jää keskusteluksi ja asiantuntijoiden kuulemiseksi. Näin työ jää hajanaiseksi, ja samoin asiakkaiden hyötyminen. Pitäisi fokusoida se, kenen palveluista puhutaan. Tällaisia ryhmiä voisivat olla ensikertalaiset rikoksenteekijät tai maahanmuuttajanuoret. Näistä kohderyhmistä voitaisiin sitten ottaa asiakaspolkuja tarkasteltaviksi. Asumistyöryhmän työ keskittyy selvästi jo kokeneisiin rikoksenteekijöihin, jolloin aihe

menee YREn kohderyhmän ulkopuolelle. Pitäisi tehdä selkeä valinta kohderyhmästä”. (Risen edustaja)

”Kohderyhmän valinnasta on ollut ohjausryhmässä vaikea päästä yksimielisyyteen alusta alkaen. (3. sektorin edustaja). Jos löydettäisiin vaikka kaksi kohderyhmää, se olisi hyvä asia. Emme voi ratkaista koko pääkaupunkiseudun ongelmia, mutta koska meidän tulee pystyä johonkin, meidän tulee valita muutama asia ja kohderyhmää. Perusteina valinnoille tulisi olla moniongelmaisuus tai etukäteen oletettavissa oleva hankkeen vaikuttavuus. Pelkkään keskusteluun asiasta menee helposti jo puoli vuotta. Mahdollisena kohderyhmä on tullut esille juuri (nuoret) ensikertalaiset rikoksenteelijät. Esimerkiksi maahanmuuttajat ovat ihan erilainen kohderyhmä. Jos hankkeelle valitaan vain kaksi kohderyhmää, se saattaisi hillitä utopistisia odotuksia yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisusta”. (Helsingin kaupunki, nuorisotoimi)

Kohderyhmän valinta nähdään edellytyksenä verkostotyön kehittämisen välineenä. ”Verkostotyön kehittämiseen riittäisi hyvin yksikin kohderyhmä. Tällöin voitaisiin saada konkreettisia asiakkuuksia ja oppia samalla toimintamalli. Saatuja kokemuksia voitaisiin sitten siirtää muihinkin paikkoihin, muidenkin asiakasryhmien kanssa työskentelyyn. Tärkeitä kohderyhmiä on useita, mutta itse valinta on tärkein seikka. Asiakasnäkökulman mukaan saaminen on tärkeitä juuri asiakkuuksia käsittelemällä. Tärkeätä olisi tiedostaa se, miten asiakkaille, jotka ilmaisevat palveluntarpeensa epämääräisesti, tarjotaan palveluja. Tällainen saattaa ilmetä yhtä hyvin palveluista kieltäytymisenä tai niiden äkillisestä vaatimisesta. Toisin sanoen asiakkaan motivaatio palveluihin saattaa vaihdella ääripäästä toiseen. Tämä vaatii esimerkiksi kiinnipitävää työtettä”. (Risen edustaja)

”Hankeen konkreettinen kohde voisi olla vaikka rikoksen tehneet ensikertalaiset. Työvoimapalvelut ulottuvat vasta 17 vuotta täyttäneille. Lähdemme tuottamaan sitten kohderyhmälle vaikkapa peruskoulutasoa mahdollisimman räätälöidysti kunhan saamme tarvittavat tiedot. Tarvittaessa voidaan tehdä työtä myös alle 18-vuotiaiden kanssa. Tällä hetkellä 18–25-vuotiaiden kanssa tehdään työvoimahallinnossa tarkkaa aktivoivaa työtä, jotta nuoret kiinnittyisivät palveluihin. Tällöin tavoite on yhteinen jo hankkeen kohderyhmän mukaan”. (TE-keskuksen edustaja) Hankkeen kohderyhmäksi ehdotettu rikoksen tehneet ensikertalaiset, ei ole poliisin mukaan sopiva kohderyhmäksi, koska se ei kuulu suurimpiin ongelmaryhmiin. ”Nuoret ensikertalaiset rikoksenteelijät eivät ole mikään ongelma, sillä lait kertovat mitä pitää tehdä. Määräykset ohjaavat näissä tapauksissa sosiaaliviranomaisten kanssa tehtävää työtä ja syyttäjällä on tähän tarkoitukseen nopeutettu järjestelmä”. (Poliisi)

Pääkaupunkiseudulla maahanmuuttajanuoret ovat olleet ohjausryhmässä ainakin viitteellisesti esillä YREn kohderyhmäksi. Nuorten ongelmat pääsevät usein liian pitkälle, että niihin voitaisiin puuttua muuten kuin rangaistuksilla. Mahdollisilla kohderyhmillä on useita ongelma-alueita, jotka saattavat sivuta toisiaan. Ohjausryhmälle voisi olla mahdollinen tehtävä voisi olla ottaa kantaa työryhmien tekemisiin selvityksiin ja esityksiin.

”Maahanmuuttajien asioihin päästään puuttumaan usein vasta siinä vaiheessa, kun heillä on karkotusuhka päällä. Tämä on liian myöhäinen ajankohta työlle, koska nuori on tehnyt lukuisia rikoksia ja ollut useita vuosia heitteillä. Ongelmakenttiä on useita ja ne menevät osittain päällekkäin. Koko ongelmakenttä pitäisi kartoittaa. Viime kädessä tämä tarkoittaa eri toimijoiden työn onnistumisen selvittämistä ja verkostoitumisen kehittämistä. Yleensäkin työryhmien tekemistä kohderyhmien ja kehittämisasioiden kartoituksista pitäisi saada yhteenvedot ohjausryhmän käyttöön; ohjausryhmä voisi ottaa niihin sitten kantaa. Tällöin kukin ohjausryhmän jäsen voisi viedä asiaa eteenpäin omassa virastossaan. Keskustelu on ollut näistä asioista kevyttä, paitsi

tänään on asiassa menty vähän eteenpäin. Seurannasta (kohderyhmän ongelmiin vaikuttamisessa) ei voida vielä keskustella, koska asioissa ei olla vielä sisällä. Keskustelu on mahdotonta, koska tietoa ei saada sinne, mistä siitä olisi hyötyä”. (Nuorisotoimen edustaja)

Kohderyhmän valinnassa tiedostetaan realiteetit, mutta kun valinta on tehty, työhön pitää keskittyä kaikin voimin. ”Hankkeeseen pitää valita 1–2 kohderyhmää. Maahanmuuttajat voisi olla hyvä kohderyhmä, koska tämän ryhmän kanssa tehtävässä työssä ollaan jo hyvässä alussa. Poliisi on neuvotellut aina tarvittaessa sosiaalitoimen ja nuorisotoimen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Poliisissa on vaikea sisäistää uusia toimintatapoja, koska arkinen työ on niin hektistä, ettei siihen ole aikaa. Yhden ongelmat tiedostavan kehittäjätyypin on vaikea markkinoida kiireisille kollegoilleen uutta hankemaista työtettä. Asiakasta ei ehditä ottaa ihmisenä, vaan hän jää helposti tapaukseksi, joka on mahdollisesti tehnyt jotain laitonta. Poliisin sosiaalityöntekijä, joka taas tuntee parhaiten nämä kysymykset, palaa helposti loppuun asiakastyössä. Pitää valita jokin kohderyhmä, johon sitten paneudutaan täysillä. Myöskään kaupunkien rajat eivät saa olla työn esteenä. Tämä tulee esille juuri maahanmuuttajien kanssa tehtävässä työssä”. (Poliisi)

Hanketyössä on mukana sekä hallinnon että asiakastyön edustajia. Tämä vaikeuttaa yhteisen asiakasnäkökulman luomista. Asiakasnäkökulma pitäisi saada suhteutettua palvelujärjestelmän sisään siten, että molempien reunaehdot tulisivat huomioiduiksi. Kohderyhmä pitäisi valita useita asiakkaita tai asiakasryhmiä koskettavien ongelma-alueiden perusteella.

”Asiakasnäkökulma on keskustelijoilla kovin erilainen, siis joillakin se lähtee organisaation hallinnollisesta näkökulmasta, joillakin muilla ruohonjuuritasolta. Toisaalta vaikka pitäisi pystyä rakentamaan järjestelmiä, niin asiakkaiden tarpeet ovat aina yksilöllisiä. Yhdelle asiakkaalle ei voi rakentaa mitään järjestelmää, mutta pitäisi etsiä jollakin tavalla määräävimpiä seikkoja kohderyhmän määrittelyn välityksellä. Kohderyhmän tai kehittämisaiheen valinta on jollakin tapaa mielivaltainen. Kentällä on monenlaisia, viime kädessä yksilöllisiä tarpeita. Niinpä täytyy tehdä jokin valinta, jossa täytyy sitten yrittää päästä mahdollisimman lähelle asiakasnäkökulmaa. Asiakasnäkökulman tavoittaminen on vaikea kysymys, koska jokaisella (toimijalla) on oman näkökulmansa siitä, miten asiakasnäkökulmaa toteutetaan hankkeissa. Asiakasnäkökulman suhteuttaminen järjestelmäkysymyksiin on tärkein kysymys kehittämistyössä”. (3. sektorin edustaja, Krits)

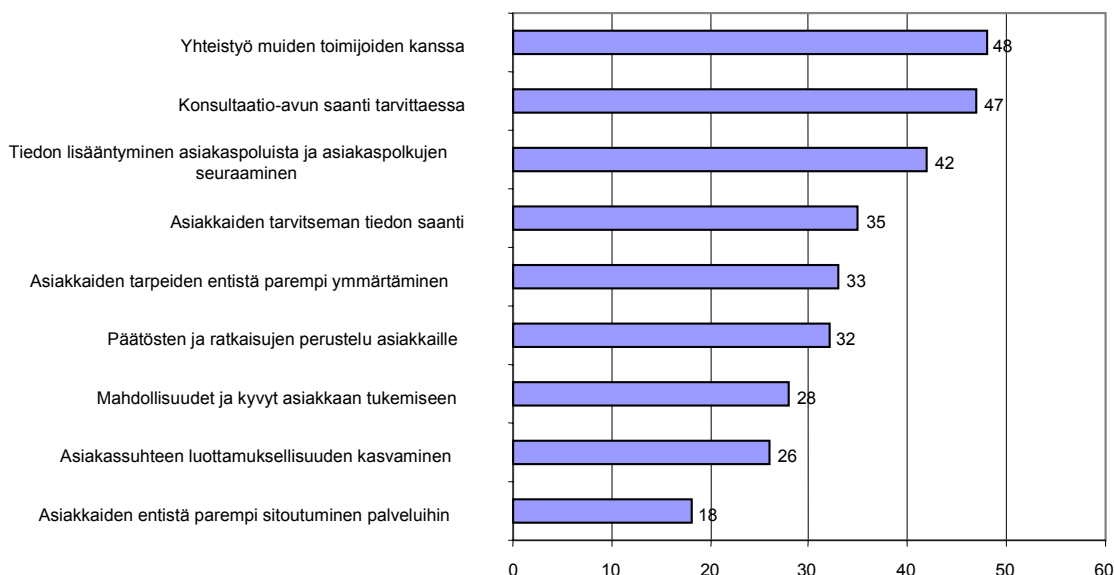
5. YREN VAIKUTUKSIA ASIAKASTYÖHÖN ALUEITTAIN

Tässä luvussa kysytään, kuinka YRE-hankkeen vaikutukset heijastuvat asiakastyöhön. Termejä tavoitteet ja vaikutukset käytetään rinnakkain, sillä tavoitteiden saavuttamisesta puhuminen on monin paikoin liian vahva ilmaus, eikä tee oikeutta hankkeen tarkoitukselle.

Asiakastyötä tekevien näkökulmasta (kuvio 9) YRE-hankkeella on ollut merkittävimpiä (myönteisiä) vaikutuksia yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa (48 %), konsultaatioavun saantiin tarvittaessa (47 %) sekä tiedon lisääntymiseen asiakaspoluista ja asiakaspolkujen seuraamiseen (42 %). Nämä prosenttiosuudet tarkoittavat käytännössä lähes joka toisen asiakastyötä tekevän kokemuksia. Nämä kolme vaikutusta läpäisevät kuitenkin useita tärkeitä ulottuvuuksia yhteistyön, konsultaatioavun sekä tiedon lisääntymisen asiakkaiden palvelujen toteutumisesta.

Vastaajista kolmasosa on kokenut YRE-hankkeella olleen vaikutusta asiakkaiden tarvitseman tiedon saantiin, asiakkaiden tarpeiden entistä parempaan ymmärtämiseen sekä päätösten ja ratkaisujen perusteluun asiakkaille. Asiakkaat saavat tietoa palveluista. Kun asiakkaiden tarpeita ymmärretään entistä paremmin, heitä voidaan myös palvella paremmin. Ratkaisujen ja päätösten perustelu asiakkaille on tärkeää siksi, että asiakkaiden oikeudenmukainen ja yhdenvertainen kohtelu toteutuu. Nämä kaikki vaikutukset tarkoittavat yhdessä merkittävää ymmärryksen lisääntymistä asiakaspalvelutyössä, josta hyötyvät viime kädessä asiakkaat.

Kuvio 7. Asiakastyötä tekevien mielipiteet YRE:n vaikutuksista asiakastyöhön (%). Luokat melko ja erittäin paljon yhteenlaskettuna. N=111.

Neljäsosa vastaajista uskoo YREllä olleen vaikutusta mahdollisuuksiin ja kykyihin tukea asiakasta ja asiakassuhteen luottamuksellisuuteen. Selvin ongelma on asiakkaiden sitoutuminen palveluihin, sillä vain 18 % uskoo hankkeella olleen vaikutusta tähän asiaan. Tässä mielessä YRE-hankkeella ei ole saatu aikaan juurikaan vaikutuksia asiakastyöhön.

Taulukossa 7 on tarkasteltu asiakastyön tavoitteiden saavuttamista alueittain. Tässäkin yhteydessä on yhdistetty luokat ”melko paljon” ja ”erittäin paljon”. Suurin taulukkoon laskettu arvo on 78 %. Asiakastyön tavoitteiden toteutumisen keskiarvot (kaikki alueet yhdessä) vaihtelevat 23–51 %. Tämä tarkoittaa sitä, että parhaimmillaan noin puolet vastaajista on ollut sitä mieltä, että asiakastyön tavoitteet ovat toteutuneet hyvin, ja heikoimmillaan noin joka neljäs tai joka viides vastaaja.

Taulukko 7. YREn vaikutukset asiakastyöhön alueittain (%). n=102–115

	Pääkau- punkki- seutu	Hämeen- linna	Kuopio	Lahti	Oulu	Tampere	Turku	p
Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	0	59	35	67	78	59	60	p<0,01
Konsultaatioavun saanti tarvittaessa	14	50	33	57	70	66	50	n.s
Tiedon lisääntyminen asiakaspoluista ja asiakaspolkujen seuraaminen	29	53	35	50	44	53	50	p<0,05
Asiakkaiden tarvitseman tiedon saanti	14	59	33	57	30	38	33	n.s
Päätösten ja ratkaisujen perustelu asiakkaille	14	53	32	58	33	34	25	n.s
Asiakassuhteen luottamuksellisuuden kasvaminen	14	35	33	67	22	29	50	n.s
Mahdollisuudet ja kyvyt asiakkaan tukemiseen	14	47	32	38	30	30	50	n.s
Asiakkaiden tarpeiden entistä parempi ymmärtäminen	14	47	29	43	20	50	22	p<0,05
Asiakkaiden entistä parempi sitoutuminen palveluihin	14	28	32	17	25	17	25	n.s

Pääkaupunkiseudulla asiakastyön tavoitteiden saavuttamisen taso kertoo pikemminkin alueen erityislaadusta ja hanketyöskentelyn varhaisesta vaiheesta. Prosenttien laskeminen pienistä vastaajamääristä näkyy pääkaupunkiseudun osuuksissa saman 14 %-osuuden toistumisena. (Tämä kertoo myös vastaamisen systemaattisuudesta, sillä pääkaupunkiseudulla sama vastaaja on todennäköisesti tehnyt kaikissa kysymyksissä systemaattisesti samoja valintoja). Toisaalta pääkaupunkiseudulla YRE-hanke ei ole ajallisesti ehtinyt läheskään niin pitkälle, että asiakastyön tavoitteita olisi voitu juuri mitenkään saavuttaa.

Tässä on mahdollista verrata alueita keskenään myös siten, että verrataan arviota tavoitteiden toteutumisesta arvoon ”yhteensä”, joka ilmaisee kaikkien alueiden keskiarvoa. Pääkaupunkiseutua ei ole enää tässä yhteydessä mielekästä verrata muihin alueisiin, joten sitä ei enää seuraavassa käsitellä. Tavoite asiakkaiden tarpeiden paremmasta ymmärtämisestä on jäänyt eniten toteutumatta Turussa ja Oulussa, kun taas tavoite asiakkaiden entistä paremmasta sitoutumisesta palveluihin on jäänyt eniten toteutumatta Lahdessa, Oulussa ja Tampereella. Konsultaatio-avun saanti tarvittaessa vaikuttaa olevan Kuopiossa kaikkein ongelmallisinta. Samoin ongelmia on jossain määrin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kuopiossa ei ilmene kuitenkaan muihin alueisiin suuria ongelmia.

Hämeenlinnassa ollaan kaikissa tavoitteissa vähintään alueiden keskiarvoa, ja tavoitteet ylitetään selvästi päätösten ja ratkaisujen perustelussa asiakkaille. Tampere on Hämeenlinnan, Turun ja Lahden ohella vahvimpia asiakastyön tavoitteiden toteutumisen alueita. Turku kiinnittää huomiota tässä tapauksessa suunnittelija-alueiden rinnalla. Ilmeistä on, että Turussa YREstä saatu hyöty on vahvistanut nykyistä asiakastyötä, mutta muilla alueilla on kyse YREn ohjaamista työkäytännöistä. Tampereella YRE-hankkeen tavoitteiden koetaan toteutuneen asiakastyössä hyvin mm. seuraavissa asioissa: asiakkaiden tarpeiden entistä parempi ymmärtäminen, konsultaatioavun saanti tarvittaessa, yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, tiedon lisääntyminen asiakaspoluista ja asiakaspolkujen seuraaminen ja asiakkaiden tarvitseman tiedon saanti.

Tampereella ylitetään selvästi tavoitteet asiakkaiden tarpeiden entistä paremmasta ymmärtämisestä, konsultaatio-avun saannissa tarvittaessa, yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, tiedon lisääntymisessä asiakaspoluista ja asiakaspolkujen seuraamisessa. Lahti on menestynyt hyvin asiakastyön tavoitteiden toteutumisessa tällaisella suhteellisella vertailutavalla. Selvimmin ovat toteutuneet tavoitteet asiakassuhteen luottamuksellisuuden kasvusta, asiakkaiden tarvitseman tiedon saannista ja päätösten ja ratkaisujen perustelusta asiakkaille. Lahden vahvuuksiin kuuluu suurimman prosenttiosuuden perusteella yhteistyö muiden toimijoiden kanssa.

Oulussa ollaan muita alueita jäljessä asiakastyön tavoitteiden toteutumisessa, mikä lienee todellisuutta melko hyvin vastaava tieto. Näitä teemoja ovat tiedon lisääntyminen asiakaspoluista ja asiakaspolkujen seuraaminen, mahdollisuudet ja kyvyt asiakkaan tukemiseen, asiakkaiden tarvitseman tiedon saanti ja päätösten ja ratkaisujen perustelu asiakkaille. Turku sen sijaan antanee itsestään todellisuutta paremman kuvan YREn vaikutuksista asiakastyöhön. Turku saa selvästi eniten ”ykkössijoja” asiakastyön tavoitteiden saavuttamisessa. Näitä ovat yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, tiedon lisääntyminen asiakaspoluista ja asiakaspolkujen seuraaminen, asiakassuhteen luottamuksellisuuden kasvaminen ja mahdollisuudet ja kyvyt asiakkaan tukemiseen.

6. ARVIOINNIN KESKEISET TULOKSET JA KOKOAVAT JOHTOPÄÄTÖKSET

Yleisiä alueellisia johtopäätöksiä

Tässä raportissa on tarkasteltu YRE-hankkeen edistymistä eri hankealueilla pyrkimättä kuitenkaan yksityiskohtaiseen alueittaiseen analyysiin. Raportissa on myös kuvattu paikallisten toimijoiden näkemyksiä alueensa vahvuuksista, palvelujärjestelmän kriittisistä pisteistä sekä siitä, miten kehittämistyötä olisi tarkoituksenmukaisinta jatkaa YRE-hankkeen jälkeen. Tässä luvussa kootaan ja arvioidaan tutkimuksen keskeisiä tuloksia. Aluksi esitellään joitakin yleisiä alueellisia havaintoja ja johtopäätöksiä.

Lahti jää kokonaisuutena jonkin verran muista suunnittelija-alueista Hämeenlinnasta ja Tampereesta, mitä tulee YRE:n yleisten tavoitteiden toteutumiseen. Lahdessa YRE on keskittynyt vapautuvien vankien palveluverkoston suunnitteluun. Tavoite on kohderyhmään kuuluvien syrjäytymisen ehkäisyssä estämällä uusintarikollisuutta heille suunnitellun palveluketjun avulla. Palveluketjun kehittämiskohta ovat asumispalvelut, etenkin tuen jatkuvuuden takaaminen asiakkaille asumispalvelujen (järjestyttyä) yhteydessä. Vapaaehtoistoiminta (vapautuneiden vankien vertaistuki) on jo nykyisellään voimavara, mutta sitä pitää vielä huomattavasti kehittää. Tämä tarkoittaa vapaaehtoisoulutuksen ja vapaaehtoistyön niveltämistä toisiinsa.

Hämeenlinnassa YRE:n tavoitteiden asetteluun liittyi ainakin hankkeen alussa jonkin verran hakemista. Vankilasta vapautuvien henkilöiden palvelujen ja asiakaspolkujen mallintaminen on kuitenkin ollut vahvaa ja suunnitelmallista. Kohderyhmän asumispalvelujen kehittäminen on Hämeenlinnassa ollut toinen päälinja. Avainhenkilöpalvelu (ks. alempana) on rakennettu poikkihallinnollisen ja verkottuneen palveluohjauksellisen työtavan tuloksena, kuten tässä yhteydessä esitellyt muutkin toiminnot. Kolmannen sektorin toiminta YRE:n yhteydessä on vahvaa. Tästä ehkä paras esimerkki on NäytönPaikka ry:n toiminta, jolta Työvoiman palvelukeskus ostaa vapaaehtoisen velkaneuvonnan palveluja. Tulevaisuuden huolena on kuitenkin se, kuinka rakennettujen palvelujen, kuten juuri vapaaehtoisen velkaneuvonnan, käytäntöä jatketaan hankkeen jälkeen.

Myös Tampereella YRE:n päähuomio on vapautuvien vankien palvelupolkujen suunnittelussa. Tampereella tähän työhön on oma alueellinen näkökulma, jossa tarkoituksena on pyrkiä asiakkaan kokonaiskuntoutukseen palveluohjausmallin avulla. Palvelutoimijoiden verkostoituminen on ehkä kaikista YRE:n alueista laajinta. YRE:n tavoitteiden saavuttamiseen suhtaudutaan nyt realistisesti, sillä ennako-odotukset hanketyön alussa saattoivat olla liian suuria. Tampereellakin nousee esiin asumispalvelujen tarve ja tuen jatkuvuus esimerkiksi juuri asumispalvelujen järjestettyä asiakkaalle. Moniongelmaisten (esimerkiksi kaksoisdiagnoosin omaavien) asiakkaiden tuen tarpeeseen vastaaminen on suurimpia haasteita.

Oulussa verkostoituminen on jo tällä hetkellä vahvaa ja voimavara tulevaisuutta ajatellen. Oulussa on suuntausta seudulliseen yhteistyöhön YRE:ssä, jos sillä tarkoitetaan seudullisen keskusteluyhteyden avaamista. YRE:n tavoitteet ovat laajemmat kuin vankilasta vapautuvien palveluverkoston suunnittelussa. Oulussa on tehty avauksia mm. koulutuksen ja sosiaalisen työllistymisen suuntaan. Vankilasta vapautuvien asumispalvelujen kehittäminen nähdään tärkeäksi, koska se on todellinen ongelma tämän ryhmän osalta. Asiakastyön konkretiaan on päästy käsiksi

vankilan ja sosiaalitoimen yhteistyössä, mutta myös kolmannen sektorin toiminnassa. Vapautuvien vankien psykososiaalinen kuntoutus Merimajakka ry:n projektissa oli asiakastyötä käytännössä (Vuolukka 2005). Lisäksi Oulunseudun Nuorisotasuntoyhdistyksen (OsNan) yhteistyö asumispalvelujen järjestämisessä myös vankilasta vapautuville nuorille keskeisten YRE -tahojen, kuten Kriminaalihuoltolaitoksen ja sosiaalitoimen kanssa, edustaa asiakastyötä YREn piirissä. Oulussa hankkeen jatkaminen kytkeytyy kuitenkin olennaisesti asiakastyön konkreettisen tason mukaan saamiseen.

Kuopiossa YREn kohderyhmä on määritelty ikäryhmän (tietyn ikäiset nuoret) mukaan, eikä hanketyö kohdistu korostuneesti vapautuvien vankien palveluverkoston suunnitteluun. Hankkeen kohderyhmä määrittyy toimijakeskeisesti, esimerkiksi poliisin sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Kuopion vahvuutena ovat työkokoukset, jotka ovat verkostoitumista käytännössä. Työkokousten tuloksena on Kuopion yliopistollisen sairaalan nuorisopsykiatrian poliklinikan aloitteesta perustettu psykiatrinen konsultaatorinki helpottamaan rikostaustaisten ja muullakin tavoin vaikeuksissa olevien nuorten tukemista. Uusia työikäitä ei ole vielä saatu aikaan, mutta vahvoja yhteistyötapoja on. Kuopiossa on näin päästy käsittelemään asiakastapauksia hankkeen piirissä yllättävänkin nopeasti.

Turussa hanketyön kohderyhmän määrittelyä ei nähdä ongelmana. Käytännössä kohderyhmän määrittelyn perusteita ovat nuoruus, rikostaustaisuus, päihteiden tai huumeiden käyttö ja heikko elämänhallinta. Turussa vastauksena näiden nuorten yhteiskuntaan integroitumisen mahdollistamiselle nähdään heille sopivan koulutuksen/kurssin järjestäminen, jossa on mukana elämänhallintaa tukeva elementti. Asiakastyöhön käsiksi pääseminen nähdään tärkeänä ja vaativana tehtävänä. Asiakastyön kehittämistä on YREen liittyen toteutettu sosiaalitoimen laatuhankeessa, joka toteutettiin sosiaalitoimen sisällä palveluohjaushankkeena. Hankkeessa sosiaalityöntekijöitä koulutettiin palveluohjaajiksi. Toinen tärkeä asiakastyön kehittämismahdollisuus sisältyy YREn toiminnasta nousseen rikostaustaisten nuorten työllistymisen ja elämänhallinnan kurssin toteuttamiseen käytännössä. Koulutusmalli on valmiina ja sen todennäköisin toteuttaja olisi Rainasäätiö. Kurssin toteuttamisen esteenä on ollut rahoituksen puuttuminen.

Pääkaupunkiseudulla YRE on avannut keskustelua kohderyhmän palvelujen järjestämisestä yhteistyössä. Ongelmana on hankealueen laajuus ja toimijoiden moninaisuus ja sirpaleisuus. Kysymys on siitä, kuinka toimijat saadaan yhteen ja toimimaan yhteisen päämäärän suuntaisesti. Hanketyötä on vaikea suunnitella tällaisessa ympäristössä näillä YREn ehdoilla, jotka toimivat kyllä kaikilla muilla hankealueilla. Keskusteluyhteyttä ja asiantuntijuuden vaihtoa toimijoiden välillä on kyllä saatu aikaan. Hankkeen tavoitteiden suuntaamisen vaikeus näkyy jo keskusteltaessa sen kohderyhmästä, josta vallitsee vieläkin epätietoisuutta tai erimielisyyttä, vaikka asiasta on päätetty ohjausryhmän kokouksessa.

Arvioinnin keskeisimmät tulokset

Tutkimuksen varsinaiset tutkimustehtävät rajattiin neljäksi kysymykseksi. Ensinnäkin kysyttiin sitä, miten hyvin hanke on edistynyt hankealueilla. Toiseksi etsittiin vastauksia kysymykseen alueiden voimavaroista kehittämistyössä ja kohderyhmän palvelujen kehittämisessä. Kolmanneksi etsittiin palvelujärjestelmän kriittisiä pisteitä, jotka voidaan nähdä myös kehittämiskohtina. Neljäs tutkimuskysymys koski kehittämistyön tulevaisuuden näkymiä YRE-hankkeen jälkeen, eli sitä, miten kullakin alueella on tarkoituksenmukaisinta jatkaa kehittämistyötä, ja mitkä ovat ne keskeiset seikat joiden varassa kehittämistyötä jatketaan.

Ensimmäinen arviointikysymys koski YRE-hankkeen etenemistä alueittain. YRE-hankkeessa on uskottu toimijoiden välisen yhteistyön voimaan ja sen kehittämiseen palveluohjauksella rikos- ja päihdetaustaisten henkilöiden syrjäytymiskehityksen ehkäisyssä. Yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä kuuluu hankkeen parhaiten toteutuneisiin tavoitteisiin. Toimijoiden verkostoituminen on parantunut selvästi. Sekä julkisen että kolmannen sektorin toimijat ovat pääsääntöisesti innostuneita hankkeesta, sillä he kokevat sen tukevan asiakkaitaan ja näiden parissa tehtävää työtä. Kati Rantala (2004) on tosin huomauttanut siitä, että verkostoitumisen käyttäminen itseisarvoisena työmenetelmänä aiheuttaa kohtuutonta räsitusta julkisen sektorin toimijoille, koska tällaiselle verkostoitumiselle hankkeissa ja projekteissa ei ole varattu aikaa, vaan sitä tehdään oman työn ohella. Tämän arvioinnin perusteella toimijat näkevät verkostoitumisen kuitenkin voimavarana ja velvollisuutena, eivätkä kiinnitä ensisijaisesti huomiota mahdollisesti lisääntyneeseen työtaakkaansa.

YREn suunnittelija-alueilla yhteistyö on parantunut muita YREn alueita paremmin, joskin tämä oli odotettavissakin resurssilisäyksen ja hankkeen aikaisemman alkamisajankohdan vuoksi. Tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä täydentää kaikilla alueilla tulosta yhteistyön parantumisesta. Yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä on pitkälti verkostoitumisen parantumista. Toisaalta yhteistyön lisääntyminen itsessään ei kerro vielä paljonkaan verkostoitumisen laadusta tai hyödystä.

Haastatteluista ja ryhmäkeskusteluista ilmeni monella alueella se, että verkostotyö osataan jo entuudestaan. Toisaalta YREn arvo nähtiin juuri verkostoitumisen parantumisesta ja siinä, että YRE on tärkeä hanke sekä omalle työlle että viime kädessä asiakkaille. Verkostoitumisen parantuminen pitää kuitenkin suhteuttaa hankkeen etenemisvaiheeseen. Lisäksi verkostokoulutukset ja verkostotapaamiset edistävät verkostoitumista, sillä niissä tutustutaan toisiin toimijoihin ja saadaan koulutusta. Pääkaupunkiseudulla YREn hyöty näkyy tässä asiassa enemmän keskustelufoorumina kuin varsinaisen verkostoitumisen paranemisena.

YRE-hankkeen ajatuksellisina lähtökohtina voidaan pitää ennaltaehkäisyn ja kuntoutuksen edistämistä kehittämällä nuorille rikostaustaisille suunnattuja palveluja. YREn tavoitteita voi pitää monikerroksisina. Niihin kuuluu myös nk. hyvien käytäntöjen (best practises) etsiminen. Hyviä käytäntöjä osoittamalla ja niitä vahvistamalla on pyritty osoittamaan seutukohtaisen poikkihallinnollisen palvelutyön aukkokohtia. Hyviä käytäntöjä on saatu aikaan ja niillä on kehitetty palveluketjuissa ilmenneitä aukkokohtia ja vastattu entistä paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Tästä ovat esimerkkinä Hämeenlinnassa toteutettu vapaaehtoinen velkaneuvonta ja kriisi- ja retkahdustyöryhmä Kuopiossa. Tampereella tällaisesta asiakkaiden tarpeista lähtevästä työstä ovat esimerkkejä PaVe-projekti ja vertaistukitoiminta.

Toinen tutkimuskysymys koski alueiden vahvuuksia ja voimavaroja. Alueilla nähdään kehittämistyön voimavarat monesta eri näkökulmasta. Esimerkiksi Hämeenlinnan aineistoissa esiintyi moneen kertaan maininta vankilan Kotiinpäin-ryhmän toiminnan hyödyllisyydestä. YREn suunnittelijalla on menetelmällinen näkemys ryhmän toimintaan. Vankilan vapauteen valmistavasta kurssitoiminnasta onkin Hämeenlinnassa kehitetty uusi palvelutuote. Vankilan Kotiinpäin-ryhmän toimintaa on mallinnettu ”Watchtower-mallin” idean mukaisesti. Tässä mallissa lähdetään asiakkaiden elämänhistoriaan syventymisestä. Asiakkaat tarkastelevat pohdintatehtävien avulla omaa elämänhistoriaansa esimerkiksi asumisen, päihteiden käytön, opiskelun/työn, toimeentulokysymysten ja velkaantumisen näkökulmasta. Kursseilla välitetään tietoa käsiteltyihin aiheisiin liittyvistä palveluista, mukaan lukien järjestöjen palvelutarjonta. Motivoituneille asiakkaille on tarjolla avaintyöntekijän

vastuulla oleva jatkotyöskentely. Toiminnan välineisiin kuuluu vertaistuen saamisen mahdollisuus. (Myllärinen 2005.)

Kuopiossa vahvan verkostotyöotteen sisällä on ollut mahdollista rakentaa YREn tukemana palveluinnovaatioita. Tällainen innovaatio on kriisi- ja retkahdustyöryhmän toiminta. Kuopiossa toiminta perustuu siis työryhmän toimintaan, ei yhden avainhenkilön vastuuseen palveluista. Työryhmä on verkostoitumisen tulos, kun taas avainhenkilö kokoaa verkostot ja vastaa viime kädessä palveluista.

Retkahdustyöryhmän palvelut ovat asiakaslähtöisiä, koska niillä pyritään vastaamaan asiakkaan tarpeisiin silloin kun ne ovat kiireellisiä. Kun palvelujen kehittämiskohdaksi oli tässä tapauksessa todettu nuoren varsinaisten palvelujen äkillinen katkeaminen, niin tällaisella palvelulla osutaan palvelujen ja palvelutarpeen ”liitoskohtaan”. Kriisi- ja retkahdustyöryhmä sopii lisäksi hyvin YREssä tärkeänä pidettyyn asiakaspolkujen tarkasteluun. Työryhmän toiminta sai kaikilta pelkästään myönteisiä arvioita. Merkillepantavaa on myös se, miten joustavasti tällainen toimintamuoto on saatu rakennettua palvelujärjestelmän sisälle.

Lahden vahvuutena on vapautuvien vankien palveluverkostojen suunnittelu. Tällä toiminnalla ei ole varsinaista nimeä, mutta sitä kuvaa hyvin Kotiinpäin-ryhmän toiminta, joka on Hämeenlinnan vankilassa toteutettavaa vapautteen valmentavaa kurssitoimintaa. Palveluohjaus aloitetaan jo vankilassaolo aikana valmennuksella ja työtä jatketaan siviilissä vangin vapauduttua. Tällaisen palveluketjun tarjoaminen jatkuu jo nykyisellään pitkälle, mutta palveluaukkoja on havaittu silloin, kun asiakas on saanut asumispalvelunsa ja toimeentuloasiansa kuntoon. Asiakas ei ehkä selviydy vielä itsenäisesti ja tarvitsee apua. Tällöin ei aina tiedetä sitä, kuka vastaa asiakkaan tukemisen jatkamisesta hänen suuntautuessa eteenpäin elämässään vaikkapa koulutuspalvelujen avulla. Tällöin on myös vaarana se, että asiakas ”retkahtaa” paineidensa musertamana takaisin päihteisiin ja rikoksiin. Hieman pelkistäen ilmaistuna Lahdessa ei ole vielä ratkaistu sitä, miten tai millaisella toimintamallilla näissä tilanteissa toimitaan.

Oulu on hyvä esimerkki YREn verkostoitumista koskevien tavoitteiden toteutumisesta, jossa on edistytty kaikilla YREn hankealueilla. Verkostoituminen on ollut vahvaa jo ennen YREä, mutta YRE on parantanut sitä entisestään. Tästä on esimerkkinä sosiaalityön ja vankiloiden välinen yhteistyö ja tähän yhdistyy useimmille YREn alueille tyypillinen vankeudesta vapautuvien palvelupolkujen kehittäminen. Palvelupolkuihin kuuluu mahdollisia palveluja erilaisesta kuntoutuksesta asumispalveluihin. Vankilasta vapautuvien asumispalveluja on kehitetty paremmin palvelutarpeita vastaaviksi, mutta niiden kehittäminen tulevaisuudessa on edelleen suuri haaste. Työpajatoiminta olisi hyvä voimavara muun kehittämistyön yhteyteen kytkettynä. YRE-hankkeen yhteydessä on suuntauduttu nimenomaan erityiskoulutukseen ja sosiaaliseen työllistämiseen. Tärkeimpiin YREn alueellisiin painopistealueisiin, koulutus- ja työllistämispalveluihin, on vastattu tehokkaasti kytkemällä Merikosken ammatillisen koulutuskeskuksen koulutuspalveluja YREn toimintaan. Koulutuspalvelut eivät ole alueellisesti sidottuja koulutuskeskuksen tiloihin vaan niitä voidaan tuoda paikan päälle, esimerkiksi Oulun seudun kuntiin.

Oulussakin kaivataan konkreettista käsiksi pääsyä asiakastyön mallintamiseen ja asiakastyön toimintamallin periaatteelliseen valintaan. Kyse on siitä, miten mallissa vastataan palveluohjauksesta. Päävaihtoehdot ovat verkoston vastuu tai henkilövastuu (palveluohjaajia voi olla yksi tai useita). Koska Oulussa verkostotyö on kehittynyt tavoitteiden mukaisesti, voisi tätä tehtävää ajatella verkoston vastuulle.

Pääkaupunkiseudun voimavarana ovat laajat palvelujärjestelmät ja huomattava määrä erilaisia säätiöiden ja yhdistysten toimijoita. Voimavarana on selvästi kokoontuminen yhteisen pöydän ääreen keskustelemaan ja suunnittelemaan kehittämistyötä YREn ohjausryhmässä ja muissa alan työryhmissä. Pääkaupunkiseudulla tehdään paljon lainrikkojen palveluja koskevaa kehittämistyötä, jota on pyritty linkittämään YREen. Pääkaupunkiseudulta voidaan mainita vapautuvien vankien asumisvaihtoehtojen ja asumispolkujen toimintatutkimus, joka kytkeytyy myös Tampereen, Lahden ja Hämeenlinnan YREen. (Granfelt 2005; Rikosseuraamusvirasto 2004.)

Tampereella on pitkät perinteet YREn kohderyhmän parissa tehtävästä verkostotyöstä. Tästä yhtenä esimerkkinä on Siltavalmennus ry:n toiminta. Tällainen toiminta on YRElle voimavara, koska työtä on jo valmiiksi suunnattu YREn tavoitteiden suuntaan. Tampereella vapautuvan vangin palveluohjauksesta onkin muodostunut vahva työkäytäntö, jonka avulla on luotu vankilasta vapautuvan henkilön palveluketju. Yhteistyötahoja ovat mm. vankila(t), sosiaalitoimi, Kriminaalihuolto, Kriminaalihuollon PaVe-projekti ja A-kilta. Asiakkaita ohjautuu palveluohjaukseen säännöllisesti vankilan vapauteen valmentavilta ”Vapari-kursseilta”. Palveluohjaus on palveluja mallintavaa kehittämistyötä, mutta työ on varsin haasteellista.

Turussa verkostoituminen on ollut jo vanhastaan vahvaa. Niinpä myös YREn kehittämistyöhön on saatu luotua hyvä verkosto, jonka ydinjoukko on avarakatseista ja yhteistyösuhteet ovat mutkattomia. Paikallisessa ohjausryhmässä tiedostetaan vahvasti alueen kehittämissympäristön erityispiirteet. Alueella on vahva palvelujärjestelmä mukaan lukien kolmannen sektorin toimijat. Turussa on vahva tarve päästä käsiksi asiakastyön konkretiaan, jotta tehtyä kehittämistyötä, verkostoja ja verkostoyhteistyötä voitaisiin hyödyntää konkreettisesti hankkeen tavoitteiden suuntaisesti.

Kolmantena arviointitehtävänä selvitettiin alueiden kriittisiä pisteitä tai kehittämiskohtia, joissa nuorten/nuorten aikuisten rikostaustaisten palvelujen kehittämistyö kulminoituu. Kriittisiä pisteitä ilmaistiin alueilla useita ja ne olivat monentasoisia. Ne voivat koskea jotakin asiakaspolun taitekohtaa, kuten vankilasta vapautumista tai jonkin palvelun loppumista. Paradoksaalisesti jonkin palvelun saaminen tai siirtyminen palvelusektorilta toiselle voi myös muodostua kriittiseksi pisteeksi. Ongelmana voi olla myös vaikkapa matalan kynnyksen palvelujen puuttuminen tai yhteistyön heikkous jonkin tahon kanssa. Kriittisiä pisteitä voi olla myös verkostotyön sisällä. Esimerkiksi jokin tärkeä taho on voinut jäädä yhteistyön ulkopuolelle tai olla siinä vain osittain mukana. Hankkeen saavutuksia ei aina voida syventää, koska YREn kehittämistoiminnan jatkoksi ei ole mahdollisuutta luoda kytkentää asiakastyöhön. Tämäkään ei ole mikään kokonaisvaltainen ongelma, vaan koskee lähinnä asiakastyötä koskevien hankkeiden rahoittamista ja tällaisten hankkeiden ideoinnin tai suunnittelun ongelmia. Kysymys on siitä, kuka osaa ja voi ideoida tällaisia hankkeita alueella.

Päihdekuntoutuspalvelujen ja muiden palveluketjun ”peruspalvelujen” (esimerkiksi vankilan vapauteen valmentava ryhmäkoulutus) tueksi tarvitaan muita palveluja, joista tärkeimpiä ovat koulutus- ja työvoimapalvelut. Nämä pitää suhteuttaa asiakkaan tilanteeseen ja realiteetteihin, mutta niiden pitää olla myös todellista työmarkkinatilannetta vastaavia. Asiakas voi tarvita ensin kuntoutusta elämänhallintaansa, tai hän ei ehkä koskaan voi osallistua normaaliin työelämään. Täten asiakkaan yksilöllisten kykyjen ja tarpeiden tunnistaminen on tärkeää.

Palvelujen kehittämisen kriittisenä pisteenä voi pitää myös sitä, miten YREn kohderyhmän palvelujen kehittämisestä voitaisiin tehdä normaalia yhteiskunnallista

toimintaa, jota pidettäisiin tärkeänä. Kyse on yhteiskunnallisiin asenteisiin vaikuttamisesta. Jopa sosiaalitoimen näkökulmasta rikostaustaisten palvelujen kehittämistä ”kartetaan”. Tätä työtä ei voi säilyttää asiakastyötä tekeville, jotka toimivat jo muutenkin asiakkaidensa ”asianajajina”, mutta nämä asiat pitäisi saada jotenkin mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttamiseen.

Kehittämistyön jatkaminen

Neljäs tutkimuskysymys koski hankkeen tulevaisuutta tai sen saavutusten turvaamista. Tarkoituksena oli saada tietoa siitä, miten kullakin alueella on tarkoituksenmukaisinta jatkaa kehittämistyötä, ja siitä, mitkä ovat ne keskeiset seikat joiden varassa kehittämistyötä jatketaan.

Kehittämistyö voidaan kohdentaa palveluketjujen pulmakohtien etsimiseen tai yhteistyön kehittämiseen havaittujen puutteiden korjaamiseksi. Kehittämistyön jatkamiseen voi kuulua tarve jatkaa hyviksi havaittuja käytäntöjä tai suunnata kehittämistyötä konkretian suuntaan. Tulevaisuusorientaatio voi koskea jotakin kehittämisideaa, joka voi olla normatiivinen kannanotto tai jokin idea kehittämisen jatkamisesta.

YREn käynnistämän kehittämistyön jatkamista esitetään siirtämällä painopiste asiakastyön kehittämiseen. Asiakastyön konkretiaan pääsyä toivotaan melkein kaikilla alueilla. Tämä voi tapahtua syventämällä asiakaspolkujen tarkastelua ja kehittämällä edelleen esimerkiksi matalan kynnyksen palveluja, joilla pystytään vastaamaan nopeasti asiakkaiden tarpeisiin. Toinen mahdollisuus on luoda paikkoja, jonne nuoria voidaan ohjata ja ryhtyä asiakastyön mallintamiseen.

Kehittämistyön jatkamista esitetään myös toimijoiden välisen yhteistyön edelleen kehittämisen varassa. Kehittämistyön jatkamiseksi ja syventämiseksi tarvitaan mukaan tahoja, jotka on havaittu tarpeellisiksi tavoitteiden saavuttamiseksi jatkossa. Toisaalta kehittämistyötä haluttaisiin laajentaa alueellisesti ottamalla esimerkiksi seudullinen yhteistyö kehittämiskysymysten foorumiksi. Alan kehittämisasioita halutaan pitää esillä, joten keskusteluareenoiden ylläpitoa pidetään tärkeänä. Niinpä alueilla korostetaan ainakin ohjausryhmän toiminnan ja verkostokoulutuskäytännön jatkamista.

Alueilla korostetaan myös erityiskysymysten huomiointia. Näitä ovat esimerkiksi ammatillisen kuntoutuksen ja koulutuksen kehittäminen niin, että niihin olisi moniongelmaisten asiakkaidenkin entistä helpompaa päästä. Tarvitaan mahdollisuuksien tarjoamista etenkin motivoituneille asiakkaille. Toisaalta pitäisi pystyä kehittämään myös väliinputoajaryhmien palveluja, kuten päihdekuntoutujien palveluja tai huumeita käyttävien vankien avohuoltoa.

Kehittämistyötä pitää kohdentaa palvelujen jatkuvuuden turvaamiseksi, kun jokin palvelu (esimerkiksi asumispalvelut) on saatu järjestettyä. Lisäksi pitää kiinnittää huomiota kenttätöitä tekevien määrän riittävyyteen. Lisäksi kolmannen sektorin palveluja tarvitaan entistä voimakkaammin mukaan kehittämistyöhön. Tällaista toimintaa on esimerkiksi vertaistukitoiminta ja tätä tukea pitää saada kohdennettua myös asiakkaan perheelle tai omaisille.

Asiakastyön liittäminen tällaiseen hankkeeseen on vaativa tehtävä, sillä hankkeessa ei ole lähdetty liikkeelle asiakastyöstä, vaan yhteistyön kehittämisestä. YRE on lähtökohdiltaan täysin erilainen hanke kuin jokin erityinen asiakastyön kehittämishanke. YREn asiakkuudet ovat hankkeen palveluja mallintavaa työtä

varten. Asiakkaiden määrä ei ole ratkaiseva, vaan niiden laatu ja kuvaavuus palvelujen kehittämistä tarkasteltaessa. Suunnittelija-alueilla on YREn piirissä tehty hyvinkin tarkkoja asiakaspolkujen kuvauksia. Myös muilla alueilla, kuten Kuopiossa, asiakkuudet ovat tulleet alueen ohjausryhmän tai jonkun työryhmän aktiivisuuden ansiosta lähempään tarkasteluun.

Hanketyön vaikutuksia asiakastyöhön voi arvioida vain jossain määrin toimijoiden asiakastyön vaikuttavuutena. Kaikkein vaikeinta on sanoa mitään YREn vaikuttavuudesta syrjäytymisen ehkäisyssä ja yhteiskuntaan kiinnittymisestä suuria asiakasryhmiä ajatellen. Avunsaanti on yksilökohtaista. Toisaalta tämä tavoite koskee hankkeen yhteiskunnallista taustaideologiaa, eikä niinkään alueiden toimijoita.

Sitä, mitä asiakkaat ovat YREstä hyötäneet, on mahdotonta arvioida muuten kuin YREn toiminnoissa olleiden kokemusten perusteella. Näitä kokemuksia on melko niukasti käytettävissä, mutta vankilasta vapauteen valmistaminen kuuluu selvästi YREn ohjaamiin mallipalveluihin. Näistä palveluista asiakkaat ovat selvästi hyötäneet. Hankkeen hyötyä asiakasnäkökulmasta on näiden erityisten palvelujen ulkopuolella mahdotonta arvioida. YREssä on kyllä pyritty pääsemään mahdollisimman pian kiinni asiakaspolkujen mallintamiseen ja tässä on onnistuttu jopa suunnittelija-alueiden ulkopuolellakin. Toimijoiden verkostoituminen hanketyöhön on kuitenkin vienyt paljon aikaa, joka on ollut tavallaan pois asiakastyön suunnittelusta.

Hankkeen tavoitteista mallinnettujen palvelujen kehittäminen yhteistyössä palveluohjauksella on ollut paljon alueilla esillä. Tämä työ on ollut useilla hankealueilla suunnitelmallista ja tästä ovat esimerkkinä alueilla toteutetut innovaatiot. Hanketyössä on koko ajan menty tämän tavoitteen suuntaan, mutta hankealueiden erilaiset lähtökohdat ovat tuoneet aika suuria eroja niiden kesken. Hanketyö on kuitenkin kestänyt liian vähän aikaa muilla kuin suunnittelija-alueilla tämän tavoitteen saavuttamista ajatellen. Suunnittelija-alueilla on saatu kehitettyä joitakin uusia työkäytäntöjä ja vahvistettua entisiä hyviä käytäntöjä. Vankiloiden kuntoutuspalvelujen ja vapauteen valmentavan kurssitoiminnan ympärille rakennettu palveluketju on hyvä esimerkki näistä molemmista. Useimmilla alueilla puhutaan konkretiaan pääsyn tarpeesta, jolla tarkoitetaan käytännöllisten asiakastyön välineiden saamista YREn tavoitteiden syventämiseksi.

LÄHTEET

Ahponen, Pirkkoliisa 1996. Yhteisellä asialla – monella äänellä. Juhlajulkaisu professori Mikko A. Salon 50-vuotispäivän kunniaksi. Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan ja filosofian laitos. Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia n:o 4.

Ala-Nikkola, Merja & Sipilä, Jorma 1996. Yksilökohtainen palveluohjaus (case management) - uusi ratkaisu palvelujen yhteensovittamisen ikuisiin ongelmiin. Teoksessa Metteri, A. (toim.) Moniammatillisuus ja sosiaalityö. Sosiaalityön vuosikirja; 1996. Helsinki : Edita

Arnkil, Erik 1989. Sosiaalityö viranomaisverkostossa. Sosiaalihuollon raporttisarja Nr0 18/1989, Helsinki.

Blomgren, Sanna 2005. Toimivia palveluohjauksen elementtejä etsimässä? Kirjallisuuskatsaus suomalaisista palveluohjaustutkimuksista. Stakes. FinSoc työpapereita 1/2005.

Eskelinen, Ossi, 2002. Janus. Kokonaiskuntoutuksella muutokseen – evaluaatio Verkostokuntoutus Janus projektin toiminnasta ajanjaksolta 1999 – 2002. Kiiptulan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus.

Eskonen, Tommi & Järvelä, Sampo 2000. Pitkät polut. Syrjäytymisen uhkaamien henkilöiden voimavaraistumisen rakenteelliset edellytykset. Adapt/Empolyment – julkaisu No 28. Työministeriö 2000.

Granfelt, Riitta 2003. Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta. Suomen ympäristö 613. Ympäristöministeriö. Asunto- ja rakennusosasto. Edita Prima, Helsinki.

Granfelt, Riitta 2005. Vapautuvien vankien tuettu asuminen. Julkaisussa (toim.) Raija Hynynen Asuntoja ja tukea asunnottomille. Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Suomen ympäristö 745. Ympäristöministeriö, Helsinki.

Heikkilä, Matti 2000. Syrjäytymisen tutkimus 1990-luvulla. Julkaisussa toim. Heikkilä, M. & Karjalainen, J. Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Gaudeamus, Tampere.

Heine, Eija 2004. Yhteistyössä rikoksettomaan elämään -hanke. Lainrikkoisuus eri sektoreiden toiminnassa. Arvioiva kartoitus Hämeenlinnassa, Lahdessa ja Tampereella. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 4/2004.

Helminen, Marjut 2004a. Syrjäytyminen poikki yhteistyöllä. YRE-hankkeen projektinjohtaja Jari Nurmen haastattelu. PROMO 5/2004, 33 – 34.

Helminen, Marjut 2004b. Miten kehittää palveluohjausta, jos ei ole palveluita? Kriminaalihuollon tukisäätiön toiminnanjohtaja Jukka Mäen haastattelu palveluohjausjärjestelmän kehittämiskeskustelusta. PROMO 5/2004, 33 – 34.

Helne, Tuula 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Stakes. Tutkimuksia 123. Gummerus, Saarijärvi.

- Helne Tuula & Karisto, Antti 1992. Syrjäytymisen ongelma. Julkaisussa toim. Riihinen, O. Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen. Sitra N:o 123. WSOY, Helsinki.
- Jalava, Urpo & Virtanen, Petri 1995. Moniammatillinen projektitoiminta. Avain hyvinvointipalvelujen tulevaisuuteen. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Jalava, Urpo & Virtanen, Petri 1998. Tietoa luova projekti. Polku oppivaan organisaatioon. Tammer-Paino. Kirjayhtymä, Tampere.
- Järvelä, Sampo, Kääriäinen, Juha & Valokivi, Heli 2002. Lainrikkajien projektit 1996 – 2002. Projektiselvitys Yhteistyössä rikoksettomaan elämään –hankkeelle. Rikosseuraamusvirasto, Helsinki.
- Karjalainen, Pekka 2002. Elämänhallintaa ja työelämäpolkuja. Nuotta-projektin arvioinnin väliraportti. FinSoc arviointiraportteja 1/2002, Stakes.
- Karjalainen, Pekka & Blomgren Sanna 2004. Oikorata vai mutkatie? Sosiaalista kuntoutusta ja työelämäpolkuja nuorille. FinSoc arviointiraportteja 2/2004, Stakes.
- Kaukonen, Olavi 2000a. Päihdepalvelut jakautuneessa hyvinvointivaltiossa. Stakes. Tutkimuksia 107. Gummerus, Saarijärvi.
- Kaukonen, Olavi 2000b. Päihdekuntoutus, syrjäytyminen ja valta. Integra- teematyön ensimmäisen vaiheen raportin julkistamisseminaarissa Säätytalolla 18.5.2000 pidetty aloituspuheenvuoro.
- Kaukonen, Olavi 2004. Päihdepalvelujen vaikuttavuus hajautetussa hyvinvointivaltiossa. Julkaisussa toim. Soininen, M. & Sulkko, S. Puheenvuoroja Itä-suomalaisen päihdetyön tulevaisuudesta. Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja 1/2004. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.
- Kaukonen, Olavi 2005. YRE ja palvelujen poikkihallinnollisen kehittämisen muuttuvat ehdot. Esimerkkinä päihdepalvelujen saavuttavuuden ja vaikuttavuuden muutokset. Esitelmä YRE-hankkeen seminaarissa 12.5.2005.
- Kimpimäki, Aini 2005. Palveluohjaus sosiaalialalla. http://www.stakes.fi/palvelut/finsoc/hankkeet/palveluohjaus/aini_kimpimaki.p
- Kinnunen, Aarne 2001. Huumausainerikoksiin syyllistyneiden rikosura ja sosioekonominen asema. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 182. Edita, Helsinki.
- Kinnunen, Petri 1998. Hyvinvoinnin ruletti – Tutkimus sosiaalisen tuen verkostojen jäsentymisestä 1990-luvun lopun Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Lapin Yliopistopaino, Rovaniemi.
- Kivivuori, Janne & Marttunen, Matti 2002. Nuorisoriikollisuus. Julkaisussa Rikollisuustilanne 2001 – Rikollisuus tilastojen valossa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki.
- Koivisto, Juha 2005. Hyvän käytännön kuvaus. Fin Soc. Sosiaalialan menetelmien arviointi 1/2005. Stakes.

- Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.). 2002. Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13. Helsinki.
- Koskinen, Pekka 2001. Johdatus rikosoikeuteen. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Hakapaino, Helsinki.
- Kuure, Tapio & Haapasalo, Jaana 2001. Vankilarangaistuksen uusiminen – uusimisriski ja -nopeus. Siltavalmennus. Raportteja 2001. <http://www.siltavalmennusyhdistys.fi/paasivut/kehittamistoim>.
- Laitinen, Hanne 1998. Tapaustutkimuksen perusteet. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 55. Sosiaalitieteiden laitos, Kuopio.
- Laurinkari, Juhani, Niemelä, Pauli, Pusa, Olli & Kainulainen, Sakari 1995. Kunta valintatilanteessa. Kuka tuottaa ja rahoittaa palvelut? Kunnallisan alan kehittämissäätö. Gummerus kirjapaino, Saarijärvi.
- Linnossuo, Outi 2004. Syrjäytymisestä selviytymiseen? Arviointitutkimus työttömien nuorten palveluohjauksesta. KELA. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 61. Edita Prima, Helsinki.
- Marttunen, Matti & Takala, Jukka-Pekka 2002. Nuorisorangaistus 1997 – 2001. Uuden rangaistuslain arviointi. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki.
- Nurmi, Jari 2002. Janus käsikirja. Kriminaalitaustaisen henkilön kokonaiskuntoutus. Kiipulan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus.
- Nurmi, Jari 2003. Rikoksetonta elämää tuetaan alueellisella yhteistyöllä. Oikeusministeriö. Haaste 2003/3, 30–31
- Oikeusministeriö, 2001. Rikoksettomaa elämäntilannetta. Seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan mietintö. Komiteamietintö 2001:2. Oikeusministeriö, Helsinki.
- Ovretveit, J. 1995: Moniammatillisen yhteistyön opas. Hakapaino. Helsinki.
- Pietiläinen, Erja & Seppälä Heikki 2003. Palveluohjaus asiakastyössä ja organisaatiossa. Kehitysvammaliitto. Painopörssi.
- Pohjola, Anneli 1992. Asiakas kohteesta kumppaniksi. Julkaisussa toim. Haverinen, R. & Maaniittu, M. Ihminen ja hyvinvointivaltio, valta ja osallisuus. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 79. VAPK-kustannus. Valtion painatuskeskus, Helsinki.
- Puhakka Anneli. Artikkelit Ketju-lehdestä 3/2000 <http://www.kehitysvammaliitto.fi/eka>. Luettu 25.4.2005
- Pöytäri, Mari & Vuontisjärvi, Riikka 2000. Oppimisvaikeudet ja moniammatillinen yhteistyö. Voimavarakartoitus Tunturi-Lapin alueella. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun kasvatustieteiden yksikkö. Luokanopettajankoulutus. <http://www.lapland.fi/oppiva/gradu/etusivu.html> 2000. Luettu 28.4.2005.

- Rantala, Kati 2004. Vankilakierteen katkaisemisen taustalla tarvitaan inhimillisen elämän turvaavat peruspalvelut. Sosiaali- ja terveysviesti 4/2004
- Rikosseuraamusvirasto 2003. Vuosikertomus 2003. Rangaistusvankien ikäjakauma vuosina 1998 – 2003. Kriminaalihuoltolaitos & Vankeinhoitolaitos.
- Rikosseuraamusvirasto 2004a. Yhteistyössä rikoksettomiaan elämään -hanke. Väiliraportti, Kesä 2004. Rikosseuraamusviraston monisteita 8.
- Rikosseuraamusvirasto 2004b. Polkujen rakentamista pääteiden välille. Kriminaalihuollon päihdetyön kehittämishankkeen arviointitutkimus. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2004.
- Rikosseuraamusvirasto 2005. Hankkeet.
<http://www.rikosseuraamus.fi/17560.htm#Esitteet>.
<http://www.rikosseuraamus.fi/23765.htm> Luettu 24.1.2005
- Ritakallio, Veli-Matti 1992. Johdatus sosiaalipoliittiseen tutkimukseen. Opetusmoniste. Sosiaalipoliittikan julkaisuja. Turun yliopiston offsetpaino, Turku.
- Ruotsalainen, Pekka. 2000. Asiakaslähtöinen palveluketju ja tietoteknologia. Julkaisussa Nouko-Juvonen, S. Ruotsalainen, P. Kiiikkala, I. toim. Hyvinvointivaltion palveluketjut. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Saarelainen, Tarja. 1993. Verkostot hyvinvointipalveluissa. Teoksessa Hokkanen, L. toim. Näkökulmia hyvinvointipalvelujen tutkimiseen . Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja nro 39, Rovaniemi.
- Saari, Olli 2000. Rikoksiin syyllistyneille tarkoitetun ohjaavan koulutuksen pohdintaa. Siltavalmennus. Raportteja 2000.
<http://www.siltavalmennusyhdistys.fi/paasivut/kehittamistoiminta/rap>.
- Sinkkonen, Sirkka & Kinnunen, Juha 1994. Arviointi ja seuranta julkisella sektorilla. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 22. Terveystalouden ja -talouden laitos, Kuopio.
- Soine-Rajanummi, Seppo & Konttinen, Riikka 2005. Sosiaalipäivystystä poliisilaitokselta ja turvakodista. Arviointiraportti Etelä-Suomen lastensuojelun kriisipalveluista ja sosiaalipäivystyksistä: Itä-Uusimaa, Orimattilan kihlakunta, Länsi-Uusimaa ja Hiiden alue. Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verso.
- Takala, Mikko 1992. ”Kouluallergia” – yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol 335.
- Ulvinen, Veli-Matti 1997. Nuorten yhteisöt ja elämänhallinnan problematiikat. Julkaisussa toim. Ruoho, K & Ihatsu, M. Kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia katsauksia nuorten syrjäytymiseen. NUORAN julkaisuja Nro 4. Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Helsinki.
- Valokivi, Heli 2001. Palveluohjaus ja rikoksiin syyllistyneiden yksilölliset polut. Kisälli –projekti. Yksilökohtainen palveluohjaus –kokeilu. Siltavalmennus. Raportteja 2001.
http://www.silta-valmennusyhdistys.fi/paasivut/kehittamistoiminta/raportit_pdf/YksilokohtPalvohjLoppu rap.PDF

Valokivi, Heli, 2000. Yksilökohtainen palveluohjaus rikoksiin syyllistyneiden palvelukokonaisuuden organisoinnissa. Siltavalmennus. raportteja 2000. <http://www.siltavalmennusyhdistys.fi/paasivut/>.

Vuolukka, Kaisa 2004. Entisen elämän vanki. Projektin vapautuneen vangin psykososiaalisesta kuntoutuksesta. Merimajakka ry. Loppuraportti.

Yhteistyössä rikoksettomiaan elämään -hanke. Rikosseuraamusvirasto, Väiliraportti, Kesä 2004, monisteita 8.

Muut lähteet

<http://www.lahti.fi/tietoja/asem.htm>

<http://www.hameenlinna.fi/talouskehittaminenhallinto/index.php?id=294>.

<http://www.hameenlinna.fi/talouskehittaminenhallinto/index.php?id=294>.

<http://www.rikosseuraamus.fi/22060.htm>

[http://www.kuopio.fi/attachments.nsf/Files/130405090655713/\\$FILE/tiedote205.pdf](http://www.kuopio.fi/attachments.nsf/Files/130405090655713/$FILE/tiedote205.pdf)

<http://www.ouka.fi/tilasto/vaesto.html>.

<http://www.oulu.ouka.fi/seutu/aluekeskus/>

<http://www.oulu.ouka.fi/seutu/aluekeskus/ohjelma.htm>

<http://www.rikosseuraamus.fi/23779.htm>

<http://www.rikosseuraamus.fi/23780.htm>

<http://www.rikosseuraamus.fi/22060.htm>

http://www.helsinki.fi/helsingin_seutu/index.html

<http://www.tampere.fi/perustiedot/index.html>

<http://www.turku.fi/turkuinfo/Kuntalista/index.html>

http://www.hel.fi/sosv/julkaisu/tutkimuksia/2003/2_ponkala.pdf Sivut luettu 28.4.2005

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=7234&nodeid=2983>

<http://www.silta-valmennusyhdistys.fi/>

<http://www.sosiaalikehitys.com/index.htm>

<http://www.kiipula.fi/index.phtml?osasto=1>

http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;348;1027;1512;84836

<http://www.stm.fi/Resource.phx/tasa-arvo/tasa-arvoaltuutettu/syrjinta.htx>

Kuntaliitto,

http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;374;36984;822;59138

Kuopion YRE-hankkeen työkokouksen muistio 9.11.2004.

Järvinen, Minna-Kaisa 2005. Kommentteja. Sähköposti 6.9.2005.

Myllärinen, Hannu 2004. Suullinen tiedonanto. Keskustelu Lahdessa 20.12.2004.

Myllärinen, Hannu 2005. Ehdotus toimintamalliksi. Kuvaus YRE-hankkeen toiminnasta ja ehdotus toimintamalliksi.

Nurmi, Jari 2005. YRE-hankkeen projektipäällikkö Jari Nurmen suullinen tiedonanto.

NäytönPaikka ry:n (Hämeenlinna) esite.

Pietiläinen, Erja. Mikä ihmeen palveluohjaus. Virtavalta-hanke 17.8.2005, Joensuu.

Pääkaupunkiseudun ohjausryhmän kokousmuistio 1.11.2004.

Pääkaupunkiseudun ohjausryhmän kokousmuistio 17.2.2005.

Raina-säätiön esite. Rikostaustaisten nuorten työllistyminen ja elämänhallinta.

Rikosseuraamusvirasto/KHL 2004. Yhteistyössä rikoksettomaan elämään tarjouspyyntö.

Suullinen tiedonanto, keskustelu projektinjohtaja Jari Nurmen kanssa 8.11.2004

Stakes Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 1995. Laadunhallinta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Stakes. Gummerus Kirjapaino, Jyväskylä.

Tampereen YREn ohjausryhmän palaverimuistiot 3.4.2003 ja 17.6.2003.

YRE-hankkeen (Yhteistyössä rikoksettomaan elämään) koulutuksen ja sosiaalisen työllistymisen työryhmän esitysmuistio. Oulu 26.3.2005.

LIITTEET

Liite 1

Pääkaupunkiseutu <ul style="list-style-type: none">- 2 toimijahaastattelua- Ohjausryhmän ryhmähaastattelu
Kuopio-Siilinjärvi <ul style="list-style-type: none">- 6 toimijahaastattelua- 2 asiakashaastattelua (toinen myös ryhmähaastattelussa)- Ohjausryhmän ryhmähaastattelu
Hämeenlinna <ul style="list-style-type: none">- 8 toimijahaastattelua- Ohjausryhmän ryhmähaastattelu
Lahti <ul style="list-style-type: none">- 4 toimijahaastattelua- 3 asiakashaastattelua- Ohjausryhmän ryhmähaastattelu
Tampere <ul style="list-style-type: none">- 7 toimijahaastattelua- Global Response äänestys- ja vastausjärjestelmän käyttö (Response®, vuorovaikutteinen yleisöpalautejärjestelmä) ja ohjausryhmäkeskustelu
Turku <ul style="list-style-type: none">- 7 + 1 (2 henkilöä oli samassa haastattelussa) toimijahaastattelua- Ohjausryhmän ryhmähaastattelu
Oulu <ul style="list-style-type: none">- 6 toimijahaastattelua- 1 asiakashaastattelu (Diakin opiskelijoiden case)- Global Response äänestys- ja vastausjärjestelmän käyttö ja ohjausryhmäkeskustelu

Liite 2.

YREn tavoitteiden toteutuminen. Pääkomponenttianalyysi.

	Yhteistyö ja kehittämistyön tuloksellisuus	Voimavarat ja toimintamallit	Palvelujen ongelma-kohtat ja kohderyhmän tarpeet	Syrjäytymisen ehkäisy	Kommuniteetti
Yhteistyön lisääntyminen organisaatioiden välillä	0,79	0,29	0,17	-0,05	0,74
Rikostaustaisten henkilöiden palveluketjun tiivistyminen ja monipuolistuminen	0,75	0,24	0,21	0,18	0,70
Tiedon lisääntyminen muiden organisaatioiden työstä	0,75	0,07	0,32	0,02	0,67
Viranomaistahojen sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden palvelujen turvaamiseen	0,73	0,22	0,18	0,22	0,66
Henkilöstön sitoutuminen rikostaustaisten henkilöiden kanssa tehtävään työhön	0,56	0,43	0,12	0,43	0,70
Toiminnan asiakaslähtöisyyden lisääntyminen	0,55	0,45	0,09	0,38	0,66
YREn kohderyhmän aseman kohentuminen palvelujärjestelmässä	0,51	0,32	0,28	0,33	0,55
Asiakastyön voimavarojen lisääntyminen	0,23	0,83	0,06	0,14	0,78
Kehittämistyön voimavarojen lisääntyminen	0,13	0,78	0,30	0,23	0,77
Seudullisen palveluohjausmallin kehittäminen	0,27	0,77	0,27	0,24	0,80
Uusien seudullisen yhteistyön toimintamallien luominen	0,35	0,69	0,23	0,19	0,69
Palvelujen laadun parantuminen	0,42	0,60	0,10	0,39	0,70
Alueellisen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtien osoittaminen	0,10	0,28	0,81	0,14	0,76
Keskustelun käynnistäminen palvelutyön/palvelujen ongelmakohtista	0,33	0,18	0,79	-0,02	0,76
Nuorten lainrikkojen erityispalvelujen tarpeiden esiin nouseminen	0,25	0,05	0,68	0,28	0,61
Nykyisten hyvien käytäntöjen levittäminen tai esiintuominen	0,43	0,41	0,52	0,21	0,67
Rikostaustaisten henkilöiden kiinnittyminen yhteiskuntaan	0,14	0,20	0,14	0,88	0,85

Rikostaustaisten henkilöiden syrjäytymisen ehkäisy	0,11	0,42	0,21	0,76	0,82
Ominaisarvo	9,1	1,6	1,2	0,93	
Komponenttien selitysosuus	50,5	8,9	6,9	5,2	
Kumulatiivinen selitysosuus	50,5	59,4	66,3	71,5	